

2018-2019

HAK İHLALLERİNİN RAPORLAMASI
ve HUKUKİ ÇÖZÜMLERİ

POZİTİF-İZ DERNEĞİ
2018-2019 HAK İHLALLERİNİN
RAPORLAMASI VE HUKUKİ ÇÖZÜMLERİ

www.pozitifiz.org

**2018-2019 HAK İHLALLERİNİN RAPORLAMASI
VE HUKUKİ ÇÖZÜMLERİ
Eylül 2020**

Hazırlayan

Av. Hatice Demir

Vaka Aktarımları

Çiğdem Şimşek

Yasin Erkaymaz

Katkı Sunan

Av. Enes Salar

Tasarım & Uygulama

Semih Büyükkurt

İletişim

info@pozitifiz.org - www.pozitifiz.org

Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Pozitif-iz Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

HAKKIMIZDA	5
GİRİŞ	6
METODOLOJİ	7
KISALTMALAR	8
VAKA ÇÖZÜMLERİ	9
2018 YILI VAKA ÇÖZÜMLERİ	9
2019 YILI VAKA ÇÖZÜMLERİ	35
TESPİT VE ÖNERİLER	83
Sağlık Hizmetleri Açısından Değerlendirme	83
Tespitler	83
Öneriler	83
Çalışma Hayatı Açısından Değerlendirme	84
Tespitler	84
Öneriler	84
Kamu Kurum ve Kuruluşları Açısından Değerlendirme	85
Tespitler	85
Öneriler	85
Yasama Faaliyetleri ve Mevzuat Açısından Değerlendirme	85
Tespitler	85
Öneriler	86
SONUÇ NİYETİNE	86

HAKKIMIZDA

Pozitif-iz Derneği HIV pozitif kişiler ve yakınlarını fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden güçlendirmeyi amaçlayan bir sivil toplum kuruluşudur. Bu amaca uygun olarak onların ihtiyaç duyabilecekleri destek ve danışmanlık hizmetlerini üretilir. Bununla birlikte HIV ve AIDS'e yönelik ön yargıların azaltılmasına, konuyla ilgili güncel ve doğru bilgilerin toplumda yayılmasına katkıda bulunur.

Pozitif-iz, HIV/AIDS'i birey ve halk sağlığı açısından değerlendirmenin yanı sıra, insan hakları olarak da ele alır ve bu çerçevede faaliyetlerini yürütür.

Pozitif-iz'in kurucuları 15 yıla yakın süredir bu alanda çalışmalar yürütmüş ve kendisine bunu misyon edinmiş kişilerdir. yelerimiz arasında doktorlar ve akademisyenler de dahil olmak üzere çok çeşitli meslek gruplarından kişiler bulunmaktadır. Alanda alışmalar yürüten diğer dernekler, sağlık meslek örgütleri, konuyla ilişkili kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşları paydaşlarımız arasındadır.

GİRİŞ

Bu çalışma ile 2018 ve 2019 yıllarında Pozitif-iz Derneği'ne gelen başvurular üzerinden geçmişe yönelik bir hak ihlali raporlaması ve hukuki çözümleme yapılmıştır. Türkiye'de 2009-2020 aralığında HIV alanında yaşanan ayrımcılığa dair muhtelif zamanlarda muhtelif veriler yayınlanmış olsa da, ayrıntılı bir ihlal raporlaması 2019 sonlarına değin yapılmamıştır. Bu rapor, Türkiye'de HIV'e dair yaşanan hak ihlallerinin günümüz gerçekliğine yakın geçmişin izdüşümünü göstermeyi amaçlamaktadır. Böylece Türkiye'nin HIV'e yanıtına ilişkin yol haritası çıkarılırken, HIV ile yaşayanların geçtiği patikaların da görülmesi hedeflenmektedir.

Bu çalışmanın faydalanıcıları; HIV alanında aktivizm yapan kişiler, hukukçular ve cinsel sağlık çalışan tüm hak savunucuları, HIV statüsü sebebiyle hak ihlaline maruz kalan kişiler ile Türkiye'nin HIV'e yanıtında belirleyici rol üstlenen sivil toplum kuruluşları ve bürokratlar olarak belirlenmiştir. Çalışma ile elde edilecek temel çıkarım, yaşanan ayrımcılık ve damgalamanın sistematikliğidir. Bir diğer çıkarım ise ihlallerin çok çeşitli sosyal ilişkilerde ve çeşitli hukuk alanlarında kimi zaman komplike bir şekilde var olduğu gerçekliğini görmektir. Vakalar ile birlikte yaşanan hak ihlallerinin deyim yerindeyse rutin şekilde yaşandığı somutlaşacaktır.

Çalışma içerisinde fark edileceği üzere bireyden devlete, her adımda, her yapıda hak ihlalleri o denli kanıksanmış durumdadır ki bu ihlallere sebep işlemlerde yasal dayanak sorgulaması neredeyse hiç yapılmamaktadır. Bu sebeple hak ihlaline maruz kalan kişilerin bir hukukçu desteği alarak süreci takip etmesi en faydalı yöntem olacaktır. Açıkça ve doğrudan bir şekilde belirtmemiz gerekir ki; HIV ile yaşadığı için hak ihlaline maruz kalan kişilerin hukuki süreçlerini avukat desteğiyle yürütmeleri, yargılama aşamasında tekrar hak ihlaline maruz kalmalarının önüne geçecektir.

Çalışma içerisinde vakaların hukuki çözümünde günümüz somut gerçekliği olarak HIV'e yönelik tedavi ve gelişmelere atıf yapılmıştır. İşbu sebeple bu bölümde kısaca dahi olsa bu gerçeklikten bahsetmek gerekecektir. En temelde gerekli önlemler alınmadığı takdirde HIV'in bulaş yolları ile başlamak gerekirse; "HIV durumundan habersiz veya henüz HIV tedavisine başlamadığı için Belirlenemeyen=Bulaşmayan* seviyesinde olmayan HIV ile enfekte bir kişi ile korunmasız cinsel ilişki; evrensel enfeksiyon kurallarının uygulanmaması ile iğne, şırınga ve diğer enjeksiyon ekipmanlarının HIV pozitif biri ile ortak kullanımı; tedavi altında olmayan HIV pozitif gebe kadından doğan bebeklere doğum öncesinde, doğumda veya emzirme esnasında; sağlık çalışanlarının HIV ile enfekte kan içeren iğne ya da kesici aletlerle yaralanmaları; kan bağıışı. "HIV bulaşı açısından risk oluşturmaktadır¹. HIV bulaşının önüne geçmek için kullanılan yollar ise; "Güvenli cinsel ilişkiye girmek, temas öncesi profilaksi kullanmak (PREP), düzenli test yaptırmak ve HIV tedavisine başlamak², ortak şırınga kullanmamak, temas sonrası profilaksi kullanmak (PEP)...'' olarak sıralanabilecektir³.

Yaşanan gelişmelerden belki de günümüz gerçekliğini en çok etkileyen ve tüm bilim otoritelerinin (CDC, UNAIDS, WHO) hem fikir olduğu 'Belirlenemeyen = Bulaşmayan' (B=B) kavramını açıklamak gerekirse; "Düzenli bir şekilde tedavisini olan ve ilaçlarını kullanan HIV pozitif bireyler herkes kadar sağlıklı ve uzun bir yaşam sürdürebilmektedirler. Antiretroviral (yani HIV'i baskılayan) ilaçların her gün düzenli olarak kullanımı sonucu kanda dolaşan HIV miktarı belirlenemeyen düzeye iner ve tedavinin düzenli olarak sürdürülmesiyle

1. Detaylı bilgi için bkz.: (Çevrimiçi) <https://www.pozitifiz.org/bulasi-ve-riskleri> E.T.: 21.08.2020.

2. Detaylı bilgi için bkz.: (Çevrimiçi) <https://www.pozitifiz.org/tedaviye-baslamak> E.T.: 21.08.2020.

3. Detaylı bilgi için bkz.: (Çevrimiçi) <https://www.pozitifiz.org/bulasmayi-oenleme> E.T.: 21.08.2020.

HIV miktarının bu düzeyde tutulması hedeflenir. Viral yükün (yani kandaki HIV miktarının) belirlenemeyen düzeyde olması kişinin sağlıklı kalmasını sağlamsının yanı sıra HIV'in cinsel yolla bulaşma olasılığını da ortadan kaldırır. Özetle düzenli tedavi alan HIV pozitif bireyler cinsel yolla HIV'i başlarına aktaramazlar. B=B ile HIV pozitif bireyler doğal yolla, HIV ile enfekte olmayan bebek sahibi olabilmektedir. 'Ayrıca B=B toplum sağlığına da anlamlı katkı sağlamaktadır.'⁴

Çalışmamızda her ne kadar 89 vaka incelenmiş olsa da, derneğe gelen başvuru sayısı bundan çok daha fazladır. Başvuruların bir kısmının çalışmaya dahil edilememesinin sebebi, aktarılan vakaların somut olarak bir hak ihlaline vücut vermemiş olması ve fakat kişilerin ayrımcılığa maruz kalacakları kaygısıyla haktan faydalanmaya dönük adım atmamalarıdır. Somutlamak gerekirse, işe alımda ayrımcılık yaşayacağını düşünen ve bu yüzden iş görüşmesine dahi gitmeyen birçok danışan olduğu tespit edilmiştir. Bu da bize, büyük çerçeveden bakıldığında HIV'e dair ayrımcılık ve damgalamanın yarattığı kaygının, HIV ile yaşayanların birçok hakka erişiminin önüne geçtiğini göstermektedir.

METODOLOJİ

Bu çalışmada, 2018 ve 2019 yıllarında Pozitif-iz Derneği'ne telefon, sosyal medya ve e-posta aracılığıyla ulaşan başvuru sahiplerinin maruz kaldıkları hak ihlalleri, derneğin başvuru sahipleri ile iletişim kuran gönüllü akran danışmanlarınca tutulan notlar vasıtasıyla yine dernek gönüllü akran danışmanlarınca derlenmiş ve anonim hale getirilmiştir.

Çalışma, geçmişte yaşanmış hak ihlallerinin çözümlemelerini içerdiğinden; başvuru sahiplerinin o dönem kendileri için kullandıkları ifadeler dokunulmadığı gibi, o dönem vaka ile görüşüp not tutan dernek danışmanlarının da ifadeleri vakalarda olabildiğince korunmuştur. Bu yöntemin seçilmesinin amacı, her vakanın aynı zamanda bir deneyim aktarımı/akran dayanışması örneği olduğunu raporun okuyucularına da hatırlatmaktır. Hukuki anlamda muğlaklık yaratan ifadeler barındıran başvuruların çözülmesinde ise, kelimenin kapsayabileceği bütün anlamlara ilişkin bilgi verilmeye çalışılmıştır. Örneğin T.C. vatandaşı olmayan bir başvuru sahibinin vakası aktarılırken "yabancı" ifadesi kullanıldıysa ve başvuru sahibinin hukuki statüsünün ne olduğu somut olaydan anlaşılmıyorsa; "mülteci", "uluslararası koruma statüsü sahibi" vb. bütün ihtimallere dönük çözümleme yapılmıştır.

Dernek akran danışmanları, başvuru sahiplerinin talepleri doğrultusunda bazı vakaları derneğin gönüllü avukatlarına yönlendirmiştir. Fakat bu çalışmada başvuru sahipleri ya da yönlendirme yapılan avukatlarla tekrar iletişime geçilmemiş olup, somut olayın hukuki analizi yapılmış ve kullanılabilir hukuki enstrümanlar sıralanmıştır.

Başvurular kronolojik sırayla uzak geçmişten başlanarak sıralanmış, "hukuki dayanak" kısmında başvuruların hukuki çözümü için kullanılabilir mevzuat belirtilmiş ve "hukuki gerekçe" kısmında somut olayın neden bir hak ihlali olduğu ve hangi mevzuat ile ihlal edilen hakkın korunduğu, başvuruya konu ihlalin çözümünde hangi mevzuatın nasıl bir hak arama yolu çizdiği aktarılmıştır. Nihayet çalışmanın sonunda, raporumuza konu 89 vakanın sağlık hizmetleri, çalışma hayatı, kamu kurum ve kuruluşları ve yasama faaliyetleri ve mevzuat açısından bize gösterdikleri "tespitler" başlığı altında, bu tespitlere ilişkin tavsiyelerimiz ise "öneriler" başlığı altında işlenmiştir.

4. Detaylı bilgi için bkz.: (Çevrimiçi) <https://www.pozitifiz.org/post/b-b-belirlenemeyen-esittir-bulasmayan-ne-demek> E.T.: 21.08.2020.

KISALTMALAR

AIDS:	Acquired Immune Deficiency Syndrom (Edinilmiş Bağışıklık Yetmezliği Sendromu)
AİHS:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Any:	2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
Biyotıp Sözleşmesi:	Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi
Bkz.:	Bakınız
CDC:	Center for Disease Control and Prevention (Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri)
E.T.:	Erişim Tarihi
GKY:	Geçici Koruma Yönetmeliği
HHY:	Hasta Hakları Yönetmeliği
HIV:	Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü)
HMEK:	Hekimlik Meslek Etiği Kuralları
İHEB:	İnsan Hakları Evrensel Beyanname
İşK:	4857 Sayılı İş Kanunu
ILO:	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
KMK:	634 Sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu
KVKK:	6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
m.:	Madde
SSGSSK:	5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
TBK:	6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCK:	5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
TDN:	Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi
TİHEKK:	6701 Sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu
TMK:	4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TVK:	5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu
TVKÜİY:	Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik
UHK:	1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu
UNAIDS:	Joint United Nations Programme on HIV/AIDS (Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Programı)
WHO:	World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
YUKK:	6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
YUKKÜİY:	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik
1219 Sayılı Kanun:	Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun
3071 Sayılı Kanun:	Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun
6284 Sayılı Kanun:	Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

VAKA ÇÖZÜMLERİ

2018 YILI VAKA ÇÖZÜMLERİ

BAŞVURU NO 1: Başvurucu partneri ile HIV statüsünü paylaşmıştır. Bunun üzerine partneri tarafından HIV statüsünün ifşa edileceği hususunda sürekli olarak rahatsız edilmiştir. Derneğe başvurarak partnerinin bu konuyu duyurması halinde hukuki olarak neler yapabileceğini öğrenmek istemiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; AİHS m.8; İHEB m. 12; 6284 sayılı kanun m.5; TCK m. 134, m. 136.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun HIV statüsünün paylaşılmasından evvel başvurabileceği hukuki mekanizmalar ve paylaşıldıktan sonra başvurabileceği hukuki mekanizmalar farklılaşmaktadır. Başvurucu HIV statüsünün paylaşılmasının engellenmesi hususunda 6284 sayılı kanun kapsamında koruyucu ve önleyici tedbirlere başvurabilir. 6284 sayılı kanun şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Kanun şiddeti "Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış" olarak açıklamaktadır. Başvurucu bu kapsamda 6284 sayılı kanunda sayılan önleyici tedbirlerden faydalanmak için yasal yollara başvurabilir. Kanunda sayılan ve başvurucunun talep edebileceği önleyici tedbirler kanunun 5. maddesinde sayılmıştır. Başvurucu bu tedbirlerle kendisini ısrarla rahatsız eden eski partnerinin şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması; müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması; başvurucunun bulunduğu konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması; başvurucunun şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına; tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması; başvurucunun şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi; başvurucuyu iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi vs. yönünde karar alabilir. Görüldüğü üzere kanun uyarınca şiddet uygulayanın tehditlerini kesmesi ve başvurucunun ailesi de dahil olmak üzere kendisiyle ve yakınlarıyla iletişim kurmasının engellenmesi yönünde karar verilebilir. Bu kanun uyarınca verilecek Tedbir kararları en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yerdeki aile mahkemesi hâkiminden, mülkî amirden ya da kolluk biriminden talep edilebilir. Tedbir kararı için delil aranmaz, olayların düzgünce anlatıldığı bir dilekçeyle başvurmak yeterlidir. Ayrıca verilen tedbir kararları sürelidir, sürenin bitmesine rağmen şiddet tehdidi sona ermemişse yeniden başvuru yapılması halinde süre uzatılabilir. Tedbir kararı taraflara tebliğ edilir, tebliğ sonrası şiddet uygulayanın kararı ihlal etmesi halinde zorlama hapsi uygulanır.

Başvurucu HIV statüsünün partneri tarafından rızası dışında paylaşılması halinde ise ilgili TCK hükümleri uyarınca suç duyurusunda bulunulabilir. Kişinin HIV statüsü bir sağlık durumu olduğundan "özel nitelikli kişisel veri"dir. Yani üstün nitelikli korumaya sahiptir. Kişisel verilerin 3. kişilerle paylaşılması suçtur. Yine HIV statüsü kişinin özel hayatına içkin bir bilgidir ve HIV statüsünün ifşası özel hayatın gizliliğinin ihlalidir. Bu sebeplerden başvurucu partneri tarafından HIV statüsünün ifşası halinde TCK madde 134 kapsamında özel hayatın gizliliğini ihlal ve TCK madde 136 kapsamında verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçlarından suç duyurusunda bulunabilir.

BAŞVURU NO 2: Başvurucunun HIV tanısının yanında birlikte seyreden enfeksiyon olarak Hepatit B tanısı da bulunmaktadır. Tedavisini devam ettirdiği hastanede enfeksiyon hekiminin ihmalkar tavrı sebebiyle sürekli olarak birlikte seyreden enfeksiyonunu hatırlamak zorunda kalan başvurucu yine kendi çabasıyla HIV için kendisine başlanan ilacın birlikte seyreden enfeksiyonun varlığı halinde kullanılması gerektiğini öğrenmiştir. Başvurucu enfeksiyon hekiminin bu ihmalkar ve özensiz tavrı neticesinde hukukene ne yapabileceğine dair dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17; HHY m.11, m.14; TDN m.14; TCK m.257.

HUKUKİ GEREKÇE: Hasta Hakları Yönetmeliği'nin 11. maddesine göre tıbbi gerekliliklere uygun teşhis, tedavi ve bakım alma hakkı hastanın hakkıdır. Aynı yönetmeliğin 14. maddesine göre ise sağlık personeli hastanın durumunun gerektirdiği tıbbi özeni göstermekle yükümlüdür. Somut olayda, başvurucu hekiminin ilgisizliği ve ihmalden şikayetçidir. Bu durumda başvurucu hastanenin hasta hakları birimine başvurarak şikayetini bildirebilir. Ayrıca hasta İl Sağlık Müdürlüğü'ne de şikayette bulunabilir ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakabilir. Bunun yanı sıra, bu durum Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi'nin hekimin hastanın vaziyetinin gerektirdiği sıhhi özeni göstermesi gerektiğini düzenleyen 14. maddesine de aykırılık teşkil eder. Bu halde Türk Tabipler Birliği'ne şikayet yolu da bir seçenek olacaktır. Son olarak, ilaçların etkileşimi neticesinde bir sağlık sorunu yaşanması halinde, görevinin gereklerini yerine getirmeyen sağlık personeli hakkında TCK madde 257 kapsamında görevi kötüye kullanma suçundan suç duyurusunda bulunulabilir ve hekimi istihdam eden hastaneye karşı tazminat davası da açılabilir.

BAŞVURU NO 3: Başvurucu transeksüel bir kişidir ve tedaviye erişebilmek için özel hastane bilgisi almak adına derneğe ulaşmıştır. Görüşmenin devamında başvurucunun devlet hastanesindeki doktor tarafından cinsiyet kimliğinden dolayı ayrımcılık ve damgalamaya maruz kaldığı anlaşılmıştır. Başvurucuya bunun hukuka aykırı olduğu belirtildiğinde, devlet hastanesinde maruz bırakıldığı muameleye ilişkin hukuki olarak neler yapabileceğini öğrenmek istemiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m. 4, m.5, m.14; TDN m.2; TİHEKK m.3, m.5; HMEK m.7; TCK m.257.

HUKUKİ GEREKÇE: Hasta Hakları Yönetmeliği 4. maddesinde hasta haklarını "sağlık hizmetlerinden faydalanma ihtiyacı bulunan fertlerin, sırf insan olmaları sebebiyle sahip buldukları ve T.C. Anayasası, milletlerarası anlaşmalar, kanunlar ve diğer mevzuat ile teminat altına alınmış bulunan hakları" olarak tanımlar. Yönetmeliğin 5. maddesinde ise sağlık hizmeti sunulurken uyulması gereken kurallar arasında "ayrımcılık yasağı" açıkça sayılmıştır: "Sağlık hizmetinin verilmesinde, hastaların, ırk, dil, din ve mezhep, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç ve ekonomik ve sosyal durumları ile sair farklılıkları dikkate alınmaz. Sağlık hizmetleri, herkesin kolayca ulaşabileceği şekilde planlanıp düzenlenir." (madde 5/c) Yine Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi'nin 2. maddesi de ayrımcılık yasağına ilişkindir ve "Tabip ve dış tabibi; hastanın cinsiyeti, ırkı, milliyeti, dini ve mezhebi, ahlaki düşünceleri, karakter ve şahsiyeti, içtimai seviyesi, mevkii ve siyasi kanaati ne olursa olsun, muayene ve tedavi hususunda azami dikkat ve ihtimamı göstermekle mükelleftir." şeklindedir. Hekimlik Meslek Etiği Kurallarında ise ayrımcılık yasağı 7. Maddede "Hekim

görevlerini her durumda hastaları arasındaki siyasal görüş, sosyal durum, dini inanç, milliyet, etnik köken, ırk, cinsiyet, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim, yaş, toplumsal ve ekonomik durum ve benzeri farklılıkları gözetmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür.” şeklinde sayılmış ve açıkça cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılığı yasaklamıştır. Görüldüğü üzere hasta haklarını ve hekimlerin meslek kurallarını belirleyen birçok hukuki kaynakta ayrımcılık yasaklanmıştır. Bu kapsamda başvuru hastanesinin hasta hakları birimine, il sağlık müdürlüğüne ve Türk Tabipler Birliği’ne ilgili hekim ile ilgili şikayette bulunabilir. Bunun yanı sıra başvuru Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu’na başvurabilir. Kurumun amacı, TİHEK Kanununda “insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun kurulması, teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin esasların düzenlenmesi” olarak açıklanmıştır. Burada belirtmek gerekir ki, TİHEK Kanunu’nun 17. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, TİHEK’e başvuru yapmadan önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma (somut olayda hastaneye) yazılı bir başvuru yapmak gereklidir.

Ayrıca Türk Ceza Kanunu’nun görevi kötüye kullanma” başlıklı 257. maddesine dayanılarak da suç duyurusunda bulunulabilir.

BAŞVURU NO 4: Başvurucu küçük bir şehirde üniversite öğrencisidir ve yeni tanı almıştır. Bu dönemde kendisinden alınan kan örneği laboratuvara gönderilirken ilgili hekim tarafından, odada başkaları da bulunmaktayken, başvuru kişinin adı, yaşı ve HIV statüsü açıkça paylaşılarak laboratuvar aranmıştır. Başvurucu hekimin şahsıyla ilgili bilgilerini bu denli ihmalkâr bir tavırla paylaşmış paylaşılamayacağına ve bu duruma ilişkin hukuki olarak hangi yollara başvurabileceğine ilişkin bilgi almak istemiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHHY m. 21; TDN m.4; TCK m.136, m.257.

HUKUKİ GEREKÇE: Sağlık hizmetleri verilmesi sebebiyle edinilen bilgiler, kanun ile izin verilen haller dışında hiçbir şekilde açıklanamaz ve başkalarıyla paylaşamaz. Bir kişinin HIV statüsü dahil herhangi bir sağlık durumunun rızası olmaksızın üçüncü kişilerle paylaşılması halinde hastanın mahremiyet hakkı ihlal edilmiş olur. Hasta Hakları Yönetmeliği 21. maddesinde hastanın mahremiyetine saygı gösterilmesinin esas alınacağı düzenlenmiştir. Aynı madde hastanın, sağlık durumu ile ilgili tıbbi değerlendirmelerin gizlilik içerisinde yürütülmesini ve muayenenin, teşhisin, tedavinin ve hasta ile doğrudan teması gerektiren diğer işlemlerin makul bir gizlilik ortamında gerçekleştirilmesini şart koşar. Hekim, özellikle HIV gibi ayrımcılık ve damgalanmanın çok fazla olduğu bir konuda hastasının bilgilerini özenle saklamalı ve usulüne uygun şekilde gerekli birimlerle paylaşmalıdır. Başvuru kişinin derneğe aktardığı durumda açıkça bir mahremiyet ihlali söz konusudur. Bu halde başvuru hastanesinin hasta hakları birimine başvurarak şikayetini bildirebilir. Ayrıca başvuru İl Sağlık Müdürlüğü’ne de şikâyette bulunabilir ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)’e ihbar ve şikayet kaydı bırakabilir. Yine bu durum Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi madde 4’e de aykırılık teşkil etmektedir. Bu sebepten Türk Tabipler Birliği’ne şikayet de bir seçenek olacaktır. Bunun yanı sıra sağlık statüsü bir “özel nitelikli kişisel veri” olduğundan, TCK madde 136 kapsamında verileri

hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçundan suç duyurusunda bulunabilir. Belirtmek gerekir ki bu suçun kamu görevlisi tarafından işlenmesi suçun nitelikli hallerindedir ve cezayı arttırıcı bir sebeptir. Ayrıca yine kamu görevlisi tarafından bu suçun işlenmesi aynı zamanda TCK 257’de düzenlenen görevi kötüye kullanma suçunu da oluşturmuş olacaktır.

BAŞVURU NO 5: Başvurucu üniversite öğrencisidir ve üniversite için geldiği şehirdeki bir özel öğrenci yurduyla sözleşme imzalamıştır. Yurt tarafından kendisinden sağlık raporu istenmiştir. Sağlık raporunda HIV statüsünün de belirtilmesi üzerine yurda kabul edilmemiş ve ilgili yurt idaresi tarafından durumun ailesiyle paylaşılacağı ima edilmiştir. Başvurucu yurt idaresinin HIV ile yaşadığı bilgisini ailesiyle paylaşp paylaşamayacağını ve paylaşması halinde başvurabileceği hukuki yollara ilişkin de bilgi almak istemiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; AİHS m.8; Yükseköğretim Özel Barınma Hizmetleri Yönetmeliği m.21; Sağlık Raporlarının Düzenlenmesi Hakkında Genelge (Durum Bildirir Tek Hekim Sağlık Raporu); KVKK m.6; TİHEKK m.3, m.5; TCK m. 112, m.134, m.136.

HUKUKİ GEREKÇE: Yükseköğretim öğrencilerine barınma hizmeti sunmak amacıyla gerçek veya tüzel kişiler tarafından özel barınma kurumu açılmasına, işletilmesine ve denetimine ilişkin usul ve esaslar, Yükseköğretim Özel Barınma Hizmetleri Yönetmeliği’nde düzenlenir. Bu yönetmeliğin 21. Maddesi “Barınma Şartları” başlığını taşımakta olup, yurtda kalacak öğrencilerde hangi şartların aranması gerektiğini düzenler. Yönetmeliğin ilgili maddesinin b fıkrasına göre bu yurtlarda kalacak öğrencilerde “toplu yerlerde yaşamaya engel olacak seviyede akıl ve ruh hastalığı veya bulaşıcı hastalığı olmamak” şartı aranır. Buna göre özel yurtlar tarafından barınma hizmeti sunulan kişilerden bir sağlık raporu istenebilecektir. Sağlık Raporları Usul ve Esasları Hakkında Yönerge’de de buna ilişkin açık bir hüküm bulunmamakla birlikte, Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün Sağlık Raporlarının Düzenlenmesi Hakkında Genelge’sinin eklerinde Okul, Yurt vb. Kurum ve Kuruluşlar için düzenlenecek sağlık raporlarının “Durum Bildirir Tek Hekim Sağlık Raporu” olacağı düzenlenmiştir. Burada Hekimin doldurması için ICD Kodu Ve Tanılar Bölümü ve Akli Meleke Raporu İçin Mini Mental Test Sonucu kısımları bulunmaktadır. Sağlık raporu düzenlenirken öğrencinin HIV ile yaşadığı tespit edilse dahi, amaca uygunluk ve ölçülülük ilkeleri bakımından; HIV ile yaşamak toplu yerde yaşamaya engel bir bulaşıcı hastalık sahibi olmak anlamına gelmediğinden bunun yurda ibraz edilecek sağlık raporuna yazılmasına gerek olmadığı söylenebilecektir. Bunun yanında kişiye ait sağlık verileri de içeren sağlık raporunun istenmesi için sağlık verilerini işlemeye yetkili kurum ve kuruluşlardan olmak gerekmektedir. Başvurucudan sağlık raporu isteyen yurt yönetiminin Kişisel Verilerin Korunması Kanunu madde 6 gereği sağlık verilerini işleme yetkisi bulunmamaktadır. Nihayetinde, sağlık raporunda kişinin HIV statüsü yazsa da yazmasa da başvuru HIV ile yaşamaya engel yurda kabul edilmesine engel değildir. Bu durum hukuka aykırıdır. Bu halde başvuru “öğrencilerin toplu olarak oturdukları binalara veya bunların eklentilerine girilmesine veya orada kalınmasına engel olduğu” iddiasıyla eğitim ve öğretim hakkının engellendiğinden bahisle TCK 112 uyarınca suç duyurusunda da bulunabilir. Yine başvuru 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanunu’nun 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 5. madde gereği gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan kişilere de bu ayrımcılıkların yapılamayacağı özellikle belirtildiği için TİHEK’e de başvuruda bulunabilecektir. Burada belirtmek gerekir ki, TİHEK Kanunu’nun 17. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, TİHEK’e başvuru yapmadan önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma yazılı bir başvuru

yapmak gereklidir. Nihayetinde TİHEK yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse yurt işletmesine idari para cezası uygulayacaktır.

Yurt müdürünün kişinin HIV ile yaşadığını ailesiyle paylaşması ise elbette ki hukuka aykırı olacaktır. Bu halde başvurucu yurt müdürü hakkında TCK 134 (Özel hayatın gizliliğini ihlal) ve TCK 136 (Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme) kapsamında suç duyurusunda bulunabilir.

BAŞVURU NO 6: Başvurucu yaşadığı ilin devlet hastanesinde bir süredir devam eden ve kullandığı ilaçlarla ilişkisi olabileceğini düşündüğü bir rahatsızlığı sebebiyle kadın doğum uzmanına gitmiş ve kendi rızası ile doktoruyla HIV statüsünü paylaşmıştır. Bunun üzerine ilgili hekim başvurucuyu muayene etmeyi reddetmiş, devamında başvurucunun ısrarı üzerine muayeneyi gerçekleştirmiştir. Başvurucu hastaneden ayrılmasına müteakip aynı hastanenin enfeksiyon kliniğince aranmış ve HIV testi için çağrılmıştır. Başvurucu kendisini şoka sokan telefon görüşmesinden sonra kendisini muayene eden kadın doğum uzmanıyla görüşmüş ve rızası dışında bilgilerini neden paylaştığını sormuştur. Kadın doğum uzmanı hekim ise "kendisinin muayenesinin ardından her tarafı temizlemek zorunda kaldığını ve başka hastalar için risk teşkil ettiğini" belirtmiştir. Başvurucu hekimin muayeneden imtina edip edemeyeceği ve bilgilerini başka hekimlerle paylaşıp paylaşamayacağı hakkında bilgi almak için derneğe ulaşmıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m. 6, m.11, m.21; HMEK m.25; TCK m.136, m.257.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucu, doktor muayenesinden birden fazla hak ihlaline maruz kalmıştır. Öncelikle hekimin hastasının HIV statüsünden ötürü tedaviden imtina etme hakkı olup olmadığına bakmak gerekir. Türk Tabipler Birliği Hekimlik Meslek Etiği Kuralları'nın tedaviyi üstlenmeme veya yarıda bırakma başlıklı 25. maddesi; hekimin, ancak tıbbi bilgisini gerektiği gibi uygulayamayacağına karar verdiğinde ve hastasının başvurabileceği başka bir hekim bulunduğu durumlarda hastanın bakımını ve tedavisini üstlenmeyebileceğini veya tedaviyi yarıda bırakabileceğini düzenler. Maddeye göre bu koşullarda tedaviyi bırakacak hekim, bu durumu ve hastanın sağlığının tehlikeye düşmeyeceğini hastaya veya yakınlarına anlatır ve onları tıbbi yardımla ilgili başka olanaklar konusunda bilgilendirir; ikinci hekim bulunmadan da hastasını bırakamaz. Ayrıca hekim, tedaviyi üstlenen meslektaşına hasta hakkındaki tüm bilgileri aktarmakla yükümlüdür.

Kuşkusuz ki bir kişinin HIV ile yaşıyor olması hekimin tedaviyi reddetmesi için yeterli ve geçerli bir sebep değildir. Bu durum meslek etik kurallarına aykırı olduğu gibi, Hasta Hakları Yönetmeliği'ne de aykırıdır. Zira Yönetmeliğe göre hasta sağlık hizmetlerinden ihtiyaçlarına uygun olarak faydalanma (madde 6), modern tıbbi bilgi ve teknolojinin gereklerine uygun olarak teşhisinin konulmasını, tedavisinin yapılmasını ve bakımının yapılmasını isteme (madde 11) ve durumunun gerektirdiği tıbbi özenin gösterilmesini bekleme haklarına sahiptir. Nihayetinde hekimin hastasının tedavisini HIV ile yaşadığı için reddetmesi hem hekimlik meslek etiği kurallarına hem de Hasta Hakları Yönetmeliği'ne aykırıdır. Bu durumda başvurucu hekimi hastanenin hasta hakları birimine, İl Sağlık Müdürlüğü'ne ve Türk Tabipler Birliğine şikayet edebilir.

Somut olayda başvurucunun ısrarı üzerine tedavi gerçekleşmiş olsa da belirtmek gerekir ki, hekimin haklı sebep olmaksızın tedaviyi reddi TCK 257'de düzenlenen görevi kötüye kullanma suçunu oluşturmuş olacaktır. Başvurucu ayrıca hekim tarafından HIV statüsünün başkalarıyla rızası hilafına paylaşıldığını belirtmiştir.

Bir kişinin HIV statüsü dahil herhangi bir sağlık durumunun rızası olmaksızın üçüncü kişilerle paylaşılması halinde hastanın mahremiyet hakkı ihlal edilmiş olur. Hasta Hakları Yönetmeliği 21. maddesinde hastanın mahremiyetine saygı gösterilmesinin esas alınacağı düzenlenmiştir. Aynı madde hastanın, sağlık durumu ile ilgili tıbbi değerlendirmelerin gizlilik içerisinde yürütülmesini ve muayenenin, teşhisin, tedavinin ve hasta ile doğrudan teması gerektiren diğer işlemlerin makul bir gizlilik ortamında gerçekleştirilmesini şart koşar. Somut olayda hastanın mahremiyet hakkının ihlal edildiği açıktır. Bu durumda başvuru hastanesinin hasta hakları birimine başvurarak şikayetini bildirmelidir. Ayrıca hasta İl Sağlık Müdürlüğü'ne de şikâyetle bulunabilir ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikâyet kaydı bırakabilir. Yine hatırlamak gerekir ki, sağlık durumu özel nitelikli kişisel veridir ve üstün korumaya sahiptir. TCK 136. madde uyarınca kişisel verileri hukuka aykırı olarak bir başkasına veren ya da yayan kişi cezalandırılır.

BAŞVURU NO 7: Başvurucu bir gece yaşadığı arbeye neticesinde yaralanmış ve bulunduğu ilçenin devlet hastanesinin acil servisine başvurmuştur. Hastane çalışanları tarafından, başvurusunun HIV statüsü, kullandıkları bilgi ekranından görülmüş ve devamında başvurucuya müdahale edilmemiştir. Bunun üzerine başvuru, acil serviste sorumlu hekimin odasına giderek HIV statüsü sebebiyle mi kendisine müdahale edilmediğini sormuştur. İlgili acil servis hekimi ise başvurusunu kastederek diğer sağlık personeline; "buna müdahale edin gönderin" demiştir. Başvurucu ilgili acil servis hekimin tavrı ve hitabından rahatsızlık duyduğunu hiçbir fiziksel temasa girmeden anlatmış ve odasından ayrılmıştır. Akabinde ilgili acil servis hekimi hiçbir fiziksel arbeye yaşamamasına ve başvurusunun sadece yaşadığı ayrımcılığa ilişkin şikayetini dile getirmesine rağmen beyaz kod sinyali vererek polis ve güvenliği olaya dahil etmiştir. Polis tarafından karakola götürülen başvuru burada da HIV statüsü sebebiyle karakolun içine dahi alınmamıştır ve bahçede ifadesi alınmak istenmiştir. Başvurucu ilgili acil servis hekimi ve hastane personelinin ve devamında polis memurlarının kendisine yönelik tutum ve davranışlarıyla ilgili neler yapabileceğine ilişkin bilgi almak adına dernekten bilgi almak istemiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.10, m.56; HHY m.5, m.6, m.15, m.18; Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği m.23, m.25; TCK m.257.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucu HIV statüsü sebebiyle hem sağlık personeli tarafından hem de kolluk kuvvetleri tarafından ayrımcılığa maruz bırakılmıştır.

Hasta Hakları Yönetmeliği 5. maddesi, sağlık hizmeti sunarken uyulması gereken ilkeleri açıkça sıralamış ve hastaya insanca muamelede bulunmayı da bu ilkeler arasında saymıştır. Yine HHY 6. maddesine göre hasta, adalet ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde sağlıklı yaşamının teşvik edilmesine yönelik faaliyetler ve koruyucu sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere, sağlık hizmetlerinden ihtiyaçlarına uygun olarak faydalanma hakkına sahiptir. Bu hak, sağlık hizmeti veren bütün kurum ve kuruluşlar ile sağlık hizmetinde görev alan personelin adalet ve hakkaniyet ilkelerine uygun hizmet verme yükümlülüklerini de içerir. Somut olayda başvuru ayrımcı saiklerle kendisiyle ilgilenilmediğini düşünmüştür. Bu durumla ilgili de hekimden bilgi alma hakkına sahiptir. Bilgi alma hakkı ve kapsamı da aynı yönetmeliğin 15. Ve 18. Maddelerinde düzenlenmiştir. Bu kapsamda başvurusunun dayanağını HHY'den alan hasta hakları ihlal edilmiştir. Başvurucu bu halde hastanesinin hasta hakları birimine başvuruda bulunabilir. Başvurucu ihlal edilen haklarına ilişkin ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü bünyesindeki Hasta Hakları Kuruluna ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikâyet kaydı bırakılabilir.

Başvurucu HIVle yaşadığı için karakol binasına alınmadığını ve ifadesinin karakolun bahçesinde alındığını beyan etmiştir. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği 25. Maddesine göre, iç ve dış emniyeti sağlanmış, özel surette hazırlanmış, teknik donanımlı, bağımsız yerlerin ifade alma odası olarak kullanılmasına özen gösterilir. Aynı yönetmeliğin 23. Maddesine göre ise ifade alma işlemi bir tutanağa bağlanmak zorundadır ve bu tutanakta ifadenin alındığı yer de belirtilmelidir. Yine ifade tutanağında ifadenin hazır bulunanlarca okunduğu ve imzalandığı da yer almalıdır. Somut olayda, başvuru ifadeyi imzalarken ifadenin usulüne uygun şekilde alınmadığını, HIV statüsü sebebiyle karakol bahçesinde ifadesinin alındığını tutanağa şerh düşmelidir. Kolluk kuvvetlerinin bu davranışı TCK madde 257’de düzenlenen görevi kötüye kullanma suçunu oluşturacağından, başvuru tarafından ilgili polis memurları hakkında suç duyurusunda bulunulabilir.

BAŞVURU NO 8: Başvuran bir sağlık kuruluşunda anestezi uzmanı olarak görevli sağlık personelidir. Tanı aldıktan sonra HIV statüsünün iş ilişkisinin devamı yönünde hukuken bir engel teşkil edip etmediğini ve iş arkadaşlarına karşı mahremiyetinin ihlali halinde hangi yollara başvurabileceğine dair dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; İşK m.17, m.18, m.25; KVKK m.6; TCK m.117, m.134, m.136.

HUKUKİ GEREKÇE: İşveren, işçi ile arasındaki iş sözleşmesini iş kanunu kapsamında belirtilen koşullar ve yöntemlerle fesh edebilir. Başvurucunun HIV ile yaşıyor olması, işverene haklı ya da geçerli nedene dayanarak iş sözleşmesini tek taraflı feshetme hakkı vermeyecektir. İş kanunu kapsamında çalışan işçileri kanun madde 18 ile iş güvencesi kapsamında olan ve olmayan işçiler olarak tasnif etmiştir. İş güvencesi kapsamında çalışan işçilerin iş sözleşmesinin, işverenleri tarafından feshedilebilmesi için İş Kanunu madde 18 fıkra 1’de de belirtildiği gibi işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan bir geçerli sebep bulunmalıdır. İşçinin HIV ile yaşıyor olması sebebi ise aynı maddenin 3. fıkrasının d bendinde açıkça belirtilen “İrk, renk, cinsiyet, medeni hal, aile yükümlülükleri, hamilelik, doğum, din, siyasi görüş ve benzeri nedenler” kapsamında benzeri nedenler arasında değerlendirilecek ve geçerli bir neden oluşturmayacaktır.

İş güvencesine tabi olmayan işçilerde ise işverenin iş sözleşmesini feshederken herhangi bir sebep gösterme zorunluluğu bulunmamasıyla birlikte bu serbesti İş Kanunu madde 17 fıkra 4 ile düzenlenen fesih hakkının kötüye kullanılması yasağı ile sınırlanmıştır. Bu kapsamda işçinin HIV ile yaşıyor olmasının iş ilişkisinin devamı yönünde herhangi bir tesiri olmayacağı objektif gerçekliğinde bu sebeple işçinin iş sözleşmesinin feshi, fesih hakkının kötüye kullanılmasını teşkil edecektir.

İşverenin işçi ile iş sözleşmesini feshederken kullanabileceği diğer bir yol ise iş sözleşmesinin İş Kanunu madde 25 gereği haklı nedenle derhal feshidir. İşçinin HIV ile yaşıyor olması bu madde kapsamında işverenlerce genellikle sağlık sebepleri arasına sokulmaya çalışılmaktaysada günümüz gerçekliğinde kişinin HIV statüsünün madde kapsamındaki sağlık sebepli haklı nedenler arasına sokulmasının imkanı bulunmamaktadır.

Pek tabii ki işveren işçinin iş ilişkisini sonlandırmadan önce başka çözüm yolları bulup bulamayacağını araştırmak zorundadır. Feshin son çare olması ilkesi olarak anılan bu hale aykırı fesihler de hukuka aykırı nitelik taşıyacaktır. Sonuç olarak işverenin iş güvencesi kapsamında olsun ya da olmasın başvuru ile arasındaki iş sözleşmesini sırf işçinin HIV ile yaşaması gerekçesiyle feshetmesi hukuka aykırı bir nitelik taşıyacaktır. Başvurucu bu durumda kanunun kendine tanımış olduğu işe iade, geçersiz feshin tespiti gibi davaların yanı sıra kendisine kanun kapsamında tanınmış olan tazminat haklarını kullanabilecektir.

Başvurucunun HIV statüsüne ilişkin veri sağlık verisidir. Kişisel Verileri Koruma Kanununa göre sağlık verileri özel nitelikli veri grupları arasında sayılmıştır ve işlenmesi çok ağır şartlara tabi tutulmuştur. Başvurucunun özel hayatına ilişkin olan ve özel nitelikli verilerinden olan HIV statüsünün rızası hilafına iş arkadaşlarıyla paylaşılması Anayasa madde 20 ile koruma altına alınan özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması haklarını ihlal edecektir. Yine aynı fiiller Türk Ceza Kanunu kapsamında da pek çok suça vücut verecektir. Bu kapsamda TCK madde 134 gereği özel hayatın gizliliğini ihlale girecek mezkûr fiiller pek tabii ki TCK madde 136 kapsamında verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçuna da vücut verecektir.

BAŞVURU NO 9: Başvurucu partneri ile yaşadığı ilişki sonucu enfekte olduğunu beyan ederek, partneri hakkında suç duyurusunda bulunmak hususunda bilgi almak istemiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.36; AİHS m.6; TCK m.86, m.89.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun takip edebileceği yol partneri hakkında suç duyurusunda bulunarak yargılama makamlarını harekete geçirmek olacaktır. İddianın yaralama suçuna vücut verip vermediği gerekli makamlarca araştırılacaktır. Yargılama evresinde fail olarak adlandırılan kişinin HIV ile yaşadığını bilip bilmemesi, tarafların ilişki pratikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Pek tabii ki HIV ile enfekte olan kişinin enfekte olduğuna dair suçlamalarda bulunduğu kişiye ilişkin iddiaları belirli bir kişiyi gösterir kudrette olmalıdır. Yine korunmasız ilişkiye girilmesi halinde dahi kişinin enfekte olma halinin bir ihtimal olarak bulunduğu ve kişilerin kendilerini güvenli seks pratiklerinde sınırlamakta ve sınırlamamakta kendi sorumlulukları olduğu da manevi unsur değerlendirilmesi yapılırken dikkate alınmalıdır.

Öğretideki oturmuş ve yanlış kanının aksine; bir hastalık evresi olan AİDS ayrıca enfekte edilebilir bir hal değildir. Bu sebeple kişilerin fiilleri maddi gerçekliğe aykırı olarak yaralama suçunun ağırlaştırılmış hali olan TCK madde 87 kapsamına sokulmamalıdır. Neticede yargılama sürecinde gerek soruşturma gerekse de kovuşturma evrelerinde HIV ile ilgili bulaş yolları, HIV ile ilgili tedavi yöntemleri, B=B gerçeği yadsınmamalı ve önyargılardan beslenmeden adil bir yargılama gerçekleştirilmelidir.

BAŞVURU NO 10: Reşit olmayan başvuru Gönüllü Test ve Danışmanlık Merkezlerinde anonim test yaptırmasının önünde hukuki bir engel yaptırmasının olup olmadığını, yaş küçüklüğüne rağmen anonim test yaptırabileceği bir yer olup olmadığını ve testin pozitif çıkması halinde ailesinin bilgisi olmadan tedaviye erişip erişemeyeceğini sordu.

HUKUKİ DAYANAKLAR: 1219 sayılı kanun m.70, HHY m.24

HUKUKİ GEREKÇE: HIV/AIDS Kontrol Programı kapsamında Sağlık Bakanlığı'na bağlı Halk Sağlığı Genel Müdürlüklerince kurulan Gönüllü Danışmanlık ve Test Merkezleri (GDTM) anonim ve ücretsiz hizmet verir. Bu merkezler HIV şüphesi yaşayan herkese ücretsiz ve anonim şekilde bilgi ve danışmanlık, aynı zamanda dilerse yine anonim ve ücretsiz şekilde test yaptırabilme imkânı sunar. Bu merkezler istenilmediği takdirde kişi bilgisi kaydetmediğinden özellikle hassas gruplara ulaşmada çok etkili olmaktadır⁵.

Buna göre anonim test merkezlerinde kişiler isim-soyisim, yaş, ikamet adresi vb. kendilerini tanımlayabilecek herhangi bir bilgi vermeden anonim bir şekilde test olabilmektedir. Fakat GDTM'de bulunan personelin kişinin yaşının küçüklüğünü fark edip doğum tarihini öğrenmek istemesi ve akabinde velisi olmadan test yapmaması da mümkündür ve bu hukuka aykırılık teşkil etmez. Zira 1219 sayılı Tababet Ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun madde 70'e göre tabipler, diş tabipleri ve dişçiler yapacakları her tür işlem için hastanın, hasta küçük veya kısıtlı ise veli veya vasisinin önceden muvafakatını alırlar. Yine Hasta Hakları Yönetmeliği tıbbi müdahaleyi "tıp mesleğini icraya yetkili kişiler tarafından uygulanan, sağlığı koruma, hastalıkların teşhis ve tedavisi için ilgili meslekî yükümlülükler ve standartlara uygun olarak tıbbın sınırları içinde gerçekleştirilen fizikî ve ruhî girişim" olarak tanımlamış ve 24. Maddede tıbbi müdahalelerde hastanın rızasının alınması gerektiğini; hasta küçük veya mahcur ise velisinden veya vasisinden izin alınacağını düzenlemiştir. Dolayısıyla 18 yaşından küçüklerin tedaviye başlarken veli ya da vasilerine bilgi verilmesi yasal bir gerekliliktir.

BAŞVURU NO 11: Başvurucu burun estetiği için başvurduğu estetik cerrahi merkezleri tarafından HIV statüsü sebebiyle reddedilmektedir. Bu durumun bir hukuki dayanağı olup olmadığını öğrenmek için derneğe ulaşmıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m. 17, m.20, m.56; AİHS m.8; İHEB m.25; HHY m.6, m.8, m.11; TİHEKK m.3, m.5; Özel Hastaneler Yönetmeliği; Ayakta Teşhis Ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmeliği.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun burun estetiği olmak için başvurduğu estetik cerrahi merkezleri özel işletmelerdir. Bu özel işletmeler özel hastaneler içerisinde bulunabildiği gibi tıp merkezleri olarak ayrıca da kurulmuş olabilir. Özel Hastaneler Yönetmeliği ile özel hastanelerin, burada çalışan personelin taşınması gereken özellikler düzenlemiştir. Tıp merkezleri içinde anılı konulardaki düzenlemeler Ayakta Teşhis Ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Her iki yönetmelik içinde de gerçekleştirilecek tıbbi işlemler için gereken yeterlilik şartları, bulunması gereken malzemeler detaylı şekilde düzenlenmiştir. Bu yeterlilik koşullarını taşıma yükümlülüğü de bu işlemleri gerçekleştirecek işletmelere yüklenmiştir. Her iki yönetmelik içerisinde estetik müdahaleler için düzenlenen yeterlilik koşullarında HIV'e dair ayrı bir düzenleme getirilmemiştir. Hal böyleyken bünyesinde gerçekleştirdiği bir işlem için kendisine başvuran HIV ile yaşayan başvurucuyu reddeden bu merkezler ayrımcılık yasağını ihlal etmektedir.

Başvurucu Hasta Hasta Hakları Yönetmeliği madde 6 gereği sağlık hizmetlerinden adalet ve hakkaniyete uygun olarak faydalanma hakkına sahiptir. Mezkur yönetmeliğin 8. maddesi gereği hasta tabi olduğu

5. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/Bulasici-hastaliklar-db/hastaliklar/HIV-ADS/Tani-Tedavi_Rehberi/HIV_AIDS_Kontrol_Programi.pdf

mevzuatın öngördüğü usul ve şartlara uyulmak kaydı ile, sağlık kurum ve kuruluşunu seçme ve seçtiği sağlık kuruluşunda verilen sağlık hizmetinden faydalanma hakkına sahiptir. Yine aynı yönetmeliğin 11. maddesi gereği hastanın tıbbi gereklere uygun teşhis, tedavi ve bakımı isteme hakkı bulunmaktadır. Başvurucunun bu 3 hakkı da ihlal edildiği için hizmet alamadığı tüm sağlık merkezlerinin kurmakla yükümlü olduğu hasta hakları birimine yazılı başvuruda bulunabilecektir. Başvurucu ihlal edilen haklarına ilişkin ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü bünyesindeki Hasta Hakları Kuruluna ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakılabilir. Yine başvurucu 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 5. maddesi gereği sağlık hizmeti sunacak özel hukuk kişilerinin bu hizmeti sunarken bu ayrımcılıkları yapamayacağı belirtildiği için TİHEK'e başvuruda bulunabilecektir. Burada belirtmek gerekir ki, TİHEK Kanunu'nun 17. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, TİHEK'e başvuru yapmadan önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma yazılı bir başvuru yapmak gereklidir. Kurum yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse işletmeye idari para cezası uygulayacaktır.

BAŞVURU NO 12: Başvurucu işe alım sürecinden sonra iş yeri hekimi ile görüşmüştür. İşyeri hekimince başvurucudan HIV testi talep edilmiştir. Başvurucu bunun hukuka uygunluğu hakkında bilgi almak istemiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; HIV/AIDS Ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Uygulama Ve Davranış Kuralları; HHY m.23; KVKK m.6; TCK m.117, m.136, m.137; HMEK m.9, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmeliği.

HUKUKİ GEREKÇE: İşe alım görüşmeleri sırasında bir adım olarak varlığını sürdüren işyeri hekimi ile görüşme esnasında işyeri hekiminin görev sınırlarını İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmeliği çizmektedir. Mezkur yönetmeliğin ekinde yer alan "İşe Giriş / Periyodik Muayene Formu" incelendiğinde, HIV testinin aday işçiden zorunlu olarak istenecek testlerden biri olmadığı görülecektir. Yine Türkiye'nin üye olduğu Birleşmiş Milletler'in özel uzmanlık kuruluşlarından biri olan Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) çalışma hayatıyla ilgili getirdiği düzenlemeler arasında "HIV/AIDS ve çalışma yaşamıyla ilgili ILO uygulama ve davranış kuralları" da bulunmaktadır. İlgili kurallar gereği; "HIV/AIDS muayenesi, iş için başvuran ya da halen çalışan insanlardan talep edilmemelidir." Netice itibarıyla işyeri hekiminin başvurucudan işe alım evresinde HIV testi talep etmesi hukuka aykırıdır. İşyeri hekimi tarafından kendisinden HIV testi istenen işçi adayı bu talebin hukuka aykırı olduğu ileri sürmelidir. Uygulamada işçi adayı tarafından işyeri hekimine karşı ileri sürülen itirazın neticesinde, işyeri hekimi test için işçi adayını zorlamakta veya başka yollardan işçi adayının HIV statüsünü öğrenmeye çalışabilmektedir. Tüm bu hukuka aykırı tutumunun ardından ise hukuka aykırı olarak öğrendiği işçi adayının HIV statüsüne ilişkin bilgiyi işverene iletebilmekte ve işçinin işe alımını engelleyebilmektedir.

İşçi adayı başvurucunun kendisine ait sağlık verisi niteliği taşıyan ve özel hayatının bir parçası olan HIV statüsünün işyeri hekimince öğrenilmesi ve işverenle paylaşılması halinde işyeri hekimiyle arasındaki ilişkinin hasta-doktor ilişkisi olduğu ve bu sebeple mesleki sorumluluğu doğacağı işyeri hekimine hatırlatılmalı ve bu minvalde Hasta Hakları Yönetmeliği'nin 23. Maddesi gereği sağlık hizmeti verilmesi nedeniyle edinilen bilgilerin kural olarak gizli tutulması gerektiği, Türk Tabipler Birliği'nin yayınladığı Hekimlik Meslek Etiği

Kurallarının 9. Maddesi gereğince de hekimin mesleği uygularken öğrendiği sırların açıklanamayacağı da kendisine hatırlatılmalıdır.

Yine işyeri hekiminin mezkur hareketleri Türk Ceza Kanununun "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" alt başlıklı 136. maddesinde tanımlı suçta sebebiyet verecektir. TCK 137. maddesinde "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" suçu için belirli bir mesleğin sağladığı kolaylıktan faydalanmayı ağırlaştırıcı sebep olarak belirtmiştir. Bu sebeple işyeri hekiminin aday işçinin HIV statüsünü 3. Kişilerle paylaşması nitelikli hale giren suça vücut verecek ve işyeri hekiminin cezai sorumluluğunu doğuracaktır. Başvurucunun bu sebeple iş alınmaması hali aynı zamanda TCK madde 117 ile düzenlenen iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçuna da vücut verecektir.

BAŞVURU NO 13: Başvurucunun HIV statüsünün öğrenilmesi nedeniyle 4 yıldır çalıştığı işine son verilmiştir. Başvurucu süreçle ilgili hukuki bilgi almak istemiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; İşK m.17; TCK m.117, m.134, m.136.

HUKUKİ GEREKÇE: İşveren, işçi ile arasındaki iş sözleşmesini iş kanunu kapsamında belirtilen koşullar ve yöntemlerle fesih edebilecektir. Başvurucunun HIV ile yaşıyor olması, işverene haklı ya da geçerli nedene dayanarak iş sözleşmesini tek taraflı feshetme hakkı vermeyecektir. İş kanunu kapsamında çalışan işçileri kanun madde 18 ile iş güvencesi kapsamında olan ve olmayan işçiler olarak tasnif etmiştir. İş güvencesi kapsamında çalışan işçilerin iş sözleşmesinin, işverenleri tarafından feshedilebilmesi için İş Kanunu madde 18 fıkra 1'de de belirtildiği gibi işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan bir geçerli sebep bulunmalıdır. İşçinin HIV ile yaşıyor olması sebebi ile fesih ise aynı maddenin 3. fıkrasının d bendinde açıkça belirtilen «İrk, renk, cinsiyet, medeni hal, aile yükümlülükleri, hamilelik, doğum, din, siyasi görüş ve benzeri nedenler» kapsamında benzeri nedenler arasında değerlendirilecek ve geçerli bir neden oluşturmayacaktır.

İş güvencesine tabi olmayan işçilerde ise işverenin iş sözleşmesini feshederken herhangi bir sebep gösterme zorunluluğu bulunmamaktadır. Fakat bu serbesti İş Kanunu madde 17 fıkra 4 ile düzenlenen fesih hakkının kötüye kullanılması yasağı ile sınırlanmıştır. Bu kapsamda, işçinin HIV ile yaşıyor olmasının iş ilişkisinin devamı yönünde herhangi bir tesiri olmayacağı objektif gerçekliğinde, bu sebeple işçinin iş sözleşmesinin feshi, fesih hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilecektir.

İşverenin işçi ile iş sözleşmesini feshederken kullanabileceği diğer bir yol ise iş sözleşmesinin İş Kanunu madde 25 gereği haklı nedenle derhal feshidir. İşçinin HIV ile yaşıyor olması bu madde kapsamında işverenlerce genellikle sağlık sebepleri arasına sokulmaya çalışılmaktaysa da günümüz gerçekliğinde kişinin HIV statüsünün madde kapsamındaki sağlık sebepli haklı nedenler arasına sokulmasının imkanı bulunmamaktadır. Yine aynı madde kapsamında işçinin HIV statüsünün iş görüşmeleri sırasında işverenle paylaşılmaması veyahut bu konuda işçinin yanlış bilgilendirmede bulunması İş Kanunu madde 25 fıkra 2 anlamında iş ilişkisinde esaslı noktalar hakkında yanıltıcı beyan verme olarak kabul edilemeyeceği için, iş akdinin haklı nedenle derhal feshine de yol açmaz. Neticede ortada iş ilişkisinin yürütülmesini engelleyen bir hal bulunmadığı gibi işverenin kendi kusuruyla elde etmiş olduğu yanıltıcı bir bilgi hakkında

kendi kusuruna dayanarak bir hak elde etmesi de hukuken mümkün olmayacaktır. Çünkü işçi adayının HIV statüsünü öğrenmeye dair yönelilecek sorular, yapılacak işle objektif bir bağ kurulmadığı müddetçe hukuka aykırı soru niteliği taşıyacaktır ve işçinin yanıtlama zorunluluğu olmadığı gibi doğru yanıt verme zorunluluğu da bulunmayacaktır.

Pek tabii ki işveren işçinin iş ilişkisini sonlandırmadan önce başka çözüm yolları bulup bulamayacağını araştırmak zorundadır. Feshin son çare olması ilkesi olarak anılan bu hale aykırı fesihler de hukuka aykırı nitelik taşıyacaktır. Sonuç olarak işverenin iş güvencesi kapsamında olsun ya da olmasın işçi ile arasındaki iş sözleşmesini sırf işçinin HIV ile yaşaması gerekçesiyle feshetmesi hukuka aykırı bir nitelik taşıyacaktır. İşçi bu durumda kanunun kendine tanımış olduğu işe iade, geçersiz feshin tespiti gibi davaların yanı sıra kendisine kanun kapsamında tanınmış olan tazminat haklarını da kullanabilecektir.

Başvurucunun HIV statüsüne ilişkin veri sağlık verisidir. Kişisel Verileri Koruma Kanununa göre sağlık verileri özel nitelikli veri grupları arasında sayılmıştır ve işlenmesi çok ağır şartlara tabi tutulmuştur. Başvurucunun özel hayatına ilişkin olan ve özel nitelikli verilerinden olan HIV statüsünün rızası hilafına işverence öğrenilmesi Anayasa madde 20 ile koruma altına alınan özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması haklarını ihlal edecektir. Yine aynı fiiller Türk Ceza Kanunu kapsamında da pek çok suça vücut verecektir. Bu kapsamda TCK madde 134 gereği özel hayatın gizliliğini ihlale girecek mezkur fiiller pek tabii ki TCK madde 136 kapsamında verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçuna da vücut verecektir. Başvurucunun bu sebeple işten çıkarılması hali aynı zamanda TCK madde 117 ile düzenlenen iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçuna da vücut verecektir.

BAŞVURU NO 14: Başvurucu yeni taşındığı sitenin sosyal tesislerini kullanmak isterken, HIV statüsünü bilen eski bir arkadaşı tarafından görülmüştür. Başvurucunun arkadaşı, başvurunun HIV statüsünü site yönetimiyle paylaşmıştır. Bunun üzerine site yönetimi başvurunun ev sahibiyle iletişime geçmiştir ve başvuru ev sahibi tarafından evi boşaltması yönünde baskıya maruz kalmaktadır. Başvurucunun evi boşaltmayacağını söylemesine rağmen, kendisinden evde oturmasının şartı olarak negatif HIV testi sonucu istenmektedir. Başvurucu bütün bu süreçlerle ilgili hukuki bilgi almak istemektedir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; İHEB m.12; AİHS m. 8; KVKK m.6; TBK m.327 vd.; TCK m.123, m.134, m.136.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun HIV statüsü bir sağlık verisidir. Kişisel Verileri Koruma Kanununa göre sağlık verileri özel nitelikli veri grupları arasında sayılmıştır ve işlenmesi çok ağır şartlara tabi tutulmuştur. Başvurucunun özel hayatına ilişkin olan ve özel nitelikli verilerinden olan HIV statüsünün rızası hilafına eski arkadaşı ve site yönetiminin 3. kişilerle paylaşılması Anayasa madde 20 ile koruma altına alınan özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması haklarını ihlal etmektedir. Yine aynı fiiller Türk Ceza Kanunu kapsamında da pek çok suça vücut vermektedir. Bu kapsamda TCK madde 134 gereği özel hayatın gizliliğini ihlale girecek mezkur fiiller pek tabii ki TCK madde 136 kapsamında verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçuna da vücut verecektir.

Başvurucunun ev sahibinin kendisinden HIV statüsüne dair test istenmesinin hiçbir hukuki normla izahı mümkün değildir. Ev sahibinin başvurunun HIV statüsünü öğrenmesi üzerine başvuruyla aralarındaki

kira akdini etkileyebilecek herhangi bir hal Türk Borçlar Kanunu kapsamında oluşmayacaktır. Kiracı olan başvurucu kiralananı kullanmaya aralarındaki geçerli kira akdi gereği devam edebilecektir. Ayrıca ev sahibinin ısrarla başvurucuyu arayarak rahatsız etmesi ve hukuka aykırı talebini dayatması TCK madde 123'te düzenlenen kişilerin huzur ve sükununu bozma suçuna vücut verecektir.

BAŞVURU NO 15: Başvurucu HIV ile yaşayan yabancı uyruklu bir kişidir ve çalışma izni yoktur. Başvurucu, HIV statüsünün Türkiye'de yabancı uyruklu kişilerin çalışma izni almasının önünde bir engel teşkil edip etmediği hususunda dernekten bilgi almak istemiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.16, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m. 23; UiK m.9, m.21.

HUKUKİ GEREKÇE: Anayasa madde 48 ve madde 49 gereği herkes çalışma hakkına sahiptir. Herkes için tanınan çalışma hakkına yabancılar için Anayasa madde 16 kapsamında kanunlarla bazı çalışmalar için izin bazı çalışmalar için ise yasaklılık getirilerek bir farklılık getirilmiştir. Uluslararası İşgücü Kanunu ve ilgili kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelik içerisindeki düzenlemelere binaen çalışmalar için izin alması gereken yabancıların çalışma izni başvurusu yapmak için herhangi bir sağlık raporu alması gerekmemektedir. Kaldı ki, çalışanın HIV statüsü çalışma hayatına katılımının önünde bir engel olmadığı gibi bu sebeple çalışma hayatına katılımının engellenmesi ayrımcı bir müdahale teşkil edecektir.

Uluslararası İşgücü Kanunu madde 9 ile yabancıların çalışma izni başvurularının red sebepleri düzenlenmiştir. Başvurucunun ayrıca bildirilmesi gerekmemekle birlikte başvuru makamının başvurucunun HIV statüsünü öğrenmesi çalışma izni başvurusunun reddedilmesi sonucunu doğurmayacaktır. Red sebepleri arasında düzenlenen "kamu sağlığı açısından Türkiye'de çalışmasında sakınca görülen yabancılar" hükmü HIV'in bulaş yolları ve çalışma hayatındaki tesirsizliği maddi gerçekleriyle düşünüldüğünde HIV'i kapsayan bir hüküm değildir. Netice itibarıyla başvurucunun HIV statüsü diğer yabancı işçilerden farklı bir değerlendirme ve prosedür gerektirmemektedir. Başvurucunun sadece HIV statüsü sebebiyle diğer yabancı çalışma izni başvurusunda bulunanlardan farklı müdahaleye maruz bırakılması ayrımcılık yasağının ihlalidir. Eğer red kararı verilirse, başvurucu Uluslararası İşgücü Kanunu madde 21 gereği red kararının tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına itiraz edebilecektir. İtirazın reddedilmesi hâlinde idari yargı yoluna başvurulabilecektir.

BAŞVURU NO 16: Başvurucu oturduğu sitenin havuzunu kullanmak istemektedir. Site yönetimi tarafından başvurucudan sağlık raporu istenmiştir. HIV statüsünün bu testte sorulup sorulamayacağına dair bilgi almak istemiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; İHEB m.12; AİHS m.8; KVKK m.6; KMK m.4, m.16, m.27; Sağlık Raporlarına İlişkin Usul Ve Esaslara İlişkin Yönerge.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun ikamet ettiği sitenin sosyal tesislerinden biri olan havuz, Kat Mülkiyeti Kanunu madde 4 gereği ortak yerlerden sayılmaktadır. Başvurucu yine anılı kanunun 16. maddesi gereği ortak yerlerden diğer kat malikleriyle birlikte eşit olarak faydalanma hakkına sahiptir. Ortak yerlerin kullanımına ilişkin olarak düzenleyici hükümler getirme yetkisi KMK madde 27 gereği Kat Malikleri Kuruluna

aittir fakat kat malikleri kurulunun getireceği düzenleyici hükümler kanunların emredici hükümlerine aykırılık teşkil edemez.

Yüzme havuzlarını kullanım için istenebilecek sağlık raporlarına dair Sağlık Bakanlığınca çıkarılmış olan Sağlık Raporlarına İlişkin Usul Ve Esaslara İlişkin Yönerge kapsamında sadece sporcu lisansı almak isteyen profesyonel sporcuların sağlık raporu alması gerektiği düzenlenmiştir. Bu kapsamda sitenin yüzme havuzunu kullanmak isteyen başvurucudan herhangi bir sağlık raporu istenmesi hukuken mümkün olmayacaktır. Kaldı ki sağlık raporu istense dahi kişinin HIV ile yaşıyor olmasının herhangi bir sportif faaliyete katılmasının önünde bir engel teşkil eder yanı bulunmamaktadır. Yine kişiye ait sağlık verileride içerek sağlık raporunun istenmesi için sağlık verilerini işlemeye yetkili kurum ve kuruluşlardan olmak gerekmektedir. Başvurucudan sağlık raporu isteyen site yönetiminin Kişisel Verilerin Korunması Kanunu madde 6 gereği sağlık verilerini işleme yetkisi bulunmamaktadır. Bu sebeple site yönetimin talebi Anayasa madde 20 ile açıkça koruma altına alınan kişisel verilerin korunması hakkını da ihlal etmektedir.

BAŞVURU NO 17: Başvurucu özel bir hastanenin danışma ve ön veznesinde çalışmaktadır. Başvurucunun eşi, bir sağlık problemi için çalıştığı hastaneden hizmet alırken eşine HIV testi de yapılmış ve neticede eşinin HIV ile yaşadığı öğrenilmiştir. Akabinde başvurucuya da test yapılmıştır. Başvurucu test sonucunu öğrenemedi ve doğrulama testi yapılamadan ilgili hekim test sonucunu hastane yönetimi ile paylaşmış ve henüz başvurucu dahi bilmezken çalıştığı hastanenin tüm personeli başvurucunun test sonucunu öğrenmiştir. Test sonucunu en son öğrenen başvurucu hastane yönetimi tarafından doğrulama testi sonuçlanana kadar ücretsiz izne çıkarılmış ve doğrulama testi sonucu tanısı kesinleştikten sonra iş ilişkisine son verilmiştir. Başvurucu, dernekten HIV ile yaşamasının iş akdine etkisini ve iş ilişkisinin fesh edilip edilemeyeceği hakkında bilgi almıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; İşK m.17, m.18, m.25; HHY m.23; HMEK m.9; KVKK m.6; TCK m. 117, m.134, m.136.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun HIV testi olması ve neticede elde edilen HIV statüsüne ilişkin veri sağlık verisidir. Kişisel Verileri Koruma Kanununa göre sağlık verileri özel nitelikli veri grupları arasında sayılmıştır ve işlenmesi çok ağır şartlara tabi tutulmuştur. Başvurucunun özel hayatına ilişkin olan ve özel nitelikli verilerinden olan HIV statüsünün rızası hilafına ilgili hekimce hastane yönetimiyle paylaşması ve devamında tüm hastane personelinin öğrenmesi Anayasa madde 20 ile koruma altına alınan özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması haklarını ihlal etmektedir. Yine ilgili hekim ile arasındaki ilişkinin hasta-doktor ilişkisi olduğu gerçeğiyle birlikte Hasta Hakları Yönetmeliği'nin 23. Maddesi gereği sağlık hizmeti verilmesi nedeniyle edinilen bilgilerin kural olarak gizli tutulması gerekecektir, Türk Tabipler Birliği'nin yayınladığı Hekimlik Meslek Etiği Kurallarının 9. Maddesi gereğince de hekim mesleği uygularken öğrendiği sırları açıklayamayacaktır. Bu minvalde ilgili hekimce başvurucunun HIV statüsünün paylaşılması mesleki sorumluluğunu doğuracaktır. Aynı zamanda ilgili hekimin mezkur hareketleri Türk Ceza Kanununun "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" alt başlıklı 136. maddesinde tanımlı suç sebebiyet verecektir. TCK 137. maddesi ile belirli bir mesleğin sağladığı kolaylıktan faydalanmayı bu suç tipi için ağırlaştırıcı sebep olarak düzenlenmiştir. Netice itibarıyla ilgili hekimin mesleki sorumluluğunun yanında cezai sorumluluğuda doğacaktır.

Başvurucunun iş ilişkisine son verilmesine ilişkin olarak ise söylenebilecekler; işveren, işçi ile arasındaki iş sözleşmesini iş kanunu kapsamında belirtilen koşullar ve yöntemlerle fesh edebilecektir. Başvurucunun HIV ile yaşıyor olması, işverene haklı ya da geçerli nedene dayanarak iş sözleşmesini tek taraflı feshetme hakkı vermeyecektir. İş kanunu kapsamında çalışan işçileri kanun madde 18 ile iş güvencesi kapsamında olan ve olmayan işçiler olarak tasnif etmiştir. İş güvencesi kapsamında çalışan işçilerin iş sözleşmesinin, işverenleri tarafından feshedilebilmesi için, İş Kanunu madde 18 fıkra 1’de de belirtildiği gibi işçinin yerliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan bir geçerli sebep bulunmalıdır. İşçinin HIV ile yaşıyor olması sebebi ile fesih ise aynı maddenin 3. fıkrasının d bendinde açıkça belirtilen “ırk, renk, cinsiyet, medeni hal, aile yükümlülükleri, hamilelik, doğum, din, siyasi görüş ve benzeri nedenler” kapsamında benzeri nedenler arasında değerlendirilecek ve geçerli bir neden oluşturmayacaktır.

İş güvencesine tabi olmayan işçilerde ise işverenin iş sözleşmesini feshederken herhangi bir sebep gösterme zorunluluğu bulunmamakla birlikte, bu serbesti İş Kanunu madde 17 fıkra 4 ile düzenlenen fesih hakkının kötüye kullanılması yasağı ile sınırlanmıştır. Bu kapsamda işçinin HIV ile yaşıyor olmasının iş ilişkisinin devamı yönünde herhangi bir tesiri olmayacağı objektif gerçekliğinde bu sebeple işçinin iş sözleşmesinin feshi, fesih hakkının kötüye kullanılmasını teşkil edecektir.

İşverenin işçi ile iş sözleşmesini feshederken kullanabileceği diğer bir yol ise iş sözleşmesinin İş Kanunu madde 25 gereği haklı nedenle derhal feshidir. İşçinin HIV ile yaşıyor olması bu madde kapsamında işverenlerce genellikle sağlık sebepleri arasına sokulmaya çalışılmaktayasa da günümüz gerçekliğinde kişinin HIV statüsünün madde kapsamındaki sağlık sebepli haklı nedenlere sokulmasının imkanı bulunmamaktadır.

Pek tabii ki işveren işçinin iş ilişkisini sonlandırmadan önce başka çözüm yolları bulup bulamayacağını araştırmak zorundadır. Feshin son çare olması ilkesi olarak anılan bu hale aykırı feshlerde hukuka aykırı nitelik taşıyacaktır. Sonuç olarak işverenin ister iş güvencesi kapsamında olsun isterse iş güvencesi kapsamında olmasın işçi ile arasındaki iş sözleşmesini sırf işçinin HIV ile yaşaması gerekçesiyle feshetmesi hukuka aykırı bir nitelik taşıyacaktır. İşçi bu durumda kanunun kendine tanımış olduğu işe iade, geçersiz feshin tespiti gibi davaların yanı sıra kendisine kanun kapsamında tanınmış olan tazminat haklarını kullanabilecektir. Başvurucunun iş ilişkisinin sonlandırılması TCK madde 117 kapsamında iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçuna da vücut verecektir.

BAŞVURU NO 18: Başvurucu özel bir havayolu şirketinde, kabin memurluğu için işe başvurmuş ve işe alım ön mülakatlarını ve eğitimlerini tamamlamıştır. İşe alım ön prosedürünün tamamlanmasından sonra sağlık testlerinden HIV testinin şüpheli çıktığını ve doğrulama testi sonucunun beklendiğini öğrenmiştir. Bu arada şirketin işyeri hekimiyle görüşen başvurucuya, test sonucunun işverenlerle paylaşılacağı söylenmiştir. Bunun yanı sıra, doğrulama testinin sonucu gelene kadar işe alım süreci durdurulmuştur. Başvurucu, yaşadıklarıyla ilgili hukuki destek almak istediğini belirterek derneğe başvurmuştur.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; SHT - MED; SHT OPS - SAĞLIK, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi; (AB) 1178/2011 sayılı Komisyon Tüzüğü’nün PART-MED Başlıklı 4 no’lu Eki.

HUKUKİ GEREKÇE: Uçuş ve havacılık personeli ile adaylarının işe alımları ve çalışma hayatları gerek ulusal gerekse de uluslararası düzenlemeler ile kazustik bir şekilde düzenlenmiştir. Başvurucu kabin ekibi üyesi olarak istihdam edilmek için başvuruda bulunmuştur. Havacılık Sağlık Talimatı (SHT - MED), Kabin Ekibi Üyeleri Sağlık Kontrollerine İlişkin Esas Ve Usuller Talimatı (SHT OPS - SAĞLIK), Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi ve Eki, (AB) 1178/2011 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün PART-MED Başlıklı 4 no'lu Eki ile kabul edilebilir uyumluluk yöntemleri (AMC) ve yönlendirici notları (GM) hükümleri kabin ekibi üyesi olarak çalışacak personelin sahip olması gereken sağlık koşullarını ve sağlık durumunun nasıl değerlendirileceğini ayrıntılı şekilde düzenlemiştir.

Kabin üyelerinin sağlık kontrolleri Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından yetkilendirilmiş Havacılık Tıp Merkezi (AeMC) tarafından gerçekleştirilir. Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi ve Ekinde kabin görevlilerinin alacakları sağlık raporları için istenecek testler arasında HIV testi de bulunmaktadır. Kabin görevlisinin HIV ile yaşıyor olması halinin görev yapmaya engel olup olmayacağı mevzuatta açıkça düzenlenmemiştir. Havacılık Sağlık Talimatı (SHT - MED) MED.C.020'ye göre kabin ekibi üyelerinin "aktif, gizli, akut veya kronik hastalık ya da bozukluk" taşımamaları gerektiği belirtilmiştir. Fakat pilotlara ilişkin düzenlemelerde kişinin HIV statüsüne ilişkin direkt düzenlemeler bulunurken kabin ekibine dair böyle bir düzenleme de getirilmemiştir. HIV statüsü ve kabin ekibi olarak çalışmaya ilişkin en açık düzenleme (AB) 1178/2011 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün PART-MED Başlıklı 4 no'lu Eki ile kabul edilebilir uyumluluk yöntemleri (AMC) AMC 8 MED. C. 025 ile getirilmiştir. İlgili düzenleme gereği, HIV ile yaşayan kabin ekibi üyeleri, eğer araştırma klinik hastalık kanıtı sağlamazsa ve tatmin edici aero-tıbbi değerlendirmeye tabi tutulursa çalışmaya uygun olarak değerlendirilebilecektir. Gerçekten HIV'in bulaş yolları, B=B gerçeği, HIV ile ilgili tedavi yöntemlerinin günümüzde geldiği nokta ve tedavi yöntemlerinin sahip olduğu ilerici ivme düşünüldüğünde, bunun uygun değerlendirilebilirliğin önünde HIV'in engel bir hal teşkil etmediği açıktır.

Başvurucu ilgili maddeleri, değerlendirme kriterlerini yetkili Havacılık Tıp Merkezinde hatırlatmalıdır. İlgili hekimden önyargıdan uzak, objektif ve bilimsel gerçekleri yadsımayan bir rapor oluşturmasını talep etmelidir. Netice itibariyle düzenlenen rapor elverişsiz olduğu yönünde olursa başvuru Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi ve Eki gereği 2 ay içerisinde itiraz edebilecektir. İtiraz durumunda, havacılık personeli ve adaylarının itiraz muayenesi yaptırmak istediğini bildirir yazılı beyanı ile Genel Müdürlük web adresinde bulunan İtiraz Havacılık Tıp Merkezlerine başvurmaları halinde havacılık muayenesi başlatılır. Havacılık personeli ve adayları, karar verilmesi amacıyla, itiraz sebebini destekler muayene raporu ve yukarıda belirtilen ilgili mevzuat maddeleri ile Hava Sağlık Birimi'ne Genel Müdürlük web sayfasında yayınlanan "Sivil Havacılık Sağlık Komisyonu Başvuru Formu" ile başvurur. Hava Sağlık Birimi tarafından uygun bulunan başvurular yeni görüş alınmasını gerektiriyorsa Sivil Havacılık Sağlık Komisyonuna gönderilir. Sivil Havacılık Sağlık Komisyonunun da görüşü dikkate alınarak nihai karar Hava Sağlık Birimince verilir. Hava Sağlık Birimince raporun elverişli olarak düzenlenmesi gerektiğine karar verilirse SHT - MED madde 15 gereği raporu elverişsiz olarak düzenleyen Havacılık Tıp Merkezine idari yaptırım uygulanır. Hava Sağlık Birimi nihai kararı vereceği için buradan çıkacak elverişsizdir raporlarına idare mahkemelerinde 30 gün içerisinde iptal davası açılabilir.

Başvurucunun test sonucunun işvereniyle paylaşılması mümkün değildir. Yukarıda anılı tüm mevzuatlarda hasta-hekim mahremiyetinin korunarak sağlık raporu sürecinin tamamlanması gerektiği açıkça belirtilmiştir. Başvurucunun işvereni sadece elverişsiz olduğuna dair işaretlemenin olduğu ama bu elverişsizliğin sebebini öğrenemediği bir rapora ulaşır. Uygulamada şirket içerisindeki yetkili hekimler e-nabız, Medula gibi uygulamalardan elverişsizliğin sebebine ulaşabilmektedir. Başvurucunun sağlık verilerini işvereniyle paylaşan yetkili hekimin hem mesleki hem de cezai sorumluluğu gündeme gelecektir.

BAŞVURU NO 19: Başvurucunun HIV ile yaşadığını öğrenen ablası aile üyelerine ve başvurucunun çevresine bu durumu başvuranın rızası olmaksızın yaymaktadır. Ablasının ısrarla devam eden bu ifşaları ve baskıları neticesinde işinden de ayrılmak zorunda kalan başvurucu, ablasına karşı hukuken ne yapabileceğine ilişkin bilgi almak istemiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; AİHS m.8; İHEB m. 12; 6284 sayılı kanun m.5; TCK m. 134, m. 136.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucu ablasının HIV statüsünü paylaşmaya devam etmesini engellemek için 6284 sayılı kanun kapsamında koruyucu ve önleyici tedbirlere başvurabilir. 6284 sayılı kanun şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Kanun şiddeti "Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış" olarak açıklamaktadır. Bu bilgiler ışığında başvurucunun tek taraflı ısrarlı takip mağduru olduğu açıktır. Başvurucu bu kapsamda 6284 sayılı kanunda sayılan önleyici tedbirlerden faydalanmak için yasal yollara başvurabilir. Kanunda sayılan ve başvurucunun talep edebileceği önleyici tedbirler kanunun 5. maddesinde sayılmıştır. Başvurucu bu tedbirlerle kendisini ısrarla ifşa eden ablasının şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması; müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması; başvurucunun bulunduğu konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması; başvurucunun şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına; tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması; başvurucunun şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi; başvurucuyu iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi vs. yönünde karar alabilir. Görüldüğü üzere kanun uyarınca şiddet uygulayanın tehditlerini kesmesi ve başvurucunun ailesi de dahil olmak üzere kendisiyle ve yakınlarıyla iletişim kurmasının engellenmesi yönünde karar verilebilir. Bu kanun uyarınca verilecek Tedbir kararları en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yerdeki aile mahkemesi hâkiminden, mülkî amirden ya da kolluk biriminden talep edilebilir. Tedbir kararı için delil aranmaz, olayların düzgünce anlatıldığı bir dilekçeyle başvurmak yeterlidir. Ayrıca verilen tedbir kararları sürelidir, sürenin bitmesine rağmen şiddet tehdidi sona ermemişse yeniden başvuru yapılması halinde süre uzatılabilir. Tedbir kararı taraflara tebliğ edilir, tebliğ sonrası şiddet uygulayanın kararı ihlal etmesi halinde zorlama hapsi uygulanır.

Kişinin HIV statüsü bir sağlık durumudur ve "özel nitelikli kişisel veri"dir. Yani yasalarca üstün nitelikli korumaya sahiptir. Başvurucunun HIV statüsünün -kim tarafından olursa olsun- paylaşılması suçtur. Yine HIV statüsü kişinin özel hayatına içkin bir bilgidir ve HIV statüsünün ifşası özel hayatın gizliliğinin ihlalidir.

Başvurucunun HIV statüsünün ablası tarafından rızası dışında paylaşılması ile ilgili TCK madde 134 kapsamında özel hayatın gizliliğini ihlal ve TCK madde 136 kapsamında verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçlarından suç duyurusunda bulunabilir.

BAŞVURU NO 20: Başvurucunun askerlik tecili bitmek üzeredir ve HIV statüsü sebebiyle muafiyet raporu almak konusunda tereddütler yaşamaktadır. HIV statüsü sebebiyle askerlikten muaf olup olmayacağı ve muaf olması halinde işverenin HIV statüsünü öğrenip öğrenemeyeceği hakkında bilgi almak istemiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.72; Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği m.6, İlgili Yönetmelik Hastalıklar Ve Arızalar Listesi m.52.

HUKUKİ GEREKÇE: HIV, askerlikten kesin muafiyet sebebidir ve bu durum kişilerin talebine ya da rızasına bağlı kılınmamıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği 6. maddesinin b fıkrasında “askerliğe elverişli olmayanlar: Hastalık ve arızaları, Hastalık ve Arızalar Listesinin (B) ve (D) dilimlerine girenlerdir.” denmektedir. Yönetmeliğin ekinde bulunan hastalıklar ve arızalar listesinde Enfeksiyon Hastalıkları bölümü 52. maddesinde, doğrulama testleriyle kanıtlanmış HIV enfeksiyonu D grubu hastalıklar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla HIV ile yaşayanların askerlikten muaf olduğu başka bir deyişle askerliğe elverişli olmadığı açıktır.

Askerlik muafiyetine ilişkin işyerine sunulacak belgeler artık e-devletten alınabilmektedir. Burada, kişinin hangi sebepten askerliğe elverişsiz olduğu belirtilmemekte, sadece “askerliğe elverişli bulunmamıştır” yazmaktadır. Dolayısıyla işverenin bu belgeyle işçi adayının HIV statüsünü anlaması mümkün değildir. Bazı işverenlerce bu durum sorgulanabilmektedir ancak bu, işçinin özel hayatına saygı hakkına ve kişisel verilerin korunması hakkına aykırıdır. Buna ilişkin ayrıntılı açıklamalar ve böyle bir durumda başvurulabilecek hukuki mekanizmalar ayrıca işe alımda yaşanan ayrımcılıklarla ilgili vakalarda açıklanmıştır.

BAŞVURU NO 21: Başvurucu, dünya çapında hizmet veren ve tanınırlığı olan bir şirkete iş başvurusu yapmış ve tüm mülakatları olumlu geçmiştir. Devamında kendisine işe girişte yaptırması gereken sağlık testleri için bir liste verilmiş ve başvuru bu listede HIV testi de olduğunu görünce, HIV statüsünü kendisi paylaşmıştır. Bu paylaşımından sonra muhatap olduğu birimce kendisine, şirketin diğer birimleri ile görüşeceklerini ve haber beklemesi gerektiği söylenmiştir. Yaklaşık bir ay sonra ise başvurucuya bir mail ile gereken pozisyon için uygun olmadığı bilgisi iletilmiştir. Başvurucu bunun üzerine neden tüm süreçler tamamlandıktan sonra işe alınmadığını, bunun sebebinin HIV durumunu bildirmesi mi olduğunu soran bir mail göndermiştir ancak yanıt alamamıştır. Sonrasında ise şirketten muhatap olabileceği kimseye ulaşamamıştır. Bu süreçle ilgili hukuki danışmanlık almak amacıyla derneğe ulaşmıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Uygulama Ve Davranış Kuralları; İşK m.5; TİHEKK m.3, m.6; İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik m.9; TCK m.117; İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucudan işe alım için istenebilecek testler arasında İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmeliği ekinde yer alan "İşe Giriş / Periyodik Muayene Formu" gereği HIV testi bulunmamaktadır. Keza Türkiye'nin üye olduğu Birleşmiş Milletler'in özel uzmanlık kuruluşlarından biri olan Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) çalışma hayatıyla ilgili getirdiği düzenlemeler arasında "HIV/AIDS ve Çalışma yaşamıyla ilgili ILO uygulama ve davranış kuralları" gereği; "HIV/AIDS muayenesi, iş için başvuran ya da halen çalışan insanlardan talep edilmemelidir." Bu hükümler ışığında başvurucudan işe giriş için HIV testi istenmesi hukuka açıkça aykırıdır.

Başvurucu HIV statüsüne dair bilgiyi herhangi bir hukuki sorumluluğu bulunmamasına rağmen işvereniyle paylaşmıştır ve bunun üzerine işe alınmamıştır. Bu halde de işverenin aday işçinin HIV ile yaşadığını öğrenmesi üzerine sırf bu sebeple aday işçiyi işe almaması, gerek Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde gerekse de iç hukukta yer alan ayrımcılık yasağını ihlal edecektir. Yine işverenin bu haksız davranışı İş Kanunu madde 5 ile düzenlenmiş bulunan işverenin eşit davranma yükümlülüğüne aykırılık teşkil etmektedir.

Aday işçi HIV ile yaşıyor olması sebebiyle işe alımda yaşadığı ayrımcılık üzerine 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 6. madde gereği işe alımda da bu ayrımcılıkların yapılamayacağı özellikle belirtildiği için TİHEK'e başvuruda bulunabilecektir. Burada belirtmek gerekir ki, TİHEK Kanunu'nun 17. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, TİHEK'e başvuru yapmadan önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma yazılı bir başvuru yapmak gereklidir. TİHEK, yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse işverene idari para cezası uygulayacaktır.

Yine HIV ile yaşadığı için işe alımda ayrımcılığa uğrayan aday işçi, bulunduğu il veya ilçedeki İnsan Hakları Kurulları'na başvurabilecektir. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmeliği'nin 9. maddesi gereği bu kurullar her türlü ayrımcılığı önlemek için gerekli çalışmaları yapmakla görevlidir. Bu minvalde kendilerine yapılan ihlal bildirimini inceleyen Kurullar, ulaştığı sonuçların gerektirdiği hallerde Cumhuriyet Başsavcılıklarına ya da ilgili idari makamlara bu ihlali bildirimler ve sonucunu takip eder.

İşverenin bu haksız ve hukuka aykırı tutumu Anayasa ve uluslararası metinlerde kabul edilen ve korunan çalışma hürriyetini ihlal edecek ve aynı zamanda 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 117. maddesi gereği iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçunu oluşturacaktır. Aday işçi HIV ile yaşıyor olması sebebiyle yaşadığı ayrımcılık neticesinde anılı hükümlere dayanarak işveren hakkında şikayet hakkını da kullanabilecektir.

BAŞVURU NO 22: Başvurucu saç ekim işlemi için bir estetik cerrahi merkezi ile görüşmüştür. Merkez ve başvurucu görüşmenin başlarında 3.500,00 TL ücret üzerinde anlaşmışlardır. Başvurucunun HIV ile yaşadığını belirtmesi üzerine kurum saç ekim işlemi gerçekleştirebileceklerini ve fakat yeni ekipman gereksinimi duyduklarını belirterek anlaşılan fiyatı 10.000,00 TL olarak revize etmiştir. Başvurucu merkez tarafından yapılan bu fiyatlandırma farklılığı hakkında hukuki olarak ne yapabileceğine dair dernekten bilgi almıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.56; AİHS m.8; İHEB m.25; HHY m.6, m.8, m.11; TİHEKK m.3, m.5; Özel Hastaneler Yönetmeliği; Ayakta Teşhis Ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun saç ekim işlemi için başvurduğu estetik cerrahi merkezleri özel işletmelerdir. Bu özel işletme özel hastaneler içerisinde bulunabileceği gibi tıp merkezleri olarak ayrıca da kurulmuş olabilir. Özel Hastaneler Yönetmeliği ile özel hastanelerin, burada çalışan personelin taşınması gereken özellikleri düzenlemiştir. Tıp merkezleri içinde anılı konulardaki düzenlemeler Ayakta Teşhis Ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Her iki yönetmelik içinde de gerçekleştirilecek tıbbi işlem için gereken yeterlilik şartları, bulunması gereken malzemeler detaylı şekilde düzenlenmiştir. Tüm bu düzenlemelerin yanı sıra bu yeterlilik koşullarını taşıma yükümlülüğü bu işletmelere yüklenmiştir. Her iki yönetmelik içerisinde estetik müdahaleler için düzenlenen yeterlilik koşullarında HIV'e dair ayrı bir düzenleme getirilmemiştir. Hal böyleyken bünyesinde gerçekleştirdiği saç ekim işlemi için başvuran HIV ile yaşayan başvurucuya, bulundurması kendi sorumluluğunda olan ekipmanlar için ayrı ve aşırı şekilde yeniden fiyatlandırma yapan merkez ayrımcılık yasağını ihlal etmektedir.

Başvurucu Hasta Hasta Hakları Yönetmeliği madde 6 gereği sağlık hizmetlerinden adalet ve hakkaniyete uygun olarak faydalanma hakkına sahiptir. Mezkur yönetmeliğin 8. maddesi gereği hasta tabi olduğu mevzuatın öngördüğü usul ve şartlara uyulmak kaydı ile, sağlık kurum ve kuruluşunu seçme ve seçtiği sağlık kuruluşunda verilen sağlık hizmetinden faydalanma hakkına sahiptir. Yine aynı yönetmeliğin 11. maddesi gereği hasta tıbbi gereklere uygun teşhis, tedavi ve bakımı isteme hakkı bulunmaktadır. Başvurucunun bu 3 hakkı da ihlal edildiği için hizmet alamadığı sağlık merkezinin kurmakla yükümlü olduğu hasta hakları birimine yazılı başvuruda bulunabilecektir. Başvurucu ihlal edilen haklarına ilişkin ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü bünyesindeki Hasta Hakları Kuruluna ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakılabilir.

Yine başvuru 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanun'un 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 5. madde gereği sağlık hizmeti sunacak özel hukuk kişilerinin bu hizmeti sunarken de bu ayrımcılıkları yapamayacağı belirtildiği için TİHEK'e başvuruda bulunabilecektir. Kurum yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse işverene idari para cezası uygulayacaktır.

BAŞVURU NO 23: Başvurucu parmağının kırılması üzerine gittiği devlet hastanesinde parmağına platin takılması gerektiğini öğrenmiştir. Akabinde başvuru için oluşturulan ameliyat dosyasının kapağına hastane personeline büyük harflerle okunaklı bir şekilde HIV yazılmıştır. Başvurucu bunun hukuken mümkün olup olmadığı ve bu hale ilişkin ne yapabileceğine dair dernekle irtibata geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; Biotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.21.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucu sağlık hizmeti alırken mahremiyet hakkının korunup korunamayacağına ilişkin kaygı duymaktadır. Hasta Hakları Yönetmeliği Madde 21, "Hastanın, mahremiyetine saygı gösterilmesi esastır. Hasta mahremiyetinin korunmasını açıkça talep de edebilir. Her türlü tıbbi müdahale, hastanın mahremiyetine saygı gösterilmek suretiyle icra edilir." şeklindedir. Maddede ayrıca mahremiyete saygı

gösterilmesini isteme hakkının kapsamına "Hastanın, sağlık durumu ile ilgili tıbbi değerlendirmelerin gizlilik içerisinde yürütülmesi ve muayenenin, teşhisin, tedavinin ve hasta ile doğrudan teması gerektiren diğer işlemlerin makul bir gizlilik ortamında gerçekleştirilmesi" hallerinin de girdiği belirtilmiştir. Bu sebepten, ameliyat dosyasının kapağına bütün hastane personelinin göreceği şekilde başvurucağın HIV statüsünün yazılması açıkça hukuka aykırıdır. Böyle durumlarda hastane personeli uyarılmalı, ihlalin devam etmesi halindeyse derhal hasta hakları birimine ve Sağlık Bakanlığı'na şikâyet kaydı oluşturulmalıdır.

BAŞVURU NO 24: Başvurucağın HIV statüsü ve cinsel yönelimi eski partneri tarafından çalıştığı şirkete ifşa edilmiştir. Akabinde çalıştığı şirket başvurucağın test istemiş ve bunun üzerine başvurucağın rızasıyla HIV statüsünü şirket ile paylaşmıştır. Şirket yetkilileri başvurucağın önce ücretsiz izne çıkarmış ardından da işten çıkarmıştır. Başvurucağın kendisini ifşa eden eski partneri ve iş ilişkisinin sonlandırılması hakkında hukuki destek talebiyle derneğe başvurmuştur.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; İŞK m.17, m.18, m.25; HHY m.23; KVKK m.6; TCK m.117, m.134, m.136.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucağın HIV statüsüne ilişkin veri sağlık verisidir. Kişisel Verileri Koruma Kanununa göre sağlık verileri özel nitelikli veri grupları arasında sayılmıştır ve işlenmesi çok ağır şartlara tabi tutulmuştur. Başvurucağın özel hayatına ilişkin olan ve özel nitelikli verilerinden olan HIV statüsünün rızası hilafına eski partnerince işvereniyle paylaşılması Anayasa madde 20 ile koruma altına alınan özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması haklarını ihlal etmektedir. Yine aynı fiiller Türk Ceza Kanunu kapsamında da pek çok suçta vücut vermektedir. Bu kapsamda TCK madde 134 gereği özel hayatın gizliliğini ihlale girecek mezkur fiiller pek tabii ki TCK madde 136 kapsamında verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçuna da vücut verecektir.

Başvurucağın işverenin iş sözleşmesini feshetme süreci için ise; başvurucağın HIV ile yaşıyor olması, işverene haklı ya da geçerli nedene dayanarak iş sözleşmesini tek taraflı feshetme hakkı vermeyecektir. İş kanunu kapsamında çalışan işçiler, kanun madde 18 ile iş güvencesi kapsamında olan ve olmayan işçiler olarak tasnif edilmiştir. İş güvencesi kapsamında çalışan işçilerin iş sözleşmesinin, işverenleri tarafından feshedilebilmesi için İş Kanunu madde 18 fıkra 1'de de belirtildiği gibi işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan bir geçerli sebep bulunmalıdır. İşçinin HIV ile yaşıyor olması sebebi ile fesih ise aynı maddenin 3. fıkrasının d bendinde açıkça belirtilen "İrk, renk, cinsiyet, medeni hal, aile yükümlülükleri, hamilelik, doğum, din, siyasi görüş ve benzeri nedenler" kapsamında benzeri nedenler arasında değerlendirilecek ve geçerli bir neden oluşturmayacaktır.

İş güvencesine tabi olmayan işçilerde ise işverenin iş sözleşmesini feshederken herhangi bir sebep gösterme zorunluluğu bulunmamakla birlikte, bu serbesti İş Kanunu madde 17 fıkra 4 ile düzenlenen fesih hakkının kötüye kullanılması yasağı ile sınırlanmıştır. Bu kapsamda işçinin HIV ile yaşıyor olmasının iş ilişkisinin devamı yönünde herhangi bir tesiri olmayacağı objektif gerçekliğinde bu sebeple işçinin iş sözleşmesinin feshi, fesih hakkının kötüye kullanılmasını teşkil edecektir.

İşverenin işçi ile iş sözleşmesini feshederken kullanabileceği diğer bir yol ise iş sözleşmesinin İş Kanunu madde 25 gereği haklı nedenle derhal feshidir. İşçinin HIV ile yaşıyor olması bu madde kapsamında

işverenlerce genellikle sağlık sebepleri arasına sokulmaya çalışılmaktayasa da günümüz gerçekliğinde kişinin HIV statüsünün madde kapsamındaki sağlık sebepli haklı nedenlerden sokulmasının imkanı bulunmamaktadır. Yine aynı madde kapsamında işçinin HIV statüsünün iş görüşmeleri sırasında işverenle paylaşılması veyahut bu konuda işçinin yanlış bilgilendirmede bulunması İş Kanunu madde 25 fıkra 2 anlamında iş ilişkisinde esaslı noktalar hakkında yanıtıcı beyan verme olarak kabul edilemeyeceği için iş aklının haklı nedenle derhal feshine de yol açmaz. Neticede ortada iş ilişkisinin yürütülmesini engelleyen bir hal bulunmadığı gibi işverenin kendi kusuruyla sebebiyet vererek elde etmiş olduğu yanıtıcı bir bilgi hakkında kendi kusuruna dayanarak bir hak elde etmesi de hukuken mümkün olmayacaktır. Çünkü işçi adayının HIV statüsünü öğrenmeye dair yöneltilen sorular, yapılacak işle objektif bir bağ kurulmadığı müddetçe hukuka aykırı soru niteliği taşıyacaktır ve işçinin yanıtı zorunluluğu olmadığı gibi doğru yanıt verme zorunluluğu da bulunmayacaktır.

Pek tabii ki işveren işçinin iş ilişkisini sonlandırmadan önce başka çözüm yolları bulup bulamayacağını araştırmak zorundadır. Feshin son çare olması ilkesi olarak anılan bu hale aykırı feshlerde hukuka aykırı nitelik taşıyacaktır. Sonuç olarak işverenin ister iş güvencesi kapsamında olsun isterse iş güvencesi kapsamında olmasın işçi ile arasındaki iş sözleşmesini sırf işçinin HIV ile yaşaması gerekçesiyle feshetmesi hukuka aykırı bir nitelik taşıyacaktır. İşçi bu durumda kanunun kendine tanımış olduğu işe iade, geçersiz feshin tespiti gibi davaların yanı sıra kendisine kanun kapsamında tanınmış olan tazminat haklarını kullanabilecektir. Başvurucunun iş ilişkisinin sonlandırılması TCK madde 117 kapsamında iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçuna da vücut verecektir.

BAŞVURU NO 25: Başvurucu özel bir hastanede burun estetiği ameliyatı olmak için görüşmeler yapmış ve hastane ile fiyat ve tarihte anlaşmıştır. Akabinde başvuru hastane ile HIV statüsünü paylaşmış ve hastane yönetimi tarafından bünyelerinde bu ameliyatın yapılamayacağı konusunda bilgilendirilmiştir. Ayrıca başvuru özel hastane yetkililerine gerekirse enfeksiyon uzmanından “ameliyatın yapılmasında sakınca yoktur” şeklinde bir yazı da getirebileceğini iletmıştır. Buna rağmen hastane başvuru reddetmiştir. Başvurucu süreçte yaşanan ihlaller ile ilgili hukuki danışmanlık almak için derneğe ulaşmıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.56; AİHS m. 8; İHEB m.25; HHY m.6, m.8, m.11; TİHEKK m.3, m.5; Özel Hastaneler Yönetmeliği; Ayakta Teşhis Ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmeliği.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun burun estetiği olmak için başvurduğu estetik cerrahi merkezi özel işletmedir. Bu özel işletme, özel hastaneler içerisinde bulunabileceği gibi tıp merkezleri olarak ayrıca da kurulmuş olabilir. Özel Hastaneler Yönetmeliği ile özel hastanelerin, burada çalışan personelin taşınması gereken özellikler düzenlemiştir. Tıp merkezleri içinde anılı konulardaki düzenlemeler Ayakta Teşhis Ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Her iki yönetmelik içinde de gerçekleştirilecek tıbbi işlem için gereken yeterlilik şartları, bulunması gereken malzemeler detaylı şekilde düzenlenmiştir. Tüm bu düzenlemelerin yanı sıra bu yeterlilik koşullarını taşıma yükümlülüğü bu işletmelere yüklenmiştir. Her iki yönetmelik içerisinde estetik müdahaleler için düzenlenen yeterlilik koşullarında HIV’e dair ayrı bir düzenleme getirilmemiştir. Hal böyleyken bünyesinde gerçekleştirdiği burun estetiği için başvuran HIV ile yaşayan başvuru önce kabul edip gerekçe oluşturmadan reddeden merkez ayrımcılık yasağını ihlal etmiştir.

Başvurucu Hasta Hasta Hakları Yönetmeliği madde 6 gereği sağlık hizmetlerinden adalet ve hakkaniyete uygun olarak faydalanma hakkına sahiptir. İlgili yönetmeliğin 8. maddesi gereği hasta tabi olduğu mevzuatın öngördüğü usul ve şartlara uyulmak kaydı ile, sağlık kurum ve kuruluşunu seçme ve seçtiği sağlık kuruluşunda verilen sağlık hizmetinden faydalanma hakkına sahiptir. Yine aynı yönetmeliğin 11. maddesi gereği hasta tıbbi gereklere uygun teşhis, tedavi ve bakımı isteme hakkı bulunmaktadır. Başvurucunun bu 3 hakkı da ihlal edildiği için hizmet alamadığı sağlık merkezinin kurmakla yükümlü olduğu hasta hakları birimine yazılı başvuruda bulunabilecektir. Başvurucu ihlal edilen haklarına ilişkin ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü bünyesindeki Hasta Hakları Kuruluna ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakılabilir.

Yine başvuru 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanun'un 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 5. madde gereği sağlık hizmeti sunacak özel hukuk kişilerinin bu hizmeti sunarken de bu ayrımcılıkları yapamayacağı belirtildiği için TİHEK'e başvuruda bulunabilecektir. Burada belirtmek gerekir ki, TİHEK Kanunu'nun 17. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, TİHEK'e başvuru yapmadan önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma yazılı bir başvuru yapmak gereklidir. TİHEK yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse işverene idari para cezası uygulayacaktır.

BAŞVURU NO 26: Başvurucu HIV ile yaşayan bir trans kadındır ve özel bir hastanede silikonlarının yenilenmesi için operasyon geçirecektir. Başvurucu operasyon öncesi HIV statüsünü hastane personeli ile paylaşmıştır. Bunun üzerine özel hastane yetkilileri bu işlem için gerekli aletlerinin olmadığını ama isterse kendisini hastanelerinde operasyon yapan hekimin özel muayenehanesine yönlendirebileceklerini iletmışlerdir. Bu durumda başvuru için ödemesi gereken miktar ikiye katlanmaktadır. Başvurucu hastane yetkilileriyle tekrar konuşmasına rağmen kendisine hastanede enfeksiyon uzmanı bulunmadığından bu işlemin yapılamayacağı bildirilmiştir. Başvurucu, HIV statüsü öğrenildikten sonra operasyon yapılmasının reddinin hukuka uygun olup olmadığı ile ilgili bilgi almak için derneğe başvurmuştur.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; Özel Hastaneler Yönetmeliği; HHY m.6, m.8, m.11; TİHEKK m.3, m.5.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun özel hastanede faydalanmak istediği operasyon teknik olarak bir estetik operasyondur. Özel Hastaneler Yönetmeliği, özel hastanelerin, burada çalışan personelin taşıması gereken özellikleri düzenlemiştir. Bu yönetmelikte gerçekleştirilecek tıbbi işlem için gereken yeterlilik şartları, bulunması gereken malzemeler detaylı şekilde düzenlenmiştir. Tüm düzenlemelerin yanı sıra bu yeterlilik koşullarını taşıma yükümlülüğü bu işletmelere yüklenmiştir. Bu yönetmelik içerisinde estetik müdahaleler için düzenlenen yeterlilik koşulları için HIV'e dair ayrı bir düzenleme getirilmemiştir. Hal böyleyken bünyesinde gerçekleştirdiği bir işlem için başvuran HIV ile yaşayan başvuru reddeden hastane ayrımcılık yasağını ihlal etmektedir. Başvurucu Hasta Hasta Hakları Yönetmeliği madde 6 gereği sağlık hizmetlerinden adalet ve hakkaniyete uygun olarak faydalanma hakkına sahiptir. Aynı yönetmeliğin 8. maddesi gereği hasta tabi olduğu mevzuatın öngördüğü usul ve şartlara uyulmak kaydı ile, sağlık kurum ve kuruluşunu seçme ve seçtiği sağlık kuruluşunda verilen sağlık hizmetinden faydalanma hakkına sahiptir. Yine aynı yönetmeliğin 11. maddesi gereği hasta tıbbi gereklere uygun teşhis, tedavi ve bakımı isteme hakkı bulunmaktadır.

Başvurucu bu sebeplerle, hizmet alamadığı hastanenin olduğu hasta hakları birimine yazılı başvuruda bulunabilir. Başvurucu ihlal edilen haklarına ilişkin ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü bünyesindeki Hasta Hakları Kuruluna ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakılabilir. Yine başvurucu 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 5. madde gereği sağlık hizmeti sunacak özel hukuk kişileri bu hizmeti sunarken de bu ayrımcılıkların yapılamayacağı belirtildiği için TİHEK'e başvuruda bulunabilir. Burada belirtmek gerekir ki, TİHEK Kanunu'nun 17. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, TİHEK'e başvuru yapmadan önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma yazılı bir başvuru yapmak gereklidir. TİHEK yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse işverene idari para cezası uygulayacaktır.

BAŞVURU NO 27: Başvurucu yeni taşındığı sitenin havuzunu kullanabilmesi için sunması gereken sağlık testleri arasında HIV testi de bulunduğunu görmüştür. HIV statüsüne ilişkin site yönetimince bilgi istenmesinin hukuki olup olmadığı hakkında bilgi almak istemiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.13, m.20; İHEB m.12; AİHS m.8; KVKK m.6; KMK m.4, m.16, m.27.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun ikamet ettiği sitenin sosyal tesislerinden biri olan havuz Kat Mülkiyeti Kanunu madde 4 gereği ortak yerlerden sayılmaktadır. Başvurucu yine anılı kanunun 16 maddesi gereği ortak yerlerden diğer kat malikleriyle birlikte eşit olarak faydalanma hakkına sahiptir. Ortak yerlerin kullanımına ilişkin olarak düzenleyici hükümler getirme yetkisi KMK madde 27 gereği Kat Malikleri Kuruluna aittir fakat kat malikleri kurulunun getireceği düzenleyici hükümler kanunların emredici hükümlerine aykırılık teşkil edemez. Yine hangi hallerde hangi sağlık raporlarının istenebileceğine ilişkin Sağlık Bakanlığınca çıkarılmış olan Sağlık Raporlarına İlişkin Usul Ve Esaslara İlişkin Yönerge kapsamında sadece sportif faaliyetlerini profesyonel seviyede sürdürmek ve sporcu lisansı almak isteyen sporcuların sağlık raporu alması gerektiği düzenlenmiştir. Kaldı ki sportif faaliyetler için istenecek raporda dahi HIV testi istenmesinin herhangi bir ilgisi ve gerekçesi olmayacaktır. Bu kapsamda sitenin yüzme havuzunu kullanmak isteyen başvurucudan herhangi bir sağlık raporu istenmesi hukuken mümkün olmayacaktır.

Kişiyeye ait sağlık verileri de içerir sağlık raporunun istenmesi için sağlık verilerini işlemeye yetkili kurum ve kuruluşlardan olmak gerekmektedir. Başvurucudan sağlık raporu isteyen site yönetiminin Kişisel Verilerin Korunması Kanunu madde 6 gereği sağlık verilerini işleme yetkisi bulunmamaktadır. Bu sebeple site yönetimin talebi Anayasa madde 20 ile açıkça koruma altına alınan kişisel verilerin korunması hakkını da ihlal etmektedir. Bir anlığına site yönetiminin bu minvalde bir test isteyebileceğini düşünsek dahi HIV'in bulaş yolları düşünüldüğünde ortak havuz, tuvalet ve banyo kullanımının bu yollardan biri değildir. Bu sebeple istenecek sağlık raporunun içerisinde HIV statüsüne ilişkin bir bilginin bulunması da temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına ilişkin Anayasa madde 13 gereği kişisel verilerin korunması hakkının karşısında orantısız bir kısıtlama teşkil edecek ve raporun içerisinde kişinin HIV statüsüne dair bir testin bulunması yine hukuka aykırı olacaktır.

BAŞVURU NO 28: Başvurucu çalıştığı ve dünyaca ünlü ve hatta HIV/AIDS hakkında yıllardır süregelen fonları ve çalışmalarını yapan bir şirketin şubesinde çalışmaktadır. Yeni tanı aldığı dönemlerde baş-

vurucunun sık sık sağlık raporu alması üzerine şube müdürü başvurucuyu mobbinge maruz bırakarak başvurucunun HIV statüsünü öğrenmiştir. Başvurucu HIV statüsünü maruz kaldığı mobbingin azalacağı ümidiyle paylaşmış olup şube müdüründen bu bilginin kimseyle paylaşılmamasını da özellikle talep etmiştir. Başvurucunun ümitlerinin aksine şube müdürü başvurucunun HIV ile yaşadığını diğer çalışma arkadaşlarıyla uygunsuz bir dil kullanarak paylaşmış ve bu uygunsuz dili başvurucuya yönlendirerek mobbing uygulamaya devam etmiştir. Akabinde başvurucunun cinsel yönelimini de uyguladığı mobbinge araç olarak kullanmış ve başvurucunun istifa etmesine sebebiyet vermiştir. Başvurucu maruz kaldığı bu sistematik ayrımcılık haline dair hukuken nasıl bir yol izleyebileceğine ilişkin dernek ile iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; HIV/AIDS Ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Uygulama Ve Davranış Kuralları; KVKK m.6; TCK m. 117, m.134, m.136; TİHEKK m.3, m.6.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun HIV statüsüne ilişkin verisi sağlık verisi niteliğinde olup Kişisel Verileri Koruma Kanunu madde 6 gereği özel nitelikli veriler arasında sayılmıştır. Bu itibarla mezkur verilerin işlenmesi aynı maddenin 2. fıkrası gereği kural olarak açık rıza bulunmaksızın gerçekleştirilemeyecektir. Yine aynı maddenin 3. fıkrası gereği açık rıza bulunmaksızın sağlık verilerinin işlenmesi çok sıkı ve özel koşullara tabi kılınmıştır. Veri işlemeden kastın ne olduğu anılı kanunun tanımlar başlıklı 3. maddesinde tanımlanmıştır. Kişisel verilerin elde edilmesinden silinmesi/yok edilmesi/anonimleştirilmesi evresi dahil olmak üzere kişisel veriye yönelik yapılan her faaliyet işleme faaliyetinin kapsamı içerisindedir. Başvurucunun sağlık verisi niteliği taşıyan HIV statüsünü başvurucuyu mobbinge maruz bırakarak öğrenen ve diğer çalışma arkadaşları ile paylaşan şube müdürünün faaliyeti hukuka aykırı işleme niteliği taşıyacaktır. Zira başvurucu HIV statüsünü kendi şube müdürüyle paylaşırsa da paylaşırken ki rızası açık rızanın özgür iradeye dayanıyor olması koşulunu taşımamakta ve diğer iş arkadaşlarıyla paylaşılması yönünde bir rızayı da içermemektedir. Aynı zamanda başvurucunun özel hayatına ilişkin olan ve özel nitelikli verilerinden olan HIV statüsünün rızası hilafına şube müdürünce diğer iş arkadaşlarıyla paylaşılması Anayasa madde 20 ile koruma altına alınan özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması haklarını ihlal edecektir. Yine aynı fiiller Türk Ceza Kanunu kapsamında da pek çok suça vücut vermektedir. Bu kapsamda TCK madde 134 gereği özel hayatın gizliliğini ihlale girecek mezkur fiiller pek tabii ki TCK madde 136 kapsamında verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçuna da vücut verecektir. Bu kapsamda şube müdürünün mezkur fiilleri cezai sorumluluğunu da doğuracaktır.

Şube müdürü tarafından gerek sağlık statüsü gerekse de cinsel yönelimi sebebiyle ayrımcılığa maruz bırakılan başvurucu 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanun'un 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 6. madde gereği istihdam edilme ve çalışma koşullarında da bu ayrımcılıkların yapılamayacağı özellikle belirtildiği için TİHEK'e başvuruda bulunabilecektir. Burada belirtmek gerekir ki, TİHEK Kanunu'nun 17. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, TİHEK'e başvuru yapmadan önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma yazılı bir başvuru yapmak gereklidir. TİHEK yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse işverene idari para cezası uygulayacaktır.

Keza Türkiye'nin üye olduğu Birleşmiş Milletler'in özel uzmanlık kuruluşlarından biri olan Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) çalışma hayatıyla ilgili getirdiği düzenlemeler arasında "HIV/AIDS ve çalışma yaşamıyla ilgili ILO uygulama ve davranış kuralları" da bulunmaktadır. İlgili kurullar gereği; "İş için

başvurulanlardan ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamaz. Ayrıca, çalışanların da bu tür bilgileri iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamaz.” Bu hükümler ışığında da başvurunun aldığı sağlık raporlarının sebebinin öğrenilmeye çalışılması ve de diğer çalışanlarla paylaşılması hukuka açıkça aykırıdır.

Başvurucu gerek işyerinde şube müdürü tarafından maruz bırakıldığı sistematik mobbing, gerek kendisine karşı şube müdürünün takınmış olduğu ayrımcı ve damgalayıcı tavır ve neticesinde şube müdürünün suç niteliği de taşıyan hukuka aykırı fiilleri sonucu esasen iş sözleşmesini istifa ederek sonlandırmamıştır. Başvurucu iş yerinde maruz kaldığı mezkur fiiller ve mobbing neticesinde iş sözleşmesini feshe zorlanmıştır. Bu sebeple feshe zorlanan taraf olan başvuru iş sözleşmesini haklı bir sebeple feshetmiş olması gerekçesiyle kanun tarafından kendisine tanınmış tazminat haklarını işverenden talep edebilecektir. Başvurucunun iş ilişkisinin sonlandırılmasına zorlanması TCK madde 117 kapsamında iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçuna da vücut verecektir.

2019 YILI VAKA ÇÖZÜMLERİ

BAŞVURU NO 29: Türk vatandaşı olmayan başvuru ilaca erişimde sorun yaşamaktadır. Yabancı kişilerin genel sağlık sigortası kapsamına girip giremeyeceğini ve kapsam dahilindeyse ne yapması gerektiğini öğrenmek için derneğe başvurmuştur.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.16, m.56; İHEB m.25; YUKK m.3, m.89; SSGSSK m.60, m.64; GKY m.27.

HUKUKİ GEREKÇE: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 3'e göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile arasında vatandaşlık bağı olmayan kişi yabancıdır. Yabancıların Türkiye sınırlarına girmesinin, bulunmasının ve çıkışının yasal yollarla gerçekleşmesi hali düzenli göçü, yasal yollar dışında gerçekleşmesi hali ise düzensiz göçü ifade edecektir. Yabancıların düzenli göç hareketleri Türkiye'de bulunması ve düzensiz göç hareketleri ile Türkiye'de bulunması Türk mevzuatı içerisinde ayrı statülere sahip olmaları sonucunu doğurur. Düzensiz göç hareketleri ile Türkiye'de bulunan yabancılardan şartları sağlayanlar YUKK kapsamında uluslararası koruma statüsüne alınabilecektir. Uluslararası koruma statülerinin yanında kitlesel göç hareketleri içinde ayrıca geçici koruma statüsü YUKK ile oluşturulmuştur.

Devletler egemenlik alanları içerisinde uluslararası sözleşmelere ve ilkelere uygun olarak vatandaşları ve statüleri sebebiyle diğer yabancıları farklı düzenlemelere tabi kılmaktadır. Bu düzenleme farklılıklarından birisi de sağlık hakkı üzerindedir. Sağlık hakkı gerek Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası düzenlemeler ile gerekse de Anayasa ile herkes için koruma altına alınmış bir insan hakkıdır. Sağlık hakkı, 3 çekirdek hakkı içeren ve bu doğrultuda genişleyen bir haktır. Bu çekirdek haklar ise; önleyici ve koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanma, tıbbi kaynaklara erişim ve hasta hakları olarak genelleyebileceğimiz haklardan oluşmaktadır. Esasen hakkın tanındığı Anayasa ve uluslararası düzenlemeler ile yabancılar ve vatandaşlar arasında bir farklılık oluşturulmamıştır. Anayasa madde 56 ile devlete sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurma görevi verilmiştir. Bu kapsamda oluşturulmuş genel sağlık sigortası ile sağlanmaya çalışılan amaç; kişilerin ekonomik gücüne ve isteğine bakılmaksızın, ortaya çıkacak hastalık riskine karşı, toplumun bütün fertlerinin sağlık hizmetlerinden eşit, ulaşılabilir ve etkin bir biçimde faydalanmasını sağlamaktır.

Genel Sağlık Sigortası, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile düzenlenmiştir. Kimlerin genel sağlık sigortası kapsamında olduğu 60. madde ile düzenlenmiştir. Uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi ve vatansız olarak tanınan kişiler sigortalı sayılır. Aynı maddede düzenli göç ile ülkede bulunan oturma ve çalışma iznine sahip yabancılardan kendi ülkelerinde sigortalı olmayanlar ve Türkiye'de yasal ikameti 1 yılı aşanlar bu tarihten itibaren sigortalı sayılacaktır. Geçici koruma statüsünde olan yabancılara sağlanan sağlık hizmetleri ise ayrıca Geçici Koruma Yönetmeliği madde 27 ile düzenlenmiştir. Genel sağlık sigortası kapsamında sigortalı olan yabancılar için 5510 sayılı kanunun 64. maddesi ile getirilen düzenleme uygulamada büyük sorunlara yol açmaktadır. Mezkur madde ile yabancı ülke vatandaşlarının; genel sağlık sigortalısı veya genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi sayıldığı tarihten önce mevcut olan kronik hastalıkları genel sağlık sigortası kapsamında finansmanı sağlanmayacak sağlık hizmetlerinden sayılmıştır. Yine YUKK madde 89 ile getirilen düzenleme gereği uluslararası koruma başvurusu sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahipleri ile bakmakla yükümlü oldukları kişiler 1 yıl süreyle genel sağlık sigortasından faydalanabilmektedir.

HIV özelinde düşünülduğünde tedavinin sigorta kapsamından çıkarılmasının ve sigorta süresinin 1 yıla sınırlandırılmasının kişinin üstünde bırakacağı ekonomik yük çok büyüktür. Keza esasen güdülen amaç, sağlık sebepleri ile ilticanın gerçekleşemeyecek olması sebebiyle kronik hastalığı başvuru esnasında bulunan kişilerin koruma talepli başvurularını elemine etmektir. Fakat neticede uygulamada HIV ile yaşayanlar uluslararası koruma talebine gerekçe olabilecek varolan sorunlarının yanında sağlığa erişimde de sıkıntı yaşamaktadır. Bu halde kişilerin uluslararası koruma talep etme gerekçeleri açıkça gösterilerek sigorta kapsamına girebilmeleri ayrıca talep edilmelidir.

1 sene neticesinde genel sağlık sigortası kapsamından çıkarılan kişiler ise YUKK madde 89 gereği ya aynı kanun ile tanımlandığı gibi özel ihtiyaç sahibi olduklarını kanıtlayarak İl Göç İdaresine başvurarak ya da Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün sigortalı sayılmasında yarar gördüğü kişilerden olabilmek için başvurarak 1 sene sınırlamasından muaf olabilir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün sigortalı sayılmasında yarar göreceği başvurular, kişinin sağlığında önemli bir değişiklik yapacak kendisi üzerinde büyük yük bırakan tedavi süreçleridir. HIV ile birlikte düşünülduğünde Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün sigortalı sayılmasında yarar göreceği şekilde takdir yetkisini kullanması gerekir. Nihayetinde, genel sağlık sigortası kapsamından çıkarılma kararına karşı idare mahkemesinde iptal davası açılacaktır.

Netice itibariyle başvurucu ister düzenli göç isterse de düzensiz göç hareketleri ile Türkiye’de bulunsun, sağlık hakkından Anayasa ve Türkiye’nin imzacısı olduğu uluslararası sözleşmeler gereği herkes gibi yararlanmalıdır.

BAŞVURU NO 30: Başvurucu, pansuman için gittiği aile hekiminin, Medula sisteminden HIV ile yaşadığını görünce kendisine ayrımcı muamele de bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca e-nabız sistemi kapalı olmasına rağmen aile hekiminin kullandığı ilaçları nasıl gördüğünü ve statüsünü nasıl öğrendiğini anlamadığını belirterek, Medula sisteminin de kapatılması için hangi yolu izlemesi gerektiğiyle ilgili derneğe başvurmuştur.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.5, m.6; TDN m.2; TİHEKK m.3, m.5; HMEK m.21.

HUKUKİ GEREKÇE: Medula sistemi, Sağlık Bakanlığı tarafından oluşturulan ve yürürlüğe konan merkezi bir otomasyon programıdır. İnternet üzerinden erişilebilen Medula sistemi sayesinde hastaneler, doktorlar, eczacılar ve optisyenler tıbbi cihaz, ilaç, sağlık malzemeleri, teşhis, tanı vb. kayıtları sisteme girer veya sistem üzerinde takip ederler. Medula, e-nabız’dan ayrı bir sistemdir ve verilerin görünmemesi için e-nabız ın kapatılması yeterli değildir. Medula sistemi, özel nitelikli kişisel verilerin kaydedildiği bir platform olması ve bir yasal dayanağının bulunmaması nedeniyle uzun süre eleştirilmiştir. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu madde 7 uyarınca Medula sisteminin kapatılması için, kişinin ikametgahının bulunduğu ilin sağlık müdürlüğüne bir dilekçe vermesi yeterli olacaktır⁶.

Bunun yanında hekim Medula sisteminden ya da başka bir şekilde hastasının HIV statüsünü öğrense dahi ayrımcı, damgalayıcı ve kötü muamelede bulunamaz. Hasta Hakları Yönetmeliği 5. maddesi, sağlık hizmeti

---

6. Dilekçe örneği için Pozitif-iz Derneği’ne başvurabilirsiniz.

sunarken uyulması gereken ilkeleri açıkça sıralamış ve hastaya insanca muamelede bulunmayı da bu ilkeler arasında saymıştır. Yine HHY 6. maddesine göre hasta, adalet ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde sağlıklı yaşamının teşvik edilmesine yönelik faaliyetler ve koruyucu sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere, sağlık hizmetlerinden ihtiyaçlarına uygun olarak faydalanma hakkına sahiptir. Bu hak, sağlık hizmeti veren bütün kurum ve kuruluşlar ile sağlık hizmetinde görev alan personelin adalet ve hakkaniyet ilkelerine uygun hizmet verme yükümlülüklerini de içerir. Yine Tıbbi Deontoloji Nizamnamesinin 2. Maddesi hekimin öncelikli vazifesinin hastanın sağlığına, hayatına ve şahsiyetine ihtimam ve hürmet göstermek olduğunu belirtir. Bu kapsamda başvuru aile hekiminin, kendisinin HIV ile yaşadığını öğrendikten sonra ayrımcı/dışlayıcı bir muamelede bulunduğunu düşünüyorsa İl Sağlık Müdürlüğü'ne de şikayette bulunabilir ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakabilir. Ayrıca bu durum Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi madde 2 ve Hekimlik Meslek Etiği Kuralları madde 21'e de (hasta haklarına saygı) aykırılık teşkil etmektedir. Bu halde ilgili hekim Türk Tabipler Birliği'ne şikayet edilebilir.

BAŞVURU NO 31: Başvurucunun tedavisini devam ettirdiği üniversite hastanesinde, kendisinin rızası olmaksızın HIV statüsü ve sağlık bilgileri tıp fakültesi öğrencileriyle eğitim amacıyla paylaşılmaktadır. Başvurucu duyduğu rahatsızlık sebebiyle, rızası alınmaksızın bilgilerinin tıp fakültesi öğrencileriyle paylaşılıp paylaşılmayacağını öğrenmek için dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.21.

HUKUKİ GEREKÇE: Hasta Hakları Yönetmeliği 21. maddesinde, hastanın mahremiyetine saygı hakkını ayrıntılı şekilde düzenlemiştir. Maddenin son fıkrası "Eğitim verilen sağlık kurum ve kuruluşlarında, hastanın tedavisi ile doğrudan ilgili olmayanların tıbbi müdahale sırasında bulunması gerekli ise; önceden veya tedavi sırasında bunun için hastanın ayrıca rızası alınır." şeklindedir ve buna göre eğitim araştırma hastanelerinde de mahremiyet konusunda özen gösterilmesi gerektiği açıktır. Bu durumda eğitim araştırma hastanesi dahi olsa ilgili hekim dışında kimsenin muayene odasına girmemesi, gireceklerse de hastanın önceden bilgilendirilmesi ve rızasının alınması gerekmektedir.

Başvurucu, öğrenciler ile bilgilerinin paylaşılmasına rıza göstermediğini ilgili hekime açıklayabilir ve öğrencilerin tedavisi esnasında içeri alınmamasını isteyebilir. Başvurucunun rızası hilafına öğrenciler de sürece dahil olursa, başvuru tedavisini sürdürdüğü hastanenin Hasta Hakları Birimine şikayette bulunabilir, ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü'ne ve ALO 184 SABİM'e (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi) ihbar ve şikayet kaydı bırakabilir.

BAŞVURU NO 32: Başvurucuya, HIV ile yaşadığını öğrenmeden önce, yoklama kaçağı olması sebebiyle idari para cezası kesilmiştir. Bu süreçte başvuru aynı zamanda bedelli askerliğe başvurmuş ve bedelli başvurusu için gerekli tutarı yatırmıştır. Devam eden süreçte HIV ile yaşadığını öğrenen başvuru HIV ile yaşamasının zorunlu askerlik ödeviyle ilişkisi, bedelli başvurusu için ödediği tutara ve yoklama kaçağı olması sebebiyle hakkındaki idari para cezalarına etkisi hakkında bilgi almak için dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.72, Askeralma Kanunu m.24, Askeralma Yönetmeliği m.9, Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği m.6.

HUKUKİ GEREKÇE: Askerlik ve HIV: Askeralma Yönetmeliği madde 9 uyarınca, yükümlülerin sağlık muayenesinden önce sağlık durumlarına ilişkin beyanları alınır ve varsa sağlık durumlarına ilişkin rapor ve belgeleri incelenir. Muayene sonucunda yükümlüler hakkında Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Sağlık Yeteneği Yönetmeliğinin EK-C’inde yer alan Hastalıklar Listesinin; (B) veya (D) dilimlerinde sayılı hastalıkları taşıyanlara “Askerliğe Elverişli Değildir” raporu verilir. Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği 6. maddesinin b fıkrasında «askerliğe elverişli olmayanlar: Hastalık ve arızaları, Hastalık ve Arızalar Listesinin (B) ve (D) dilimlerine girenlerdir.» denmektedir. Yönetmeliğin ekinde bulunan hastalıklar ve arızalar listesinde Enfeksiyon Hastalıkları bölümü 52. maddesinde, doğrulama testleriyle kanıtlanmış HIV enfeksiyonu D grubu hastalıklar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla HIV ile yaşayanların askerlikten muaf olduğu başka bir deyişle askerliğe elverişli olmadığı açıktır. HIV, askerlikten kesin muafiyet sebebidir ve bu durum kişilerin talebine ya da rızasına bağlı kılınmamıştır.

Bedelli askerlik ve HIV: Bedelli askerlik hizmeti için belirlenen müracaat tarihleri içerisinde veya eğitim birliğine katılmadan bedelli askerlik yapmaktan vazgeçenlerin yatırdıkları ücretler askerlik şubelerine şahsen veya vekalet verecekleri vasileri aracılığı ile müracaat etmeleri halinde iade edilir. Bu sadece HIV ile yaşayanlar için değil, herkes için geçerlidir. Dolayısıyla başvuru zaman aralıklarında bedelli askerlik yapmaktan vazgeçmesi halinde askerlik şubesine başvurup parasını alabileceği ortadadır.

HIV sebebiyle muafiyetin yoklama kaçaklığına etkisi: Askeralma Kanunu madde 24’te yoklama kaçaklarına verilecek idari para cezaları düzenlenmiştir. İlgili maddenin 2. fıkrasında “Yapılan muayenelerinde askerliğe elverişli olmadıkları anlaşılanlar, askerlikten muafiyet hakkı olanlar ile bu Kanunda belirtilen nedenlerle erteleme hakkı olduğu hâlde süresi içerisinde işlem yaptırmayanlara erteleme sürelerine denk gelen günler için idari para cezası uygulanmaz.” denmektedir. HIV ile yaşayanların askerlikten muaf olduklarını yukarıda açıklamıştık. Buna göre, başvuru yoklama kaçağı olması sebebiyle kendisine kesilen idari para cezalarının kendisine tebliğ edildiği tarihten sonra, süresi içinde ve usulüne uygun olarak Sulh Ceza Hakimliği’ne itiraz etmesi ve askerlikten muaf olduğunu belgelemesi halinde, kesilen idari para cezalarının iptaline karar verilecektir.

BAŞVURU NO 33: Başvurucu öğretmen olup daha önce çalıştığı okulda HIV statüsü öğrenilince işine son verilmiştir. Yeniden bir okulla görüşmüş ve burada da işe alım mülakatları tamamlandıktan sonra kendisinden bazı belgeleri tamamlaması istenmiştir. Nihayetinde işyeri hekimince askerlik muafiyet belgesinin sebebi ısrarla sorulmuş ve başvuru HIV statüsünü paylaşmıştır. Bunun sonucunda başvurucuya kendisi için açılan pozisyona artık gerek olmadığı bildirilmiş ve işe alım süreci sonlandırılmıştır. Başvurucu izleyebileceği hukuki yollarla ilgili derneğe başvurmuştur.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; İşK m.17, m.18, m.25; HHY m.23; KVKK m.6; TCK m.117; TİHEKK m.3, m.6; İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmeliği m.9.

HUKUKİ GEREKÇE: İşveren, işçi ile arasındaki iş sözleşmesini iş kanunu kapsamında belirtilen koşullar ve yöntemlerle fesih edebilir. Başvurucunun HIV ile yaşıyor olması, işverene haklı ya da geçerli nedene dayanarak iş sözleşmesini tek taraflı feshetme hakkı vermeyecektir. İş kanunu kapsamında çalışan işçileri kanun madde 18 ile iş güvencesi kapsamında olan ve olmayan işçiler olarak tasnif etmiştir. İş güvencesi kapsamında çalışan işçilerin iş sözleşmesinin, işverenleri tarafından feshedilebilmesi için İş Kanunu madde 18 fıkra 1'de de belirtildiği gibi işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan bir geçerli sebep bulunmalıdır. İşçinin HIV ile yaşıyor olması sebebi ile fesih ise aynı maddenin 3. fıkrasının d bendinde açıkça belirtilen "ırk, renk, cinsiyet, medeni hal, aile yükümlülükleri, hamilelik, doğum, din, siyasi görüş ve benzeri nedenler" kapsamında benzeri nedenler arasında değerlendirilecek ve geçerli bir neden oluşturmayacaktır.

İş güvencesine tabi olmayan işçilerde ise işverenin iş sözleşmesini feshederken herhangi bir sebep gösterme zorunluluğu bulunmamakla birlikte, bu serbesti İş Kanunu madde 17 fıkra 4 ile düzenlenen fesih hakkının kötüye kullanılması yasağı ile sınırlanmıştır. Bu kapsamda işçinin HIV ile yaşıyor olmasının iş ilişkisinin devamı yönünde herhangi bir tesiri olmayacağı objektif gerçekliğinde bu sebeple işçinin iş sözleşmesinin feshi, fesih hakkının kötüye kullanılmasını teşkil edecektir.

İşverenin işçi ile iş sözleşmesini feshederken kullanabileceği diğer bir yol ise iş sözleşmesinin İş Kanunu madde 25 gereği haklı nedenle derhal feshidir. İşçinin HIV ile yaşıyor olması bu madde kapsamında işverenlerce genellikle sağlık sebepleri arasına sokulmaya çalışılmaktaydı da günümüz gerçekliğinde kişinin HIV statüsünün madde kapsamındaki sağlık sebepli haklı nedenlerden sokulmasının imkânı bulunmamaktadır. Yine aynı madde kapsamında işçinin HIV statüsünün iş görüşmeleri sırasında işverenle paylaşılması veya bu konuda işçinin yanlış bilgilendirmede bulunması İş Kanunu madde 25 fıkra 2 anlamında iş ilişkisinde esaslı noktalar hakkında yanıltıcı beyan verme olarak kabul edilemeyeceği için iş akdinin haklı nedenle derhal feshine de yol açmaz. Neticede ortada iş ilişkisinin yürütülmesini engelleyen bir hal bulunmadığı gibi işverenin kendi kusuruyla sebebiyet vererek elde etmiş olduğu yanıltıcı bir bilgi hakkında kendi kusuruna dayanarak bir hak elde etmesi de hukuken mümkün olmayacaktır. Çünkü işçi adayının HIV statüsünü öğrenmeye dair yöneltilen sorular, yapılacak işle objektif bir bağ kurulmadığı müddetçe hukuka aykırı soru niteliği taşıyacaktır ve işçinin yanıtlama zorunluluğu olmadığı gibi doğru yanıt verme zorunluluğu da bulunmayacaktır.

Pek tabii ki işveren işçinin iş ilişkisini sonlandırmadan önce başka çözüm yolları bulup bulamayacağını araştırmak zorundadır. Feshin son çare olması ilkesi olarak anılan bu hale aykırı fesihlerde hukuka aykırı nitelik taşıyacaktır. Sonuç olarak işverenin ister iş güvencesi kapsamında olsun isterse iş güvencesi kapsamında olmasın işçi ile arasındaki iş sözleşmesini sırf işçinin HIV ile yaşaması gerekçesiyle feshetmesi hukuka aykırı bir nitelik taşıyacaktır. İşçi bu durumda kanunun kendine tanımış olduğu işe iade, geçersiz feshin tespiti gibi davaların yanı sıra kendisine kanun kapsamında tanınmış olan tazminat haklarını kullanabilecektir.

Yine başvuru iş görüşmeleri sırasında yaşamış olduğu ihlal hali de iş görüşmesi sırasında işveren tarafından askerlik muafiyet belgesi üzerinden zorla HIV statüsünün açıklattırılmasıdır. İşe alım süresince gerçekleştirilen görüşmeler yalnız işverenin tahakkümünde, subjektif yargılarıyla sürdürülemez ve yine işverenin yapılacak olan işle ilgisi olmayan kişisel meraklarını tatmine matuf görüşmeler değildir. İşçi adayının HIV statüsünü öğrenmeye dair yöneltilen sorular, yapılacak işle objektif bir bağ kurulmadığı

müddetçe hukuka aykırı soru niteliği taşıyacaktır. Bu kapsamda başvurucuya muafiyet belgesi üzerinden yöneltilmiş sorular hukuka aykırı soru niteliği taşıyacaktır. Bu tip bir soruyla karşı karşıya kalan işçi adayı, yapılan işle objektif olarak bir bağ olmadan kendisine yöneltilmiş bu sorunun hukuka aykırı olduğunu, kişilik haklarına ve özel hayatına müdahale teşkil ettiğini işverene hatırlatmalıdır. İşe alım sırasında gerçekleştirilen görüşmeler esnasında kendisine hukuka aykırı soru yöneltilen işçinin bu soruyu yanıtlamak istememesi halinde yanıtızsız bırakması da mümkündür. Aday işçinin yapacağı işle herhangi bir bağı ve engel hali bulunmayan, özel hayatının bir parçasını oluşturan HIV statüsü konusunda vermiş olabileceği yanıltıcı cevaplar dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmez. Esasen burada hukuka aykırı soruyu yöneltilmiş olan ve taraflar arasındaki güç ilişkisinde erki elinde bulunduran işveren kusurlu davranışıyla bu duruma sebebiyet vermiştir.

Somut olayda ise başvurucu yaşanan baskılar sonucu HIV statüsünü işverenle paylaşmış ve neticede işe alınmamıştır. İşverenin aday işçinin HIV ile yaşadığını öğrenmesi üzerine sırf bu sebeple aday işçiyi işe almaması, gerek Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde gerekse de iç hukukta yer alan ayrımcılık yasağını ihlal edecektir. Yine işverenin bu haksız davranışı İş Kanunu madde 5 ile düzenlenmiş bulunan işverenin eşit davranma yükümlülüğüne aykırılık teşkil edecektir. Aday işçi HIV ile yaşıyor olması sebebiyle işe alımda yaşadığı ayrımcılık üzerine 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanun'un 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 6. madde gereği işe alımda da bu ayrımcılıkların yapılamayacağı özellikle belirtildiği için TİHEK'e başvuruda bulunabilecektir. Kurum yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağını ihlal edildiğini tespit ederse işverene idari para cezası uygulayacaktır. Yine HIV ile yaşadığı için işe alımda ayrımcılığa uğrayan aday işçi, bulunduğu il veya ilçedeki İnsan Hakları Kurulları'na başvurabilecektir. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmeliği'nin 9. maddesi gereği bu kurullar her türlü ayrımcılığı önlemek için gerekli çalışmaları yapmakla görevlidir. Bu minvalde kendilerine yapılan ihlal bildirimini inceleyen Kurullar, ulaştığı sonuçların gerektirdiği hallerde Cumhuriyet Başsavcılıklarına ya da ilgili idari makamlara bu ihlali bildiriler ve sonucunu takip eder. İşverenin bu haksız ve hukuka aykırı tutumu Anayasa ve uluslararası metinlerde kabul edilen ve korunan çalışma hürriyetini ihlal edecek ve aynı zamanda Türk Ceza Kanununun 117. maddesi gereği iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçunu oluşturacaktır. Aday işçi HIV ile yaşıyor olması sebebiyle yaşadığı ayrımcılık neticesinde anılı hükme dayanarak işveren hakkında şikayet hakkını da kullanabilecektir.

BAŞVURU NO 34: Başvurucunun eşi yabancı uyrukludur ve HIV ile yaşamaktadır. Vatandaşlık işlemleri sırasında başvurucunun eşine sağlık bilgileri ile sorular sorulmuş ve kişi HIV statüsünü paylaşmamıştır. Başvurucu, bunun öğrenilmesi halinde, eşinin yalan beyanda bulunmuş olmasından dolayı vatandaşlık halinin etkilenip etkilenmeyeceğini öğrenmek için derneğe başvurmuştur.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.66; AİHS m.8; İHEB m.12; TVK m.11, m.16; TVKÜİY m.17, m.27, m.28, m.29.

HUKUKİ GEREKÇE: Türk vatandaşlığının kazanılması ve kaybedilmesi Anayasa madde 66 gereği kanunla düzenlenir. Türk Vatandaşlığı Kanunu gereği vatandaşlık ya doğum yoluyla ya da sonradan kazanılabilmektedir. Başvurucu sonradan vatandaşlığın kazanılması yollarından mezkur kanununun 16. maddesi ile düzenlenen Türk vatandaşı ile evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılması yoluna işlerlik kazandırmıştır.

16. madde ile evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılması için ortada en az 3 yıldan beri aile birliği içinde devam eden bir evlilik olmalıdır. Vatandaşlık başvurusunda bulunan eşin evlilik ile bağdaşmayacak bir faaliyeti olmamalı ve milli güvenlik ve kamu düzenini bakımından engel teşkil edecek bir hali olmamalıdır. Vatandaşlık başvurusunda bulunurken hazırlanması ve ibraz edilmesi gereken belgeler Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik madde 26 ile düzenlenmiştir. İlgili maddede vatandaşlık başvurusunda bulunan yabancı eşin sağlık durumuna ilişkin herhangi bir belge sunması gerektiği düzenlenmemiştir. Mezkur yönetmeliğin 27 ve 28. maddelerinde belgeleri eksiksiz ibraz eden yabancı eş hakkında eşin evlilik ile bağdaşmayacak bir faaliyeti ile milli güvenlik ve kamu düzenini bakımından engel teşkil edecek bir hali olup olmadığı hususlarının ve eşlerin aile birliği içinde yaşayıp yaşamadığı hususunun İl Emniyet Müdürlüğüne soruşturulacağı düzenlenmiştir. Soruşturmanın ardından vatandaşlık başvurusunda bulunan yabancı eş ve vatandaş eş, 29 madde gereği komisyon tarafından evliliklerinin Türk vatandaşlığını kazanma amacıyla yapılmadığına ve gerçek bir evlilik olduğuna dair mülakata tabi tutulur ve tüm hazırlanan belgelerle birlikte İçişleri Bakanlığına gönderilir. Bakanlık ise gerek sunulan belgeler, gerekse emniyet tarafından yapılan soruşturma gerekse de komisyonun mülakat sonucuna dair kanaatini dikkate alarak yabancı eşin Türk vatandaşlığını kazanmasına karar verme konusunda takdir yetkisine sahiptir.

Başvurucunun sağlık durumuna ilişkin bir bilgiyi Türk vatandaşı ile evlilik yoluyla vatandaşlığı kazanma başvurusu sırasında paylaşılması ilgili kanun ve yönetmelikle aranmamıştır. Komisyon tarafından gerçekleştirilen mülakat ile güdülen amaç yönetmelikte açıkça yazdığı üzere eşler arasında vatandaşlık kazanmaya dönük muvazaalı bir evliliğin bulunmamasıdır. Vatandaşlığın kazanılması hususunda hakim ilke kanunilik ilkesidir. Vatandaşlığın kazanılmasına dair prosedürlerde her adımda istenecek belgeler açıkça düzenlendiği gibi bu adımlarda görev alan emniyet güçleri, komisyon gibi yetkililerin görev ve yetkilerinin sınırları açıkça düzenlenmiştir. Hal böyleyken kanun tarafından başvurucudan paylaşması istenmemiş bir bilgi hakkında başvurucunun bilgi paylaşmamış olması hukuka aykırılık teşkil etmeyecektir.

Başvurucunun yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması yollarından genel olarak vatandaşlık kazanılması yolunu tercih etmesine ilişkin bir ekleme yapmak gerekmektedir. Diğer başvuru koşullarının yanı sıra Türk Vatandaşlığı Kanunu madde 11 ile düzenlenen genel olarak vatandaşlığın kazanılması yoluna ilişkin koşullar arasında genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmama koşulu da düzenlenmiştir. İlgili koşula ilişkin Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik madde 17 ile yabancının genel sağlık bakımından tehlike teşkil edecek bir hastalığı bulunmadığına dair, usul ve esasları Sağlık Bakanlığınca belirlenmiş olan sağlık raporunun başvuru belgeleri arasında bulunması gerekmektedir. Fakat ne kanun ile ne de yönetmelik ile genel sağlık bakımından tehlike teşkil edecek bir hastalıkların neler olduğu düzenlenmemiştir. Başvuru koşulları arasında başvuru tarihinden önce 5 yıl kesintisiz Türkiye’de ikamette aranmaktadır. Genel sağlık bakımından tehlike teşkil edecek bir hastalığın ne olduğu düzenlemese de başvurudan önce 5 yıl Türkiye’de bilfiil yaşamış bir kişi hakkında aranan bu şartla aranan fayda da tartışmaya açıktır. Yine de genel sağlık bakımından tehlike teşkil edecek hastalıkların belirlenmesi için kişinin kendisi, temas ettiği kişiler ve muhiti için tehlike oluşturması kistası kullanılabilir. HIV’in bulaş yolları, tedavi yöntemleri ve devletin vatandaş ve yabancı farketmeksizin herkes için riayet etmek zorunda olduğu sağlık hakkı düşünüldüğünde kişinin HIV statüsünün bu hastalıklar arasında değerlendirilmesi objektif ve bilimsel gerçekliklerin karşısında doğru olmayacaktır. Son olarak belirtmek gerekir ki; tüm yetkili makam kararıyla başvurularda vatandaşlığın kazanılması hususunda bir takdir yetkisi olsa da bu takdir yetkisi yargının denetimine açıktır.

BAŞVURU NO 35: Başvurucu Suriye vatandaşı olup Türkiye’de mülteci olarak bulunduğunu belirtmiştir. Türkiye’de bulunduğu esnada HIV ile yaşadığını öğrenmiş ve tedaviye başlamıştır. Hakkında işlediği iddia edilen bir suç üzerine başlatılan soruşturma evresinde HIV ile yaşadığı savcılık makamınca öğrenilmiştir. Bunun üzerine başvurucu hakkında kamu sağlığını tehdit ettiği gerekçesiyle sınır dışı işlemi gerçekleştirilmiştir. Başvurucu, Suriye’de ilaca erişememektedir ve sınırdışı işlemine ilişkin hukuken ne yapabileceğine ilişkin dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: AİHS Protokol 7 m.1; YUKK m.52, m.53, m.54, m.91; YUKKÜY m.52.

HUKUKİ GEREKÇE: Türkiye içerisinde bulunan Suriye vatandaşlarının uluslararası literatür ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gereği sahip oldukları statü geçici koruma statüsüdür. YUKK madde 91 ile getirilen geçici koruma statüsünün usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenleme adına bir Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır.

Mezkûr kanunun 52 vd. maddelerinde yabancıların sınır dışı edilmesi düzenlenmiştir. Öncelikle kişi hak ve hürriyetleri yönünden büyük bir müdahale teşkil eden sınır dışı etme işleminin uluslararası hukuk gereği kanunilik ilkesine uygun olması gerekmektedir. Yani sınır dışı etme nedenlerinin, yabancıların olabilecek kusurunun, yetkili makamın ve yetkili makamın sınır dışı etme yetkisinin sınırlarının kanunla düzenlenmiş olması gerekmektedir. Sınır dışı etme kararı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün talimatı üzerine ve yahut resen valiliklerce alınacaktır. Başvurucu HIV statüsü gerekçe gösterilerek hakkında verilen sınır dışı etme kararının dayanağı YUKK madde 54 fıkra 1 d bendi ile düzenlenen “... kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar” hükmüdür. Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 52. maddesi ile de kamu sağlığı yönünden tehdit teşkil eden yabancıların belirlenmesinde sağlık raporu dikkate alınacağı ayrıca belirtilmiştir. Önemle belirtmek gerekir ki; sınır dışı etme sebepleri arasında düzenlenen kamu sağlığı açısından tehdit oluşturma hali oldukça soyut bir düzenlemedir. Hangi hallerde ve hangi hastalıklar ile bu kıstasın içerisine girileceği belirsizdir. Bu belirsizlik ve soyutluk sınır dışı işlemleri için aranan kanunilik ilkesini zedelemektedir. Başvurucunun HIV statüsü bu kararda HIV’e dair tedavi ve gelişmelere ilişkin gerçeklikler yadsınarak ele alınmıştır. Yine başvurunun sınır dışı edilme halinde tedaviye erişimde yaşayacağı zorluk ve bunun hayatına tesiri düşünülmemiştir. Esasen maddi gerçekliğe aykırı ve objektif kıstaslar güdülmeyen alınmış olan bu sınır dışı etme kararına karşı başvurunun YUKK madde 53 gereği kararın kendisine tebliğinden itibaren 7 gün içerisinde idare mahkemesine itiraz edebilecektir. İtiraz süresince ve itiraz edilmesi halinde yargılama süresince başvurucu sınır dışı edilemeyecektir. Mahkemenin sınır dışı etmeye ilişkin kararı ise kesindir.

BAŞVURU NO 36: Başvurucu, HIV’e ilişkin takibinin yapıldığı hastanede kendisiyle süreci yürüten enfeksiyon uzmanının kaba ve ayrımcı tavırları yüzünden tedaviye erişimde zorluk yaşamaktadır ve bu yüzden hastane değiştirmek istediğinden bahsetmiştir. Takibini yapan doktorun ayrımcı tavırları ile ilgili başvurabileceği hukuki yolları öğrenmek için derneğe başvurmuştur.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.m.5, m.6; TDN m.2; HMEK m.21.

HUKUKİ GEREKÇE: Hasta Hakları Yönetmeliği 5. maddesinde, sağlık hizmeti sunarken uyulması gereken ilkeleri açıkça sıralamış ve hastaya insanca muamelede bulunmayı da bu ilkeler arasında saymıştır. İlgili yönetmeliği 6. maddesine göre ise hasta, adalet ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde sağlıklı yaşamının teşvik edilmesine yönelik faaliyetler ve koruyucu sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere, sağlık hizmetlerinden ihtiyaçlarına uygun olarak faydalanma hakkına sahiptir. Bu hak, sağlık hizmeti veren bütün kurum ve kuruluşlar ile sağlık hizmetinde görev alan personelin adalet ve hakkaniyet ilkelerine uygun hizmet verme yükümlülüklerini de içerir.

Tıbbi Deontoloji Nizamnamesinin 2. Maddesi hekimin öncelikli vazifesinin hastanın sağlığına, hayatına ve şahsiyetine ihtimam ve hürmet göstermek olduğunu belirtir. Hekimlik Meslek Etiği Kuralların 21. maddesi de açıkça hasta haklarına saygı gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Somut olayda başvuru enfeksiyon uzmanının kaba ve dışlayıcı tavır yüzünden tedaviye erişmekte güçlük yaşamaktadır. Bu kapsamda başvuru tedavisini sürdürdüğü hastanenin Hasta Hakları Birimine şikâyetle bulunabilir, ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü'ne ve ALO 184 SABİM'e (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi) ihbar ve şikâyet kaydı bırakabilir. Ayrıca hekimi etik dışı bu tavır sebebiyle Türk Tabipler Birliği'ne de şikâyet etme yolu açıktır.

BAŞVURU NO 37: Başvuru tedavisini devam ettirdiği hastaneyi değiştirmek istemektedir. Yeni geçtiği hastanenin enfeksiyon hastalıkları uzmanı tarafından HIV tanısı alırken yapılan testler tekrarlanmak istenmiş veya başvurucuya önceki hastaneden bahsi geçen testlerin sonuçlarını getirmesini istemiştir. Başvuru önceki hastanesinden testlerinin sonuçlarını istediğinde ise oradaki enfeksiyon hastalıkları uzmanı kendisine bu sonuçları verme zorunluluğunda olmadıklarını ve sonuçlarını kendisine vermeyeceklerini söylemiştir. Başvuru bunun üzerine ne yapabileceğine ilişkin derneğe başvuruda bulunmuştur.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; AİHS m.8; HHY m.8, m.16; HMEK m.31.

HUKUKİ GEREKÇE: Hasta Hakları Yönetmeliği'nin 8. Maddesi "Hasta; tabi olduğu mevzuatın öngördüğü usul ve şartlara uyulmak kaydı ile, sağlık kurum ve kuruluşunu seçme ve seçtiği sağlık kuruluşunda verilen sağlık hizmetinden faydalanma hakkına sahiptir." şeklindedir. Aynı Yönetmeliğin "Kayıtları İnceleme" Başlıklı 16. Maddesinde ise hastanın sağlık durumu ile ilgili bilgiler bulunan dosyayı ve kayıtları, doğrudan veya vekili veya kanuni temsilcisi vasıtası ile inceleyebileceği ve bir suretini alabileceği açıkça belirtilmiştir. Yine Hekimlik Meslek Etiği Kuralları madde 31 uyarınca, hasta dosyalarındaki bilgilerin geniş bir özeti ile bilgi ve belgelerin örnekleri, isteği durumunda hastaya verilir. Nihayetinde başvuru kendisi ile ilgili tutulan kayıtların -test sonuçları da dahil- tümünün bir örneğini önceden tedavisini sürdürdüğü hastaneden alabileceği muhakkaktır. Önceden tedavisini sürdürdüğü hekim tarafından bu kayıtların kendisine verilmesi hususunda sorun çıkarılması halinde başvuru hastanenin hasta hakları birimine başvurarak şikâyetini bildirebilir. Ayrıca hasta İl Sağlık Müdürlüğü'ne de şikâyetle bulunabilir ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikâyet kaydı bırakabilir.

BAŞVURU NO 38: Başvurucu bir bankada çalışmaktadır. Çalıştığı bankanın yardım sandığı tarafından tedavisinin karşılanıp karşılanmayacağını ve banka sandığı saymanının HIV statüsünü banka yöneticileriyle paylaşıp paylaşamayacağını öğrenmek için dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: KVKK, TCK m136.

HUKUKİ GEREKÇE: 1 Ekim 2008 öncesinde bankaların ve sigorta şirketlerinin kendi çalışanları için kurmuş buldukları sandıklar, üyelerine sigorta ve sağlık yönünden hizmet vermekteydi. Bu sandıkların 1 Ekim 2008 sonrası SGK'ya devrinin yapılması yönünde düzenleme yapılmıştır Ancak halen devir işlemini tamamlamayan bankalar bulunmaktadır. Devir işlemini tamamlamamış bankalarda 1 Ekim 2008 öncesinde sandıklara tabi olarak çalışmaya başlayan kişiler 5510 sayılı SSGSS Kanuna tabi olmadıkları için bu kanun uyarınca sağlanan haklardan faydalanamamaktadırlar. Belirtmek gerekir ki her bankanın banka sandığı ayrı bir tüzel kişiliğe sahiptir ve primler vb. konularda kendi sistemlerini belirlemektedirler. Başvurucunun hangi banka için sorduğu bilinmediğinden tedavisinin karşılanıp karşılanmadığına ilişkin net cevap vermek mümkün değildir ancak özel sağlık sigortalarının HIV tedavisini karşılamadığını göz önüne alırsak, burada da benzer bir düzenleme olduğunu öngörmek mümkündür.

Banka sandığı saymanının başvurusunun HIV statüsünü banka yöneticileriyle paylaşması hususu ise KVKK ve TCK 136 gereği mümkün değildir.

BAŞVURU NO 39: Başvurucunun devam eden boşanma davasında eski eşi ortak çocuklarının velayetini alabilmek adına başvurusunun HIV statüsünü yargılamaya taşımıştır. Başvurucu HIV statüsünün ortak çocuğun velayetini alma konusunda hukuken bir engel teşkil edip etmeyeceği hakkında dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; AİHS m.8; TMK m.182.

HUKUKİ GEREKÇE: Anne-babanın boşanması halinde çocuğun velayetinin kimde kalacağı hususunda en önemli kural "çocuğun üstün yararı" ilkesidir. Velayetin kime verileceği konusunda belirleyici olan etkenler çoğunlukla çocuğun yaşı, tarafların çocuğa yönelik geçmiş davranışları, tarafların çocuğa bakma açısından uygun özelliklere sahip olması, çocuğun alıştığı ortamın korunması, varsa kardeşlerin ayrılmaması, çocuğa iyi bir aile ortamı sağlanması, çocuğun diğer tarafla kişisel ilişkisinin gözetilecek olması ve çocuğun görüşüdür. Nihayetinde çocuğun çıkarlarını hangi tarafın daha iyi koruyacağına, çocuğun hangi tarafta düzenli ve sağlıklı yaşam şartlarına kavuşabileceğine ya da bu şartları devam ettirebileceğine göre velayet hakkının kimde kalacağı belirlenir. Çocuğun velayeti hususunda tüm dava dosyası ve deliller birlikte değerlendirilerek, sosyal hizmet uzmanı ve pedagoğlardan görüşler alınarak çocuğun üstün yararı uyarınca karar verilmelidir. HIV statüsü tek başına velayet hakkına bir engel teşkil etmez. Zira HIV, kişinin çocuğuyla ilgilenmesine engel teşkil edebilecek bir sağlık statüsü değildir. Hakimin HIV'e dönük bir önyargısı olduğu düşünülüyorsa, dosyaya HIV hakkındaki bilimsel gelişmeleri içeren makaleler sunulabilir. Sonuç olarak başvurusunun HIV statüsü, çocuğun velayet hakkının alınmasını engellemeyeceği gibi, velayet hakkının karşı tarafa verilmesi durumunda çocukla kişisel ilişki kurulmasına da engel olmaz.

BAŞVURU NO 40: Başvurucuya takibinin yapıldığı hastanedeki enfeksiyon uzmanı tarafından HIV ile yaşadığı için çocuk sahibi olamayacağı belirtilmiştir. Başvurucu dernek ile görüşüp çocuk sahibi olabileceğini öğrenmiş ve bunu enfeksiyon uzmanıyla tekrar konuşmak istemiştir. Bunun üzerine doktoru tarafından başvurucuya “her şeye rağmen bunu onaylamadığı, bu ısrarının asla kendisi tarafından desteklenmeyeceği ve bunu doğru bulmadığı” sert bir dille aktarılmıştır. Başvurucu doktorunun bu tavırından rahatsız olduğundan, neler yapabileceği ile ilgili dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.5, m.11; HMEK m.12.

HUKUKİ GEREKÇE: Tıp, sürekli gelişim ve değişim gösteren bir bilim dalıdır. Bu gelişmeler neticesinde yeni cihazlar, ekipmanlar, tedavi yöntemleri ortaya çıkmaktadır. Hekimlik mesleği doğası gereği sürekli güncellenen bilimsel gelişmelerin takibini zorunlu kılmaktadır. Hele HIV gibi sürekli olarak bilimsel araştırmaların yapıldığı ve yeni gelişmelerin ortaya çıktığı bir alanda, HIV ile yaşayanlarla çalışan bir hekimin HIV’e dair gelişmeleri takip etmemesi kabul edilebilir değildir. Hekimlik Meslek Etiği Kuralları madde 12 “Hekim mesleğini yerine getirirken, bilimsel ve çağdaş tanı ve tedavi yöntemleriyle koruyucu hekimlik ilkelerini göz önünde bulundurur; hastalarının tanı ve tedavisinde bilimsel olmayan yöntemleri uygulayamaz.” şeklindedir ve açıkça hekimin bilimsel ve çağdaş gelişmeleri takip ederek buna göre tedavi yöntemleri belirlemesi gerektiğini söyler.

Somut olayda, başvurucu hekimin kendisini yanlış yönlendirmesine rağmen kendi imkanlarıyla HIV ile yaşayanların da çocuk sahibi olabildiğini öğrenmiştir. Bu durumda hekimin bilmiyor olsa dahi hastasından gelen bu yeni bilginin doğruluğunu araştırıp ona göre bir yönlendirmede bulunması gerekirken, “bunu onaylamadığını ve doğru bulmadığını” belirtmesi HIV’e dair önyargının bir sonucudur ve ayrımcılık içerir. Ki Hasta hastaları Yönetmeliği 5. maddesi de sağlık hizmetinde belirlediği ilkelere bedeni, ruhi ve sosyal yönden tam bir iyilik hali içinde yaşama hakkının en temel insan hakkı olduğunun altını çizer. Aynı yönetmeliğin 11. maddesine göre de hasta, modern tıbbi bilgi ve teknolojinin gereklerine uygun olarak teşhisinin konulmasını, tedavisinin yapılmasını ve bakımını istemek hakkına sahiptir. Bu kapsamda, ilgili hekim hastanenin hasta hakları birimine şikayet edilebilir ve yine bu tutumundan ötürü meslek etik kurallarına uymadığı gerekçesiyle Türk Tabipler Birliği’ne şikayet edilebilir.

BAŞVURU NO 41: Başvurucu uzun süredir HIV ile yaşamaktadır, son test sonuçlarında CD4 sayısının çok düştüğünü öğrenmiştir ve doktoru tarafından yatış tavsiye edilmiştir. Başvurucu hastaneye yatışı gerçekleşirse işyeri tarafından HIV statüsünün öğrenileceğine dair kaygı duymaktadır. Hastaneye yatması halinde işyerine sunacağı istirahat raporunda HIV statüsünün yazılıp yazılmayacağını öğrenmek için ve yazılmasının hukuka uygunluğunu hakkında bilgi almak için derneğe başvurmuştur.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.56; AİHS m.8; İHEB m.12, m.25; Biyotıp Sözleşmesi m.10; Sağlık Raporları Usul Ve Esasları Hakkında Yönerge m.6.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun hastaneye yatışı gerçekleştirildikten sonra kendisi için düzenlenecek rapor istirahat raporu niteliği taşıyacaktır. İstirahat raporunun nasıl düzenleneceği Sağlık Raporları Usul Ve Esasları Hakkında Yönergenin 6. maddesi ile düzenlenmiştir. Yönergenin ekinde yer alan EK-1 ile istirahat

raporunun fiziken nasıl doldurulduğuna ilişkin boş bir örnek istirahat raporu formatı bulunmaktadır. Mezkur formatta istirahat raporu alan kişinin neden bu raporu aldığına ilişkin tanı ve İcd kodu bölümü bulunmaktadır. İcd kodu olarak belirtilen kod ile kastedilen Uluslararası Hastalık Sınıflaması gereği hastalık ve/veya yaralanmaların detaylı tanımlamasına yönlendirme yapan kodlardır. Özetle kişinin yatış sebebi HIV ile ilişkili bir rahatsızlığı ise bu kodlar ve tanı kısmında bunun belirtilmesinde kanunen bir engel bulunmamaktadır. HIV ile yaşayan kişilerin işyerinde ve bu raporu kullanacakları her türlü kurumsal yapıda uğrayacakları ayrımcılık ve yaşayacakları hak ihlalleri gözetilmeden hazırlanan işbu istirahat raporu formatının tekrar gözden geçirilmesi ve formatın maddi gerçeklikleri yadsımadan herkesin eşit olarak, çekincesiz bir şekilde sağlık hizmetlerinden yararlanmasını sağlar bir hale getirilmesi gerekmektedir.

BAŞVURU NO 42: Başvurucu HIV statüsünü partneri ile paylaşmıştır. Başvurucunun partneri bunun üzerine başvurucuyu HIV statüsünü ifşa etmekle tehdit etmektedir. Başvurucu hukuken ne yapabileceğine dair dernekten danışmanlık almıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; AİHS m.8; İHEB m.12; 6284 s.k. m.5; TCK m.134, m.136.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucu HIV statüsünün paylaşılmasının engellenmesi hususunda 6284 sayılı kanun kapsamında koruyucu ve önleyici tedbirlere başvurulabilir. 6284 sayılı kanun şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Kanun ayrıca şiddeti "Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış" olarak açıklamaktadır. Bu bilgiler ışığında partnerinin ifşasının başvurucunun zarar görmesiyle sonuçlanacağı dolayısıyla ısrarla taciz edilerek ve ifşa edileceği konusunda tehdit edilerek rahatsız edilmesinin şiddet kapsamına girdiği açıktır. Başvurucu bu kapsamda 6284 sayılı kanunda sayılan önleyici tedbirlerden faydalanmak için yasal yollara başvurulabilir. Kanunda sayılan ve başvurucunun talep edebileceği önleyici tedbirler kanunun 5. maddesinde sayılmıştır. Başvurucu bu tedbirlerle kendisini ısrarla rahatsız eden partnerinin şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması; müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması; başvurucunun bulunduğu konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması; başvurucunun şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına; tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması; başvurucunun şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi; başvurucuyu iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi vs. yönünde karar alabilir. Görüldüğü üzere kanun uyarınca şiddet uygulayanın tehditlerini kesmesi ve başvurucunun ailesi de dahil olmak üzere kendisiyle ve yakınlarıyla iletişim kurmasının engellenmesi yönünde karar verilebilir. Bu kanun uyarınca verilecek Tedbir kararları en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yerdeki aile mahkemesi hâkiminden, mülkî amirden ya da kolluk biriminden talep edilebilir. Tedbir kararı için delil aranmaz, olayların düzgünce anlatıldığı bir dilekçeyle başvurmak yeterlidir. Ayrıca verilen tedbir kararları sürelidir, sürenin bitmesine rağmen şiddet tehdidi sona ermemişse yeniden başvuru yapılması halinde süre uzatılabilir. Tedbir kararı taraflara tebliğ edilir, tebliğ sonrası şiddet uygulayanın kararı ihlal etmesi halinde zorlama hapsi uygulanır.

Başvurucu HIV statüsünün partneri tarafından rızası dışında paylaşılması halinde ise ilgili TCK hükümleri uyarınca suç duyurusunda bulunulabilir. Kişinin HIV statüsü bir sağlık durumu olduğundan “özel nitelikli kişisel veri”dir. Yani üstün nitelikli korumaya sahiptir. Kişisel verilerin 3. kişilerle paylaşılması suçtur. Yine HIV statüsü kişinin özel hayatına içkin bir bilgidir ve HIV statüsünün ifşası özel hayatın gizliliğinin ihlalidir. Bu sebeplerden başvuru partneri tarafından HIV statüsünün ifşası halinde TCK madde 134 kapsamında özel hayatın gizliliğini ihlal ve TCK madde 136 kapsamında verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçlarından suç duyurusunda bulunabilir.

BAŞVURU NO 43: Başvurucu yabancı statüsündedir. Türkiye’de ilaca erişim için nasıl bir yol izlemesi gerektiğine dair dernekten danışmanlık talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.16, m.56; İHEB m.25; YUKK m.3, m.89; SSGSSK m.60, m.64; GKY m.27.

HUKUKİ GEREKÇE: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 3’e göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile arasında vatandaşlık bağı olmayan kişi yabancıdır. Yabancıların Türkiye sınırlarına girmesinin, bulunmasının ve çıkışının yasal yollarla gerçekleşmesi hali düzenli göçü, yasal yollar dışında gerçekleşmesi hali ise düzensiz göçü ifade edecektir. Yabancıların düzenli göç hareketleri Türkiye’de bulunması ve düzensiz göç hareketleri ile Türkiye’de bulunması Türk mevzuatı içerisinde ayrı statülere sahip olmaları sonucunu doğurur. Düzensiz göç hareketleri ile Türkiye’de bulunan yabancılardan şartları sağlayanlar YUKK kapsamında uluslararası koruma statüsüne alınabilecektir. Uluslararası koruma statülerinin yanında kitlesel göç hareketleri içinde ayrıca geçici koruma statüsü YUKK ile oluşturulmuştur.

Devletler egemenlik alanları içerisinde uluslararası sözleşmelere ve ilkelere uygun olarak vatandaşları ve statüleri sebebiyle diğer yabancıları farklı düzenlemelere tabi kılmaktadır. Bu sebeple öncelikle başvuru- cunun yabancı statüsü öğrenilmelidir. Başvurucu eğer uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi ve vatansız olarak tanınan kişilerden ise veya düzenli göç ile ülkede bulunan oturma ve çalışma iznine sahip yabancılardan olup kendi ülkelerinde sigortalı olmaması ve Türkiye’de yasal ikametini 1 yılı aşması halinde bu tarihten itibaren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu madde 60 gereği genel sağlık sigortasından yararlanabilecektir. Geçici koruma statüsünde olan yabancılara sağlanan sağlık hizmetleri ise ayrıca Geçici Koruma Yönetmeliği madde 27 ile düzenlenmiştir. Genel sağlık sigortası kapsamında sigortalı olan yabancılar için 5510 sayılı kanunun 64. maddesi ile getirilen düzenleme uygulamada büyük sorunlara yol açmaktadır. Mezkur madde ile yabancı ülke vatandaşlarının; genel sağlık sigortalısı veya genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi sayıldığı tarihten önce mevcut olan kronik hastalıkları genel sağlık sigortası kapsamında finansmanı sağlanmayacak sağlık hizmetlerinden sayılmıştır. Yine YUKK madde 89 ile getirilen düzenleme gereği uluslararası koruma başvurusu sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahipleri ile bakmakla yükümlü oldukları kişiler 1 yıl süreyle genel sağlık sigortasından faydalanabilmektedir. HIV özelinde düşünüldüğünde tedavinin sigorta kapsamından çıkarılmasının ve sigorta süresinin 1 yıllı sınırlandırılmasının kişinin üstünde bırakacağı ekonomik yük çok büyüktür. Keza esasen güdülen amaç sağlık sebepleri ile ilticanın gerçekleşemeyecek olması sebebiyle kronik hastalığı başvuru esnasında bulunan koruma talepli başvurularını elemine etmektir. Fakat neticede uygulamada HIV ile yaşayanlar uluslararası koruma talebine gerekçe olabilecek var olan sorunlarının

yanında sağlığa erişimde de sıkıntı yaşamaktadır. Bu halde başvuruçunun uluslararası koruma talep etme gerekçeleri açıkça gösterilerek sigorta kapsamına girebilmeleri ayrıca talep edilmelidir.

1 sene neticesinde genel sağlık sigortası kapsamından çıkarılan kişiler ise YUKK madde 89 gereği ya aynı kanun ile tanımlandığı gibi özel ihtiyaç sahibi olduklarını kanıtlayarak İl Göç İdaresine başvurarak ya da Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün sigortalı sayılmasında yarar gören kişilerden olabilmek için başvurarak 1 sene sınırlamasından muaf olabilir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün sigortalı sayılmasında yarar göreceği başvurular kişinin sağlığında önemli bir değişiklik yapacak kendisi üzerinde büyük yük bırakan tedavi süreçleridir. HIV ile birlikte düşünüldüğünde Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün sigortalı sayılmasında yarar göreceği şekilde takdir yetkisini kullanması gerekir. Tüm bu başvurulardan çıkabilecek idarece verilmiş olan genel sağlık sigortası kapsamından çıkarılma kararına karşı idare mahkemesinde iptal davası açılabilir. Netice itibarıyla başvuruçunun düzenli ya da düzensiz göç hareketleri ile Türkiye’de bulunması fark etmeksizin sağlık hakkından Anayasa ve Türkiye’nin imzacısı olduğu uluslararası sözleşmeler gereği sağlık hakkından herkes gibi yararlanmalıdır.

BAŞVURU NO 44: Başvuruçucu bekçilik kadrosu için başvuruda bulunmuştur. Başvuru için istenen sağlık testlerinde HIV ile ilgili testlerin bulunduğunu görmüştür. Bunun hukuken mümkün olup olmadığı hakkında dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Çarşı Ve Mahalle Bekçiliği Giriş Sınavı Yönetmeliği m.5; Emniyet Teşkilatı Sağlık Şartları Yönetmeliği.

HUKUKİ GEREKÇE: Çarşı Ve Mahalle Bekçiliği Giriş Sınavı Yönetmeliğinin 5. maddesi gereği çarşı ve mahalle bekçisi olacakların da Emniyet Teşkilatı Sağlık Şartları Yönetmeliği gereği belirtilen şartları sağlaması gerekmektedir. Emniyet Teşkilatı Sağlık Şartları Yönetmeliği ekinde de açıkça belirtildiği üzere ve ilgili atıf gereği bekçi adaylarına da ilk atama öncesi HIV testi yapılmaktadır. Çıkan sonucun pozitif çıkması hali de mahalle ve çarşı bekçiliği kadrolarına atanmak için engel hal teşkil etmektedir.

BAŞVURU NO 45: Başvuruçucu, HIV ile enfekte olmasına bilerek ve isteyerek sebep olduğunu düşündüğü partneri hakkında hukuki olarak hangi yollara başvurabileceğini öğrenmek için derneğe ulaşmıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.36; AİHS m.6; TCK m.86, m.89.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvuruçunun takip edebileceği yol partneri hakkında suç duyurusunda bulunarak yargılama makamlarını harekete geçirmek olacaktır. İddianın yaralama suçuna vücut verip vermediği gerekli makamlarca araştırılacaktır. Yargılama evresinde başvuruçunun bilme ve isteme unsuru olarak ileri sürdüğü hususlarda fail olarak adlandırılan kişinin HIV ile yaşadığını bilip bilmemesi, tarafların ilişki pratikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Pek tabii ki HIV ile enfekte olan kişinin enfekte olduğuna dair suçlamalarda bulunduğu partnerine ilişkin iddiaları partnerini gösterir kudrette olmalıdır. Yine korunmasız ilişkiye girilmesi halinde dahi kişinin enfekte olma halinin bir ihtimal olarak bulunduğu ve pek tabii ki kişilerin kendilerini güvenli seks pratiklerinde sınırlamakta ve sınırlamamakta kendi sorumlulukları olduğu da manevi unsur değerlendirilmesi yapılırken dikkate alınmalıdır.

Öğretideki oturmuş ve yanlış kanının aksine bir hastalık evresi olan AIDS'in ayrıca enfekte edilebilir bir hal değildir. Kişilerin fiilleri maddi gerçekliğe aykırı olarak TCK madde 87 kapsamına sokulmamalıdır. Neticede yargılama sürecinde gerek soruşturma gerekse de kovuşturma evrelerinde HIV ile ilgili bulaş yolları, HIV ile ilgili tedavi yöntemleri, B=B gerçeği yadsınmamalı ve önyargılardan beslenmeden adil bir yargılama gerçekleştirilmelidir.

BAŞVURU NO 46: Başvurucu burun estetiği yaptıracığı hastanede evraklarına HIV+ ibaresinin işlendiğini görmüştür. Bu durumun yasaya uygunluğu hakkında bilgi almak için derneğe başvurmuştur.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.21.

HUKUKİ GEREKÇE: Hasta Hakları Yönetmeliği Madde 21 "Mahremiyete Saygı Gösterilmesi" başlıklı olup, "Hastanın, sağlık durumu ile ilgili tıbbi değerlendirmelerin gizlilik içerisinde yürütülmesi ve muayenenin, teşhisin, tedavinin ve hasta ile doğrudan teması gerektiren diğer işlemlerin makul bir gizlilik ortamında gerçekleştirilmesi" hallerinin de mahremiyet hakkı kapsamına girdiği belirtilmiştir. Bu sebepten, hastane evraklarına bütün hastane personelinin ve hatta diğer kişilerin de göreceği şekilde başvurucağının HIV statüsünün yazılması açıkça hukuka aykırıdır. Böyle durumlarda hastane personeli uyarılmalı, ihlalin devam etmesi halindeyse derhal hasta hakları birimine ve Sağlık Bakanlığı'na şikayet kaydı oluşturulmalıdır.

BAŞVURU NO 47: Başvurucu bir cafeye aşçı olarak başlamak için iş görüşmesine gidecektir. İşe girişte HIV ile ilgili test istenip istenemeyeceği ve devamında HIV statüsünün işe alımda nasıl bir etki yaratacağı konusunda dernekten bilgi almıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; UHK m.126, m.127; Hijyen Eğitimi Yönetmeliği m.2, m.9; TMK m.2.

HUKUKİ GEREKÇE: Umumi Hıfzısıhha Kanununun 126. maddesi ile gıda üretim ve satış yerleri ve toplu tüketim yerlerinde çalışabilecek kişilerin sağlık durumlarına dair düzenleme getirilmiştir. Mezkur madde gereği bulaşıcı bir hastalığı olduğu belgelenenler ile işyerinin faaliyet ve hizmetlerinden doğrudan yararlananları rahatsız edecek nitelikte ve görünür şekilde açık yara veya cilt hastalığı bulunanlar, bizzat çalışan iş yeri sahipleri ve işletenleri de dâhil olmak üzere, alınacak bir raporla hastalıklarının iyileştiği belgeleninceye kadar, gıda üretim ve satış yerleri ve toplu tüketim yerlerinde belirtilen işyerlerinde çalışamaz ve çalıştırılmazlar. Aynı kanunun 127. maddesi ile bahsi geçen bu iş yerlerinde çalışmaya engel bulaşıcı hastalıkların ve cilt hastalıklarının neler olduğuna, iyileşme hâlinin ve kapsam dahilindeki iş kollarının belirlenmesine dair bir yönetmelik çıkarılacağı düzenlenmiştir.

Kanunda çıkarılacağı söylenen yönetmelik ise Hijyen Eğitimi Yönetmeliğidir. Yönetmeliğin 2. maddesi ile kapsam dahilindeki iş kolları, 9. maddesi ile bulaşıcı hastalıklardan anlaşılması gereken "Bulaşıcı Hastalıklar Sürveyans ve Kontrol Esasları Yönetmeliğinde yer alan, hijyen ilkelerine uyulmadığı durumlarda halk sağlığı açısından problem oluşturabilecek hastalık" olduğu düzenlenmiştir. Bunların yanı sıra hem Umumi Hıfzısıhha Kanununun 126. maddesi ile hem de Hijyen Eğitimi Yönetmeliği ile kapsam dahilindeki sektörlerde çalışacak çalışanların hastalıkları hakkında işverenlerini bilgilendirmeleri gerektiği düzenlen-

miştir. Umumi Hıfzısıhha Kanununun 126. maddesi ile çalışanların özel hayatlarının gizliliğine ve çalışma haklarına toplum sağlığı düşünülerek getirilmiş kısıtlama HIV'in bulaş yolları düşünüldüğünde HIV'i kapsamayacaktır. Bu minvalde başvurunun HIV statüsünün aşçı olarak çalışması ile bir ilgisi yoktur. İş ilişkisinin kurulmasına yönelik görüşmeler sırasında işverenin sahip olduğu soru sorma hakkının sınırını temelde Türk Medeni Kanun'un 2. maddesinde düzenlenmiş olan dürüstlük ilkesi çizmektedir. İşveren tarafından aday işçiye yöneltilen soruların işle ilgili olması, iş ilişkisinin kurulması bakımından sorulmasının haklı ve işveren için korunmaya değer bir yarara hizmet etmesi gerekmektedir. Başvurucunun HIV statüsünü öğrenmeye yönelik sorular başvurmuş olduğu açıklık işiyle bağlantılı olmadığı için kendisine yönetilecek bu tip sorular hukuka aykırı soru nitelik taşıyacaktır. Başvurucunun bu tip sorulara cevap verme yükümlülüğü olmadığı gibi doğru yanıt verme zorunluluğu bulunmamaktadır. Çünkü başvurucuyu yanıltıcı cevap vermeye zorlayan esasında işverenin hukuka aykırı olarak yöneltilmiş olduğu sorudur.

BAŞVURU NO 48: Başvurucu medula sistemini kapatmak istemektedir ancak ilçe sağlık müdürlüğünde tanıdıkları olduğundan kuruma gitmeye çekinmektedir. Bu gerekçeyle dilekçeyi il sağlık müdürlüğüne verip veremeyeceğini öğrenmek amacıyla derneğe ulaşmıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.74, 3071 sayılı kanun m.5.

HUKUKİ GEREKÇE: Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun idarî makamlara yapılan dilek ve şikâyetler hakkındaki başvuruları kapsar. Bu kanunun 5. maddesi uyarınca, dilekçenin konusuyla ilgili olmayan bir idarî makama verilmesi durumunda, bu makam tarafından yetkili idarî makama gönderilmesi ve ayrıca dilekçe sahibine de bilgi verilmesi gerekir. Dolayısıyla dilekçeyi il ya da ilçe sağlık müdürlüğüne vermek sonucu değiştirmeyecektir.

BAŞVURU NO 49: Başvurucu bir havayolu şirketiyle kabin görevlisi olarak iş görüşmelerine başlamıştır. İşe girişte sağlık raporu istendiğini öğrenen başvuru HIV statüsünün öğrenilmesi halinde bunun işe alımda nasıl bir etki yaratabileceği ve eğer işe alınmazsa nasıl bir yol izleyebileceği hakkında dernekten danışmanlık almıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; SHT - MED; SHT OPS - SAĞLIK; Sivil Havacılık Genel Müdürlüğüne çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi; (AB) 1178/2011 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün PART-MED Başlıklı 4 no'lu Eki.

HUKUKİ GEREKÇE: Uçuş ve havacılık personeli ile adaylarının işe alım süreçleri ve çalışma hayatları ulusal ve uluslararası düzenlemeler ile kazuistik bir şekilde düzenlenmiştir. Başvurucu kabin ekibi üyesi olarak istihdam edilmek için başvuruda bulunmuştur. Havacılık Sağlık Talimatı (SHT - MED), Kabin Ekibi Üyeleri Sağlık Kontrollerine İlişkin Esas Ve Usuller Talimatı (SHT OPS - SAĞLIK), Sivil Havacılık Genel Müdürlüğüne çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi ve Eki, (AB) 1178/2011 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün PART-MED Başlıklı 4 no'lu Eki ile kabul edilebilir uyumluluk yöntemleri (AMC) ve yönlendirici notları (GM) hükümleri kabin ekibi üyesi olarak

çalışacak personelin sahip olması gereken sağlık koşulları, sağlık durumunun nasıl değerlendirileceğini ayrıntılı şekilde düzenlemiştir.

Kabin üyelerinin sağlık kontrolleri Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından yetkilendirilmiş Havacılık Tıp Merkezi (AeMC) tarafından gerçekleştirilir. Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi ve Ekinde kabin görevlilerinin alacakları sağlık raporları için istenecek testler arasında HIV testi de bulunmaktadır. Kabin görevlisinin HIV ile yaşıyor olması halinin görev yapmaya engel olup olmayacağı mevzuatta açıkça düzenlenmemiştir. Havacılık Sağlık Talimatı (SHT - MED) MED.C.020'ye göre kabin ekibi üyelerinin "aktif, gizli, akut veya kronik hastalık ya da bozukluk" taşımamaları gerektiği belirtilmiştir. Fakat pilotlara ilişkin düzenlemelerde kişinin HIV statüsüne ilişkin direkt düzenlemeler bulunurken kabin ekibine dair böyle bir düzenlemede getirilmemiştir. HIV statüsü ve kabin ekibi olarak çalışmaya ilişkin en açık düzenleme (AB) 1178/2011 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün PART-MED Başlıklı 4 no'lu Eki ile kabul edilebilir uyumluluk yöntemleri (AMC) AMC 8 MED. C. 025 ile getirilmiştir. İlgili düzenleme gereği, HIV ile yaşayan kabin ekibi üyeleri, eğer araştırma klinik hastalık kanıtı sağlamazsa ve tatmin edici aero-tıbbi değerlendirmeye tabi tutulursa çalışmaya uygun olarak değerlendirilebilecektir. Gerçekten HIV'in bulaş yolları, B=B gerçeği, HIV ile ilgili tedavi yöntemlerinin günümüzde geldiği nokta ve tedavi yöntemlerinin sahip olduğu ilerici ivme düşünüldüğünde, bunun uygun değerlendirilebilirliğin önünde engel bir hali olmadığı açıktır.

Başvurucu ilgili maddeleri, değerlendirme kriterlerini yetkili Havacılık Tıp Merkezinde hatırlatmalıdır. İlgili hekimden önyargıdan uzak, objektif ve bilimsel gerçekleri yadsımayan bir rapor oluşturmasını talep etmelidir. Netice itibarıyla düzenlenen rapor elverişsiz olduğu yönünde olursa başvuru Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'ne SHT OPS - SAĞLIK madde 8 ve Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi ve Eki gereği 2 ay içerisinde itiraz edebilecektir. İtiraz durumunda, havacılık personeli ve adaylarının itiraz muayenesi yaptırmak istediğini bildirir yazılı beyanı ile Genel Müdürlük web adresinde bulunan İtiraz Havacılık Tıp Merkezlerine başvurmaları halinde havacılık muayenesi başlatılır. Havacılık personeli ve adayları, itiraz sebebini destekler muayene raporu ve yukarıda belirtilen ilgili mevzuat maddeleri ile Hava Sağlık Birimi'ne karar verilmesi amacıyla Genel Müdürlük web sayfasında yayınlanan "Sivil Havacılık Sağlık Komisyonu Başvuru Formu" ile başvurur. Hava Sağlık Birimi tarafından uygun bulunan başvurular yeni görüş alınmasını gerektiriyorsa Sivil Havacılık Sağlık Komisyonuna gönderilir. Sivil Havacılık Sağlık Komisyonuna görüşü dikkate alınarak nihai kararı Hava Sağlık Birimi verir. Hava Sağlık Birimince raporun elverişli olarak düzenlenmesi gerektiğine karar verilirse SHT - MED madde 15 gereği raporu elverişsiz olarak düzenleyen Havacılık Tıp Merkezine idari yaptırım uygulanır. Hava Sağlık Birimi nihai kararı vereceği için buradan çıkacak elverişsizdir raporlarına idare mahkemelerinde 30 gün içerisinde iptal davası açılacaktır. Elverişsiz olarak değerlendirilme ne yazık ki tüm bilimsel gerçekliğe rağmen mümkündür. Başvurucu elverişsizlik raporuna dair tüm itiraz ve dava yollarını tüketmesine rağmen aksi bir sonuç alamaz ise işveren tarafından işe alınmayabilecektir.

BAŞVURU NO 50: Başvurucunun HIV statüsü bir tanışma uygulamasında kimliğini tespit edemediği bir kullanıcı tarafından ifşa edilmiştir. Başvurucu bu duruma ilişkin hukuken ne yapabileceğine dair dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; AİHS m.8; TCK m.134, m.136.

HUKUKİ GEREKÇE: Kişinin HIV statüsü bir sağlık statüsü olduğundan “özel nitelikli kişisel veri”dir. Yani üstün nitelikli korumaya sahiptir. Kişisel verilerin 3. kişilerle paylaşılması suçtur. Yine HIV statüsü kişinin özel hayatına içkin bir bilgidir ve HIV statüsünün ifşası özel hayatın gizliliğinin ihlalidir. Bu sebeplerden başvurucucu HIV statüsünü ifşa eden kişi hakkında TCK 134 (Özel hayatın gizliliğini ihlal) ve TCK 136 (Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme) kapsamında suç duyurusunda bulunabilir. Başvurucu savcılığa sunduğu dilekçesinde kişinin kimlik bilgilerine erişemediğini belirterek, failin kimlik bilgilerinin tespitini ve devamında soruşturmanın yürütülmesini talep edebilir. Belirtmek gerekir ki tanışma uygulamalarının büyük çoğunluğunun Türkiye’de veri tutan bir merkezi bulunmamaktadır ve/veya bu verileri Kişisel Verileri Koruma Kanunu sebebiyle paylaşmamaktadırlar. Bu sebepten savcılıkça da failin tespiti noktasında bir sonuç alınamaması olasıdır.

BAŞVURU NO 51: Başvurucu HIV’e ilişkin takibinin yapıldığı hastanede kendisine süreciyle ilgili bilgi vermediğini, her gidişinde sürekli kan alındığını ancak sonuçlarıyla ilgili konuşabileceği muhatap bulamadığını belirtmiştir. Başvurucu bahsettiği sebeplerden tedavisine devam etmek istememektedir ve bu durumu nereye bildirmesi gerektiği ile ilgili derneğe ulaşmıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.7, m.39/2.

HUKUKİ GEREKÇE: Biyotıp Sözleşmesi 10. maddesi uyarınca “Herkes, kendi sağlığı hakkında toplanmış herhangi bir bilgiyi öğrenme hakkına sahiptir.” Hasta Hakları Yönetmeliği’nin 7. maddesi ise hastanın bilgi alma hakkını düzenlemektedir ve bütün sağlık kurum ve kuruluşları, hastayı bu hak kapsamında bilgilendirmek için yeterli teknik donanımı haiz birimi oluşturmak; bu birimde, hastaya kesin ve yeterli bilgi verebilecek nitelik ve ehliyete sahip personeli daimi olarak istihdam etmek ve hastanın ihtiyacı olan birimlere kolayca ulaşabilmesini temin etmek üzere, kuruluşun uygun yerlerinde bilgilendirici tabela, broşür ve işaretler bulundurmaları gibi tedbirleri almak zorundadırlar. Yine Hasta Hakları Yönetmeliği’nin “İnsani Değerlere Saygı Gösterilmesi ve Ziyaret” başlıklı 39/2. maddesi ise “Sağlık hizmetlerinin her safhasında, hastalara, onların bedeni ve ruhi durumları dikkate alınarak, hangi işlemin neden ve nasıl yapıldığı, yapılacağı ve bekletilmeleri söz konusu ise, bekletilmenin sebepleri hususunda gerekli ve yeterli bilgi verilir.” şeklindedir. Somut olayda başvurucunun kaygısının yüksek olduğu ancak bilgi alabileceği kimseye erişemediği görülmektedir. Bu durumun hasta hakları bakımından ihlal oluşturduğu ortadadır. Bu durumda, hastanenin hasta hakları hasta hakları birimine başvurulmalı, bilgi eksikliğinin giderilmemesi halinde ise İl Sağlık Müdürlüğü’ne ve ALO 184 SABİM hattına şikayet kaydı oluşturulmalıdır.

BAŞVURU NO 52: Başvurucu HIV ile yaşadığını öğrendikten sonra statüsünü partneri ile paylaşmıştır. Başvurucu partneri ile ilişkisi içerisinde HIV ile enfekte olduğunu düşündüğü için partnerine karşı dava açıp açamayacağı hakkında dernekten bilgi talep etmiştir. Yine başvurucu bir güzellik merkezinde manikürcü olarak çalışmaktadır. İş değişikliği yapmak istediği bu dönemde yeni iş yeri kendisinden HIV testi istemiştir. Başvurucu bu halde nasıl bir yol izlemesi gerektiği hakkında da dernekten bilgi talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.36, m.48, m.49; AİHS m.6, m.8; İHEB m.12, m.23; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Uygulama Ve Davranış Kuralları; İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik; TCK m.86, m.89, m. 117.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun takip edebileceği yol partneri hakkında suç duyurusunda bulunarak yargılama makamlarını harekete geçirmek olacaktır. İddianın yaralama suçuna vücut verip vermediği gerekli makamlarca araştırılacaktır. Yargılama evresinde fail olarak adlandırılan kişinin HIV ile yaşadığını bilip bilmemesi, tarafların ilişki pratikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Pek tabii ki HIV ile enfekte olan kişinin enfekte olduğuna dair suçlamalarda bulunduğu kişiye ilişkin iddiaları belirli bir kişiyi gösterir kudrette olmalıdır. Yine korunmasız dahi ilişkiye girilmesi halinde kişinin enfekte olma halinin bir ihtimal olarak bulunduğu ve kişilerin kendilerini güvenli seks pratiklerinde sınırlamakta ve sınırlanamakta kendi sorumlulukları olduğu da manevi unsur değerlendirilmesi yapılırken dikkate alınmalıdır.

Öğretideki oturmuş ve yanlış kanının aksine bir hastalık evresi olan AIDS'in ayrıca enfekte edilebilir bir hal değildir. Kişilerin fiilleri maddi gerçekliğe aykırı olarak TCK madde 87 kapsamına sokulmamalıdır. Neticede yargılama sürecinde gerek soruşturma gerekse de kovuşturma evrelerinde HIV ile ilgili bulaş yolları, HIV ile ilgili tedavi yöntemleri, B=B gerçeği yadsınmamalı ve önyargılardan beslenmeden adil bir yargılama gerçekleştirmelidir.

Başvurucunun işe alımda yaşadığı ayrımcılığa yönelik olarak işe; işe alım için istenebilecek testler arasında İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmeliği ekinde yer alan "İşe Giriş / Periyodik Muayene Formu" gereği HIV testi bulunmamaktadır. Keza Türkiye'nin üye olduğu Birleşmiş Milletler'in özel uzmanlık kuruluşlarından biri olan Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) çalışma hayatıyla ilgili getirdiği düzenlemeler arasında "HIV/AIDS ve Çalışma yaşamıyla ilgili ILO uygulama ve davranış kuralları" da bulunmaktadır. İlgili kurallar gereği; "HIV/AIDS muayenesi, iş için başvuran ya da halen çalışan insanlardan talep edilmemelidir." Bu hükümler ışığında başvurucudan işe giriş için HIV testi istenmesi hukuka açıkça aykırıdır. Kendisinden HIV testi istenen işçi adayı bu talebin hukuka aykırı olduğunu ileri sürülmelidir. Başvurucunun bu sebeple işe alınmaması TCK madde 117 kapsamında iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçuna da vücut verecektir.

BAŞVURU NO 53: Başvurucu ve eşi yıllardır takipte oldukları eğitim araştırma hastanesindeki doktorları tarafından çocuk sahibi olmamaları konusunda baskıya maruz kalmışlardır. Başvurucu ve eşi B=B ve diğer bilimsel gelişmeleri öğrendikten sonra, doğal yolla çocuk sahibi olmaya karar vermişlerdir ve başvurucunun eşi gebe kalmıştır. Bunun üzerine takiplerini yapan doktor, eşinin doğumu o hastanede yapamayacağını, buna rıza göstermeyeceğini, çocuğun hayatını karartacaklarını söylemiş ve artık kendilerini takip etmeyeceğini; takip için başka bir hastaneye başvurmalarını belirtmiştir. Başvurucu ve eşi süreçlerini başka bir hastaneye taşımışlardır ancak önceki doktorlarının davranışının hukuka uygunluğu hakkında dernekten bilgi almak için ulaşımlardır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.5; TDN m.19; HMEK m.12, m.25.

HUKUKİ GEREKÇE: Hekimlik mesleği doğası gereği sürekli güncellenen bilimsel gelişmelerin takibini zorunlu kılmaktadır. Hekimlik Meslek Etiği Kuralları madde 12 "Hekim mesleğini yerine getirirken, bilimsel ve çağdaş tanı ve tedavi yöntemleriyle koruyucu hekimlik ilkelerini göz önünde bulundurur; hastalarının tanı ve tedavisinde bilimsel olmayan yöntemleri uygulayamaz." şeklindedir ve açıkça hekimin bilimsel ve çağdaş gelişmeleri takip ederek buna göre tedavi yöntemleri belirlemesi gerektiğini söyler. Bunun yanında Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi madde 19 "Tabip ve dış tabibi mesleki veya şahsi sebeplerle, tedaviyi bitirmeden hastasını bırakabilir. Ancak, bu gibi hallerde, diğer bir meslektaşın tedavi veya müdahalesine imkan verecek zamanı evvelden hesaplayarak hastayı vaktinde haberdar etmesi şarttır. Hastanın bırakılması halinde hayatının tehlikeye düşmesi veya sıhhatinin zarara uğraması muhtemel ise, diğer bir meslektaş temin edilmedikçe, hastayı terk edemez." şeklindedir. Yine bu durum Hekimlik Meslek Etiği Kurallarının 25. maddesinde de "Hekim, ancak tıbbi bilgisini gerektiği gibi uygulayamayacağına karar verdiğinde ve hastasının başvurabileceği başka bir hekim bulunduğu durumlarda, hastanın bakımını ve tedavisini üstlenmeyebilir veya tedaviyi yarım bırakabilir. Yukarıdaki koşullarda tedaviyi bırakacak hekim, bu durumu ve hastanın sağlığının tehlikeye düşmeyeceğini hastaya veya yakınlarına anlatır ve onları tıbbi yardımla ilgili başka olanaklar konusunda bilgilendirir." şeklinde belirtilmiştir. Somut olayda, başvuru takip edildiği doktor tarafından gerekli koşulları sağlıyor olmasına rağmen çocuk sahibi olmasının çocuğun hayatını karartacağı iddia edilerek ayrımcılığa maruz bırakılmıştır. Bu durumda hekimin hastasının çocuk sahibi olma talebinin hastaya uygunluğunu denetleyip buna dönük bilgi vermesi gerekirken, ayrımcı bir tavırla hastanın özel hayatına dair kendisini incitecek böyle bir yorumda bulunması hasta hakları yönetmeliğine ve hekimlik etik kurallarına meslek etiği kurallarına uygun değildir. Bu bakımdan ilgili hekim hastanenin hasta hakları birimine şikâyet edilebilir ve yine bu tutumundan ötürü meslek etik kurallarına uymadığı gerekçesiyle Türk Tabipler Birliği'ne şikâyet edilebilir.

BAŞVURU NO 54: Başvurucu rutin smear testi için enfeksiyon hastalıklarınca polikliniğe yönlendirilmiştir. Poliklinikte çalışan sağlık görevlileri başvuru poliklinik kapandıktan sonra en son hasta olarak kabul edebileceklerini bildirmişlerdir. Bunun üzerine başvuru enfeksiyon hekimiyle görüşmüş ve enfeksiyon hekimi poliklinik ile görüşerek bu tavırlarının tıbbi bir gerekçesi olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Başvurucu yine de poliklinik tarafından kapanmayı müteakip en son hasta olarak alınmıştır. Başvurucu yaşadığı bu ayrımcı tavır karşısında izleyebileceği yola dair dernekten bilgi almıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m. 17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m. 10; AİHS m.8; HHY m. 10; HMEK m.21.

HUKUKİ GEREKÇE: Hasta Hakları Yönetmeliği madde 10 "Sağlık kuruluşunun hizmet verme imkanlarının yetersiz veya sınırlı olması sebebiyle sağlık hizmeti talebi zamanında karşılanamayan hallerde, hastanın, öncelik hakkının tıbbi kriterlere dayalı ve objektif olarak belirlenmesini isteme hakkı vardır." şeklindedir. Somut olayda başvuru tedaviden faydalanmak için polikliniğin kapanmasını beklemek zorunda değildir. Bunun bilimsel bir gerekçesi bulunmamaktadır. Aksine, başvuru HIV ile yaşadığı için en son hasta olarak alınmasının motivasyonu açıkça ayrımcılıktır. Bu durumda başvuru kendisiyle ilgilenmek zorunda olan hekim hastanenin hasta hakları birimine şikâyet edilebilir ve yine bu tutumundan ötürü hekimlik meslek etik kurallarına uymadığı gerekçesiyle Türk Tabipler Birliği'ne şikâyet edilebilir. Bunun yanında ilgili hekim ve sağlık kuruluşu hakkında İl Sağlık Müdürlüğü'ne de şikâyetle bulunabilir ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikâyet kaydı bırakabilir.

BAŞVURU NO 55: Başvurucu Suriye vatandaşıdır. Türkiye’de genel sağlık sigortasından yararlanan başvurucuya ilaçlarını temin ettiği eczane, geri ödemeyi çok geç aldığı gerekçesiyle, ilaçları veremeyeceğini söylemiştir. Başvurucu bu konuda ne yapması gerektiği ile ilgili dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.56; İHEB m.25; YUKK m.91; GKY m.27; Türk Eczacıları Deontoloji Tüzüğü m.2, m.3, m.8, m.18, Türk Eczacıları Birliği Kanunu m.30; TCK m.122; TİHEKK m.3, m.5.

HUKUKİ GEREKÇE: Türkiye içerisinde bulunan Suriye vatandaşlarının uluslararası literatür ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gereği sahip oldukları statü geçici koruma statüsüdür. YUKK madde 91 ile getirilen geçici koruma statüsünün usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenleme adına bir Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır. Geçici koruma statüsünde olan yabancılara sağlanan sağlık hizmetleri ise Geçici Koruma Yönetmeliği madde 27 ile düzenlenmiştir. İlgili madde gereği geçici koruma statüsünde bulunanlara sağlanan sağlık hizmetlerinin bedelleri Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığınca, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenmiş olan sağlık uygulama tebliğine göre ödenir.

Türkiye’de eczacıların uymaları gereken deontoloji kuralları Türk Eczacıları Deontoloji Tüzüğü ile düzenlenmiştir. Anılı tüzüğün 2. maddesi gereği eczacılar müşterileri ile ilişkilerinde, meslek ahlak ve adabına uygun şekilde hareket etmek zorundadır. Yine mezkur tüzüğün 3. maddesi “Eczacı, reçeteyi yazan hekim, reçetede adı yazılı hasta veya reçeteyi getiren kişi kim olursa olsun; cinsiyet, dil ırk, milliyet, felsefi inanç, din ve mezhep, ahlaki düşünce, karakter ve kişilik, toplumsal seviye, mevki ve siyasi düşünce ayrımı yapmaksızın ilacını hazırlama ve reçete sahibine verme hususunda azami dikkat ve ihtimamı göstermekle yükümlüdür.” diyerek esasen herkes için her ilişkide geçerli ayrımcılık yasağını özel olarakta düzenlemiştir. Yine aynı tüzüğün 8. maddesi gereği eczacı hastanın dilediği eczaneyi seçmesini engellemeyecektir. Başvurucuya karşı anılı hükümleri ihlal eden eczacı hakkında tüzüğün 18. maddesinde yapılan Türk Eczacıları Birliği Kanununa göre işlem yapılacaktır. İlgili kanunun 30. maddesinde Eczacılar Odası bünyesinde kurulmuş olan haysiyet divanı madde gereği belirtilen disiplin cezasını eczacıya uygulayacaktır. Ayrıca Türk Ceza Kanununun 122. maddesi gereği eczacının başvurucuya ilaçlarını sağlamayacağını söylemesi ırk temelli olarak Nefret ve Ayrımcılık suçuna vücut verecektir. Ayrıca 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanun’un 3. maddesinde açıkça sağlık durumu ve ırk sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 5. madde gereği gerçek kişilerin ve özel hukuk tüzel kişilerinin, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan kişilere de bu ayrımcılıkların yapılamayacağı özellikle belirtildiği için TİHEK’e başvuruda bulunabilecektir. Kurum yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse eczacıya idari para cezası uygulayacaktır.

BAŞVURU NO 56: Başvurucu bir güzellik merkezine epilasyon hizmeti almak için başvurmuştur. Başvurduğu güzellik merkezinde HIV statüsü sebebiyle ayrımcılığa maruz kalan başvurucu hukuken ne yapabileceğine dair dernekle iletişime geçmiştir. Ayrıca başvurucu ehliyet için sağlık raporunda HIV statüsünün görünüp görünmeyeceği hakkında bilgi almak istemiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Ayakta Teşhis Ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmeliği Geçici Madde 5; TİHEKK m.3, m.5; Sürücü Adayları Ve Sürücülerde Aranacak Sağlık Şartları İle Muayenelerine Dair Yönetmelik m. 4.

HUKUKİ GEREKÇE: Ayakta Teşhis Ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmeliği geçici madde 5 ile güzellik salonları sağlık kuruluşu statüsünden çıkarılmıştır. Başvurucunun HIV statüsü epilasyon işlemi için farklı bir uygulamaya tabi kılınmasını gerektirmeyecektir. Başvurucu, 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanun'un 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 5. madde gereği hizmet sunacak özel hukuk kişilerinin bu hizmeti sunarken de bu ayrımcılıkların yapamayacağı belirtildiği için TİHEK'e başvuruda bulunabilecektir. Kurum yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse güzellik salonuna idari para cezası uygulayacaktır.

Başvurucunun sürücü ehliyeti alabilmek için gerçekleştirilecek sağlık muayenesine dair söylenebilecekler ise; Sürücü Adayları Ve Sürücülerde Aranacak Sağlık Şartları İle Muayenelerine Dair Yönetmelik madde 4 ile açıkça gerçekleştirilecek muayenede yapılacak sağlık değerlendirmesinin kapsamı belirlenmiştir. Anılı madde içerisinde HIV'e ilişkin bir değerlendirme yapılacağı düzenlenmemiştir. Bu sebeple başvurucunun HIV statüsü ilgili raporda gözükmeyecektir.

BAŞVURU NO 57: Başvurucu partneri tarafından partnerinin taleplerini yerine getirmemesi HIV statüsünün ailesine ve işyerine ifşa edileceğine dair tehdit edilmektedir. Yaşadıklarına ilişkin dernekten hukuki destek talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; AİHS m.8; İHEB m.12; 6284 s.k. m.5; TCK m.107.

HUKUKİ GEREKÇE: TCK'nın 107. maddesi şantaj suçunu düzenlemekte olup, maddenin 2. fıkrası "Kendisine veya başkasına yarar sağlamak maksadıyla bir kişinin şeref veya saygınlığına zarar verecek nitelikteki hususların açıklanacağı veya isnat edileceği tehdidinde bulunulması halinde de birinci fıkraya göre cezaya hükmolunur." şeklindedir. Somut olayda, başvurucunun partneri, başvurucunun HIV statüsünün başkalarıyla paylaşmaması karşılığında birtakım taleplerde bulunmakta ve menfaat elde etmektedir. Ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde HIV'e dair önyargılar ortadayken, başvurucunun HIV statüsünün başkalarıyla rızası dışında paylaşılmasının şeref ve saygınlığına zarar verme ihtimali olduğu da ortadadır. Dolayısıyla TCK 107/2'deki suçun unsurlarının oluştuğundan bahisle, suç duyurusunda bulunulabilir. Ayrıca başvuru HIV statüsünün paylaşılmasının engellenmesi hususunda 6284 sayılı kanun kapsamında koruyucu ve önleyici tedbirlere başvurabilir. 6284 sayılı kanun şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Kanun ayrıca şiddeti "Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış" olarak açıklamaktadır. Başvurucu bu kapsamda 6284 sayılı kanunda sayılan önleyici tedbirlere faydalanmak için yasal yollara başvurabilir. Kanunda sayılan ve başvurucunun talep edebileceği önleyici tedbirler kanunun 5. maddesinde sayılmıştır. Başvurucu

bu tedbirlerle kendisini ısrarla rahatsız eden partnerinin şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması; müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması; başvurunun bulunduğu konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması; başvurunun şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına; tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması; başvurunun şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi; başvurucuyu iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi vs. yönünde karar alabilir. Görüldüğü üzere kanun uyarınca şiddet uygulayanın tehditlerini kesmesi ve başvurunun ailesi de dahil olmak üzere kendisiyle ve yakınlarıyla iletişim kurmasının engellenmesi yönünde karar verilebilir. Bu kanun uyarınca verilecek Tedbir kararları en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yerdeki aile mahkemesi hâkiminden, mülkî amirden ya da kolluk biriminden talep edilebilir. Tedbir kararı için delil aranmaz, olayların düzgünce anlatıldığı bir dilekçeyle başvurmak yeterlidir. Ayrıca verilen tedbir kararları sürelidir, sürenin bitmesine rağmen şiddet tehdidi sona ermemişse yeniden başvuru yapılması halinde süre uzatılabilir. Tedbir kararı taraflara tebliğ edilir, tebliğ sonrası şiddet uygulayanın kararı ihlal etmesi halinde zorlama hapsi uygulanır.

BAŞVURU NO 58: Başvurucu uzun bir süre Kıbrıs'ta yaşamıştır. Kıbrıs'ta yaşadığı süreçte HIV ile yaşadığını öğrenen başvuru hakkında sınır dışı işlemi uygulanabileceğini öğrenerek bu işlem gerçekleşmeden Kıbrıs'tan ayrılmıştır. Kıbrıs'ta yaşarken hakkında sınır dışı işlemi uygulanıp uygulanamayacağını ve geri dönme şansı olup olmadığına dair dernekle iletişime geçmiştir.⁷

HUKUKİ DAYANAKLAR: Fasil 105 Yabancılar Ve Muhaceret Yasası.

HUKUKİ GEREKÇE: Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti, Fasil 105 Yabancılar Ve Muhaceret Yasası ile kendi ülkesel sınırları içerisinde yabancı statüsünde bulunan kişilerin ülkelerinde bulunma halini düzenlemiştir. Mezkur yasa gereği "Kamu sağlığına tehlike oluşturan bir bulaşıcı veya infeksiyöz hastalıktan muztarip olduğu bir Devlet tabibince belgelendirilen herhangi bir kişi..." yasaklı göçmen olarak tanımlanmıştır. Uygulamada HIV bu tanım kapsamına sokulmakta ve Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti'nde yabancı statüsünde bulunan kişilerin HIV ile yaşadığı öğrenilir öğrenilmez haklarında sınır dışı işlemi uygulanmaktadır. Yabancı statüsünde bulunan kişi ister öğrenci, ister oturma izni sahibi, ister çalışma izni sahibi, isterse uluslararası korumaya tabi olsun bu düzenlemeden etkilenmektedir. Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti'nde bulunan yabancı statüsündeki kişiler HIV ile yaşıyor olmaları halinde vatandaşlık da kazanamamaktadır. Uygulamada çok sarsıcı ve elim şekilde tesirleri olan bu düzenleme sebebiyle kişiler test olmaktan kaçınmakta, HIV ile yaşadığı öğrenildiği takdirde insan onuruna yakışmayacak hal ve şartlarda haklarında hızlı bir şekilde sınır dışı işlemi uygulanmaktadır. Ülkede turistik amaçlarla bulunacak yabancı kişiler de aynı şekilde düzenlemelere tabi olduğundan ülkeye girişte HIV statülerinin anlaşılması halinde ülkeye alınmayabilmektedir. Bu halde giriş esnasında HIV testi istenmemekle birlikte kişinin yanında bulunan ilaçlarından yapılacak çıkarım dahi bu elim sonuca sebebiyet verebilmektedir.

Belirtmek gerekir ki; Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti'nin HIV ile yaşayan vatandaşları için sağladığı koşullarda oldukça kötü durumdadır. Anonim test merkezi yokluğu, tedaviye erişimde yaşanan fiziksel ve maddi koşul eksiklikleri bu hususta başta gelmektedir. Pek tabii ki tüm HIV ile yaşayan kişilere karşı

7. Bu vakanın çözümü için KKTC sınırlarında hakim mevzuat ve uygulama hakkında yardımlarını esirgemeyen QUEER KIBRIS DERNEĞİNE ayrıca teşekkür ederiz.

devletin takındığı tavır ile günlük hayatta her kesimden yaşanacak pek çok ayrımcılık ve damgalamanın pınarı da oluşmaktadır.

Netice itibariyle bir ülke olarak ülkesel bütünlüğü içerisinde yasaları düzenleme tekeline sahip Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti'nin HIV ile yaşayanların haklarının insan hakkı olduğu ve tüm düzenlemelerinde insan haklarına uygun bir düzenleme yapma yükümlülüğü olduğu unutulmamalıdır.

BAŞVURU NO 59: Başvurucunun doktoru tarafından kendisine çocuk sahibi olamayacağı konusunda bilgi verilmiştir. Bunun üzerine çocuk sahibi olmak hakkında dernekle iletişime geçen başvurucu, B=B ve diğer bilimsel gelişmeleri öğrendikten sonra kendisini yanlış bilgilendiren doktorunun fiiline karşılık hukukten ne yapabileceğine dair dernekten bilgi talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.5, m.11, m.21; HMEK m.5, m.24.

HUKUKİ GEREKÇE: Hekimlik mesleği öğrenmenin hiç bitmediği, sürekli olarak bilimsel gelişmelerin takibinin gerektiği bir meslektir. Hekimlik Meslek Etiği Kuralları Madde 5 "Hekimin öncelikli görevi, hastalıkları önlemeye ve bilimsel gerekleri yerine getirerek hastaları iyileştirmeye çalışarak insanın yaşamını ve sağlığını korumaktır. Meslek uygulaması sırasında insan onurunu gözetmesi de, hekimin öncelikli ödevidir. Hekim, bu yükümlülüklerini yerine getirebilmek için, gelişmeleri yakından izler." şeklindedir. Özellikle HIV gibi sürekli yeni bilimsel bilgilerin elde edildiği bir alanda çalışan hekimlerin de bu gelişmelerden haberdar olmasını beklemek hastaların en tabii hakkıdır. HIV ile yaşayanların belli koşulların gerçekleşmesi halinde doğal yollarla çocuk sahibi olabildiği görülmektedir. Bu alanda çalışan bir hekimin bu bilgiyi bilmiyor olsa bile hastasının sorusu üzerine araştırması ve önyargıyla hareket etmeksizin hastasını bilgilendirmesi gerektiği muhakkaktır. Hekimin, önyargısı ya da bilimsel gelişmelere uygun düşmeyen kaygıları sebebiyle hastasını yanıltması hekimlik meslek etiği kurallarına aykırıdır. Keza, hasta hekimi bir uzman olarak gördüğünden hekiminin söyledikleriyle umutlanacak ya da hayal kırıklığına uğrayabilecektir. Hekimlik Meslek Etiği Kuralları'nın "Hasta Üzerindeki Etkinin Kullanımı" başlıklı 24. maddesinde bu durum "Hekim hasta üzerindeki etkisini tıbbi amaçlar dışında kullanamaz." şeklinde belirtilmiştir. Bütün bu etik kurallara ek olarak Hasta Hakları Yönetmeliği madde 11, hastanın modern tıbbi bilgi ve teknolojinin gereklerine uygun olarak teşhisinin konulmasını, tedavisinin yapılmasını ve bakımını istemek hakkına sahip olmasını düzenlemektedir. Bu bilgiler ışığında hekimin a- alanındaki bilimsel gelişmeleri takip etmediği b- önyargısı sebebiyle hastasına doğru bilgiyi sunmadığı seçeneklerinden biri ya da hepsinin gerçekleşmiş olduğu göz önüne alınırsa, başvurucunun hekimi hakkında Türk Tabipler Birliği'ne şikayette bulunması ve hekimin çalıştığı hastanenin hasta hakları birime başvurması kullanabileceği hukuki araçlardır.

BAŞVURU NO 60: Başvurucu ikamet ettiği sitenin sosyal tesislerini kullanmak istemiştir. Ardından site yönetimi tarafından başvurucudan sağlık raporu istenmiştir. Bunun üzerine başvurucu HIV statüsünü site yönetimi ile paylaşmıştır. Başvurucunun HIV statüsünü öğrenen site yönetimi başvurucunun sitenin sosyal tesislerini kullanımıyla ilgili başvurucuyu ayrımcılığa maruz bırakmıştır. Başvurucu bu konuda nasıl bir yol izleyebileceğine ilişkin dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; İHEB m.12; AİHS m.8; KVKK m.6; KMK m.4, m.16, m.27; TİHEKK m.5, m.17.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucu, ikamet ettiği sitenin sosyal tesisleri kullanmak istemiştir. Söz konusu sosyal tesisler Kat Mülkiyeti Kanunu madde 4 gereği ortak yerlerden sayılmaktadır. Başvurucu yine anılı kanunun 16 maddesi gereği ortak yerlerden diğer kat malikleriyle birlikte eşit olarak faydalanma hakkına sahiptir. Ortak yerlerin kullanımına ilişkin olarak düzenleyici hükümler getirme yetkisi KMK madde 27 gereği Kat Malikleri Kuruluna aittir fakat kat malikleri kurulunun getireceği düzenleyici hükümler kanunların emredici hükümlerine aykırılık teşkil edemez.

Hangi hallerde hangi sağlık raporlarının istenebileceğine ilişkin Sağlık Bakanlığınca çıkarılmış olan Sağlık Raporlarına İlişkin Usul Ve Esaslara İlişkin Yönerge kapsamında sitenin sosyal tesislerinin kullanım amaçlarından biri olan sportif faaliyetler için sadece sporcu lisansı almak isteyen profesyonel sporcuların sağlık raporu alması gerektiği düzenlenmiştir. Bu kapsamda sitenin sosyal tesislerini kullanmak isteyen başvurucudan herhangi bir sağlık raporu istenmesi hukuken mümkün olmayacaktır. Kaldı ki sağlık raporu istense dahi kişinin HIV ile yaşıyor olmasının herhangi bir sportif faaliyete katılmasının önünde bir engel teşkil eder yanı bulunmamaktadır. Yine kişiye ait sağlık verileride içeren sağlık raporunun istenmesi için sağlık verilerini işlemeye yetkili kurum ve kuruluşlardan olmak gerekmektedir. Başvurucudan sağlık raporu isteyen site yönetiminin Kişisel Verilerin Korunması Kanunu madde 6 gereği sağlık verilerini işleme yetkisi bulunmamaktadır. Bu sebeple site yönetimin talebi Anayasa madde 20 ile açıkça koruma altına alınan kişisel verilerin korunması hakkını da ihlal etmektedir.

Başvurucunun HIV statüsünü kendi rızasıyla paylaştığı bu vaka özelinde de değerlendirmelerimizi bir adım ileriye taşıyarak site yönetiminin kişinin HIV statüsüne vakıf olması halinde de gösterdiği ayrımcı tavrının da hukuka aykırı olacağını söylemek mümkündür. Başvurucunun HIV statüsüne ilişkin bir bilginin site yönetiminde bulunması başvurucunun sosyal tesisleri kullanmasına bir engel teşkil etmeyeceği gibi aksine HIV statüsü sebebiyle gerçekleşecek her tür ve seviyede müdahale Anayasaca korunan eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağının ihlali haline vücut verecektir. Yine site yönetiminin başvurucunun sosyal tesisleri kullanmasına yönelik ayrımcı tutumu Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanunu madde 5 kapsamında ayrımcılık yasağının kapsamına girmektedir. Bu sebeple başvurucunun TİHEK Kanunu 17. maddesi gereği kuruma başvuruda bulunması da mümkün olacaktır.

BAŞVURU NO 61: Başvurucunun eski partneri, başvurucuyu HIV statüsünü ifşa etmekle ilgili tehdit ve rahatsız etmektedir. Başvurucu bu konuya dair hukuken ne yapabileceğine ilişkin dernekten bilgi talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; AİHS m.8; İHEB m.12; 6284 s.k. m.5; TCK m.134, m.136.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucu HIV statüsünün paylaşılmasının engellenmesi hususunda 6284 sayılı kanun kapsamında koruyucu ve önleyici tedbirlere başvurabilir. 6284 sayılı kanun şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Kanun ayrıca şiddeti "Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekono-

mik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış” olarak açıklamaktadır. Bu bilgiler ışığında başvurucunun eski partnerinin ifşasının, başvurucunun zarar görmesiyle sonuçlanacağı dolayısıyla ısrarla taciz edilerek ve ifşa edileceği konusunda tehdit edilerek rahatsız edilmesinin şiddet kapsamına girdiği açıktır. Başvurucu bu kapsamda 6284 sayılı kanunda sayılan önleyici tedbirlerden faydalanmak için yasal yollara başvurabilir. Kanunda sayılan ve başvurucunun talep edebileceği önleyici tedbirler kanunun 5. maddesinde sayılmıştır. Başvurucu bu tedbirlerle kendisini ısrarla rahatsız eden partnerinin şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması; müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması; başvurucunun bulunduğu konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması; başvurucunun şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına; tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması; başvurucunun şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi; başvurucuyu iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi vs. yönünde karar alabilir. Görüldüğü üzere kanun uyarınca şiddet uygulayanın tehditlerini kesmesi ve başvurucunun ailesi de dahil olmak üzere kendisiyle ve yakınlarıyla iletişim kurmasının engellenmesi yönünde karar verilebilir. Bu kanun uyarınca verilecek Tedbir kararları en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yerdeki aile mahkemesi hâkiminden, mülkî amirden ya da kolluk biriminden talep edilebilir. Tedbir kararı için delil aranmaz, olayların düzgünce anlatıldığı bir dilekçeyle başvurmak yeterlidir. Ayrıca verilen tedbir kararları sürelidir, sürenin bitmesine rağmen şiddet tehdidi sona ermemişse yeniden başvuru yapılması halinde süre uzatılabilir. Tedbir kararı taraflara tebliğ edilir, tebliğ sonrası şiddet uygulayanın kararı ihlal etmesi halinde zorlama hapsi uygulanır.

Başvurucu HIV statüsünün partneri tarafından rızası dışında paylaşılması halinde ise ilgili TCK hükümleri uyarınca suç duyurusunda bulunulabilir. Kişinin HIV statüsü bir sağlık durumu olduğundan “özel nitelikli kişisel veri”dir. Yani üstün nitelikli korumaya sahiptir. Kişisel verilerin 3. kişilerle paylaşılması suçtur. Yine HIV statüsü kişinin özel hayatına içkin bir bilgidir ve HIV statüsünün ifşası özel hayatın gizliliğinin ihlalidir. Bu sebeplerden başvuru partneri tarafından HIV statüsünün ifşası halinde TCK madde 134 kapsamında özel hayatın gizliliğini ihlal ve TCK madde 136 kapsamında verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçlarından suç duyurusunda bulunabilir.

BAŞVURU NO 62: Başvurucu yeni tanı almış bir askeri personeldir. HIV ile yaşıyor olmasının kurum tarafından öğrenilmesi ihtimalinde neler olabileceğine ilişkin dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.72; Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği m.6, ilgili yönetmelik hastalıklar ve arızalar listesi eki m.52.

HUKUKİ GEREKÇE: Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği 6. maddesinin b fıkrasında “askerliğe elverişli olmayanlar: Hastalık ve arızaları, Hastalık ve Arızalar Listesinin (B) ve (D) dilimlerine girenlerdir.” denmektedir. Yönetmeliğin ekinde bulunan hastalıklar ve arızalar listesinde Enfeksiyon Hastalıkları bölümü 52. maddesinde, doğrulama testleriyle kanıtlanmış HIV enfeksiyonu D grubu hastalıklar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla HIV ile yaşayanların askerlikten muaf olduğu başka bir deyişle askerliğe elverişli olmadığı açıktır. HIV, askerlikten kesin muafiyet sebebidir ve bu durum kişilerin talebine ya da rızasına bağlı kılınmamıştır.

Başvurucu TSK personeli olduğundan HIV ile yaşadığının öğrenilmesi halinde askerlikle ilişkisi kesilecek ve işine son verilecektir.

BAŞVURU NO 63: Başvurucu yeni tanı aldığı evrede enfeksiyon hekimi tarafından "HIV'in bulaş yollarını biliyorsun da neden kondom kullanmadın, uzun yaşarsın ama belli de olmaz" gibi sözlerle ayrımcılığa maruz bırakılmıştır. Başvurucu enfeksiyon hekiminin bu tutumuna dair hukuken ne yapabileceği hakkında dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.5, m.39; TDN m.2; HMEK m.21.

HUKUKİ GEREKÇE: Hasta Hakları Yönetmeliği 5. maddesinde, sağlık hizmeti sunarken uyulması gereken ilkeleri açıkça sıralamış ve hastaya insanca muamelede bulunmayı da bu ilkeler arasında saymıştır. Aynı yönetmeliğin 39. maddesine göre ise hasta, kişilik değerlerine uygun bir şekilde ve ortamda sağlık hizmetlerinden faydalanma hakkına sahiptir. Sağlık hizmetlerinde görev alan bütün personel; hastalara, yakınlarına ve ziyaretçilere güler yüzlü, nazik, şefkatli ve sağlık hizmetleri ile ilgili mevzuat ve ilgili Yönetmelik hükümlerine uygun şekilde davranmak zorundadır. Yine Tıbbi Deontoloji Nizamnamesinin 2. Maddesi hekimin öncelikli vazifesinin hastanın sağlığına, hayatına ve şahsiyetine ihtimam ve hürmet göstermek olduğunu belirtir. Bu kapsamda başvurucu enfeksiyon hekiminin önyargılarına ve damgalayıcı/ayrımcı tavırlarına maruz kaldığını düşünüyorsa hastanenin hasta hakları birimine şikayet kaydı oluşturabilir. Ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü'ne de şikayette bulunabilir ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakabilir. Ayrıca bu durum Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi madde 2 ve Hekimlik Meslek Etiği Kuralları madde 21'e de (hasta haklarına saygı) aykırılık teşkil etmektedir. Bu halde ilgili hekim Türk Tabipler Birliği'ne şikayet edilebilir.

BAŞVURU NO 64: Başvurucu yabancı statüsündedir. Başvurucunun Türkiye'de çalışma izni bulunmakta ve bir evde yardımcı olarak çalışmaktadır. Başvurucu, kız kardeşinin kaybolması üzerine kız kardeşinin eşinden şüphelenmektedir ve fakat bu konunun üzerine gitmesi halinde kız kardeşinin eşi tarafından çalıştığı işyerine HIV statüsünün ifşa edilmesi hakkında tehdit edilmektedir. Bu konuya dair ne yapabileceğine ilişkin dernek ile iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.16, m.20; m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; UiK m.9, m.15, m.21; KVKK m.6; TCK m.107, m.134, m.136.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucu, kişisel sağlık verisi olan HIV statüsünün kız kardeşinin eşi tarafından işverenleriyle yani bir 3. kişilerle paylaşmakla tehdit edilmektedir. Önemle belirtmek gerekir ki; Uluslararası İşgücü Kanunu madde 15 ile yabancıların çalışma izni başvurularının iptali düzenlenmiştir. Başvurucunun çalışma izni başvurusu sırasında HIV statüsünü bildirme yükümlülüğü vatandaş işçilerle aynı düzenlemelere tabidir. İptal sebepleri arasında düzenlenen "kamu sağlığı açısından Türkiye'de çalışmasında sakınca olduğu bildirilen yabancılar" hükmü HIV'in bulaş yolları ve çalışma hayatındaki tesirsizliği maddi gerçekleriyle düşünüldüğünde HIV 'yi kapsayan bir hüküm değildir. Netice itibarıyla başvurucunun HIV statüsünün diğer yabancı işçilerden farklı bir değerlendirme ve prosedür gerektirmemektedir. Başvurucunun sadece

HIV statüsü sebebiyle diğer yabancı çalışma izni almış olanlardan farklı müdahaleye maruz bırakılması ayrımcılık yasağının ihlali manasına gelecektir. Pek tabii ki başvurunun sırf HIV statüsü sebebiyle işverenlerince iş ilişkisinin sonlandırılması da fesih hakkının hukuka aykırı kullanılması sonucunu doğuracaktır. Fakat çalışma izni iptal sebeplerinin düzenlediği Uluslararası İşgücü Kanunu madde 15 çalışmasının herhangi bir sebeple sona ermesi halinde yabancının çalışma izninin iptal edileceğini düzenlemiştir. Böyle bir iptal kararı karşısında Uluslararası İşgücü Kanunu madde 21 gereği iptal kararının tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına itiraz edilebilir. İtirazın reddedilmesi hâlinde idari yargı yoluna başvurulabilir.

Kişinin HIV statüsü bir sağlık durumuna ilişkin bir kişisel veridir ve sağlık durumuna ilişkin kişisel veriler üstün nitelikli korumaya sahiptir. Ayrıca HIV statüsü kişinin özel hayatına içkin bir durumdur ve kişinin rızası dışında özel hayatına ilişkin bilgileri başkalarıyla paylaşmak suçtur. Eğer başvurunun kız kardeşinin eşi başvurunun HIV statüsünü işverenlerine bildirir ise; TCK 134 kapsamında özel hayatın gizliliğini ihlal suçu ve TCK 136 kapsamında Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçu vücut bulacaktır. Bu kapsamda başvuru şikayet hakkını kullanabilecektir. Somut olayda ayrıca TCK 107 bağlamında şantaj suçu oluşmuştur.

BAŞVURU NO 65: Başvurucunun HIV statüsü kullandığı bir sosyal mecrada başkaları tarafından ifşa edilmiştir. Devam eden süreçte başvurunun HIV statüsünü öğrenen iş arkadaşı başvurunun HIV statüsünü işyerine ifşa etmiştir. Başvurucunun çalıştığı şirket başvurunun HIV statüsünü kendilerine ifşa eden iş arkadaşının işine son vermiştir. Başvurucu iş arkadaşının kendisini iş yerinde ifşa etmesi üzerine hukukten nasıl bir yol izleyebileceğine ilişkin dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20; AİHS m.8; İHEB m.12; TCK m.134, m.136.

HUKUKİ GEREKÇE: Kişinin HIV statüsü bir sağlık durumuna ilişkin bir kişisel veridir ve sağlık durumuna ilişkin kişisel veriler üstün nitelikli korumaya sahiptir. Başvurucunun kişisel verisi iş arkadaşları olan 3. kişilerle paylaşılmıştır. Ayrıca HIV statüsü kişinin özel hayatına içkin bir durumdur ve kişinin rızası dışında özel hayatına ilişkin bilgileri başkalarıyla paylaşmak suçtur. Bu sebeplerden başvuru eski iş arkadaşı hakkında HIV statüsünün ifşası sebebiyle TCK madde 134 kapsamında özel hayatın gizliliğini ihlal ve TCK madde 136 kapsamında verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçlarından suç duyurusunda bulunabilir.

BAŞVURU NO 66: Başvurucu tedavisinin devam ettiği hastanede HIV statüsü sebebiyle ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Başvurucuyla ilgilenen sağlık personelleri başvuru dışındaki hastalara nazaran fazlaca önlem alarak başvuruyla görüşmektedir. Başvurucu maruz kaldığı bu ayrımcılık sebebiyle hukukten nasıl bir yol izlemesi gerektiğine dair dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.5; TDN m.2; HMEK m.21.

HUKUKİ GEREKÇE: Tıbbi müdahalelerde alınan enfeksiyon önleme kuralları standarttır ve HIV ile yaşayanlar için ayrıca bir önlem ve sterilizasyon gerekmez. Dolayısıyla HIV ile yaşayan bir hastayla ilgilenirken

olağandışı önlemler alınmasının 2 sebebi olabilir. Bunlardan birincisi; her hastayla ilgilenilmesi gerekirken alınması gereken tedbirler diğer hastaların HIV ile yaşamadığı varsayılarak eksik alınmaktadır. İkincisi ise hasta HIV ile yaşadığı için önyargılı ve ayrımcı saiklerle standart prosedürlerin dışına çıkılmaktadır. Her iki ihtimalin de hasta haklarına aykırı olduğu aşikardır.

Somut olayda başvurucu ile ilgilenilirken standartın dışında ekstra önlemler alınması başvurucuyu rahatsız hissettirmiştir. Hasta Hakları Yönetmeliği 5. maddesi, sağlık hizmeti sunarken uyulması gereken ilkeleri açıkça sıralamış ve hastaya insanca muamelede bulunmayı da bu ilkeler arasında saymıştır. Bu kapsamda başvurucu ilgili sağlık personellerinin önyargılarına ve damgalayıcı/ayrımcı tavırlarına maruz kaldığını düşünüyorsa hastanenin hasta hakları birimine şikayet kaydı oluşturabilir. Ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü'ne de şikayette bulunabilir ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakabilir. Ayrıca bu durum Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi madde 2 ve Hekimlik Meslek Etiği Kuralları madde 21'e de (hasta haklarına saygı) aykırılık teşkil etmektedir. Bu halde ilgili hekim(ler) Türk Tabipler Birliği'ne şikayet edilebilir.

BAŞVURU NO 67: Başurucu HIV ile yaşamaktadır ve evlidir. Çocuk sahibi olmayı düşünen çift enfeksiyon hekimi ile bu konuya dair görüşmüştür. Enfeksiyon hekimi ise sperm yıkama operasyonu dışında başka bir yöntemle çocuk sahibi olamayacaklarını kendilerine bildirmiştir. Başurucu ve eşi doğal yollardan çocuk sahibi olabileceklerini öğrendikten sonra aynı enfeksiyon hekimiyle tekrar görüşmüş ve bu seferde enfeksiyon hekimi; "bunu onaylamadıklarını ve çok riskli bir durum olduğunu" kendileriyle paylaşmıştır. Başurucu kendisini yanlış bilgilendiren hekimin hukuki sorumluluğuna dair dernekten bilgi talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.6, m.7, m.11; HMEK m.5, m.8.

HUKUKİ GEREKÇE: HIV ile yaşayan kadın ya da erkeklerin çocuk sahibi olabilecekleri ve bu çocukların HIV(+) olmayabileceği bilinmektedir. Yine bebeğin HIV ile enfekte olmaması için önerilen çeşitli yöntemler vardır ve "sperm yıkama" yöntemi de bunlardan bir tanesidir. Sperm yıkama dışında B=B halinde korunmasız cinsel ilişki yoluyla gebelik de çok sık başvurulan ve önerilen yöntemlerden biridir. Başurucu, B=B halinde korunmasız cinsel ilişki yoluyla gebelik de HIV ile enfekte olmamış bebek sahibi olunabileceği bilgisinin öncelikle kendisinden saklandığı ardından bu yöntemin olumsuzlanarak kendisinin ve eşinin korkutulduğunu beyan etmektedir.

Hekimlik Meslek Etiği Kuralları'nın 5. maddesine göre "Hekimin öncelikli görevi, hastalıkları önlemeye ve bilimsel gerekleri yerine getirerek hastaları iyileştirmeye çalışarak insanın yaşamını ve sağlığını korumaktır. Meslek uygulaması sırasında insan onurunu gözetmesi de, hekimin öncelikli ödevidir. Hekim, bu yükümlülüklerini yerine getirebilmek için, gelişmeleri yakından izler." Aynı mevzuatın 8. maddesi de "Hekim, mesleğini uygularken vicdani ve mesleki bilimsel kanaatine göre hareket eder." şeklindedir. Bunun yanında Hasta Hakları Yönetmeliği de hastanın adalet ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde sağlıklı yaşamının teşvik edilmesine yönelik faaliyetler ve koruyucu sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere, sağlık hizmetlerinden ihtiyaçlarına uygun olarak faydalanma hakkına, hastanın sağlık hizmetlerinden nasıl faydalanabileceği konusunda bilgi isteme hakkına ve hastanın modern tıbbi bilgi ve teknolojinin gereklerine uygun olarak teşhisinin konulmasını, tedavisinin yapılmasını ve bakımını istemek hakkına sahip olduğunu düzenler (HHY madde 6, 7 ve 11).

İlgili mevzuat ve somut olay göz önüne alındığında başvurucu ilgili hekimi hastanenin hasta hakları birimine ve il sağlık müdürlüğüne şikayet edebilir. Ayrıca hekim hakkında Türk Tabipler Birliği'ne de şikayette bulunabilir. Burada ilgili kurumlarca hekimin başvurusunun HIV'e ilişkin takibini yapan hekim olduğu ve başvurucu için en uygun yöntemi kendi vicdani ve bilimsel değerlendirmesine göre yapıp sperm yıkama yöntemini önermiş olabileceği, diğer yöntemlere ayrımcı saiklerle değil başkaca sebeplerle karşı çıkıyor olabileceği ihtimali de değerlendirilerek bir soruşturma yürütüleceği unutulmamalıdır.

BAŞVURU NO 68: Başvurucu iş yerinde HIV statüsünü işvereniyle paylaşmıştır. İşvereni bunun üzerine başvurusunun HIV statüsünü tüm çalışanlarla paylaşmış ve çalışanlara HIV'in bulaş yolları hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca işverence her yeni gelen çalışanla da başvurusunun HIV statüsü paylaşılmaktadır. Başvurucu bu durumdan çok rahatsız olmuştur ve işten ayrılmıştır. Süreciyle ilgili hukuki danışmanlık almak için derneğe başvurmuştur.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; KVKK m.6, m.11, m.13; TCK m.134, m.136.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun HIV statüsüne ilişkin verisi sağlık verisi niteliğinde olup Kişisel Verileri Koruma Kanunu madde 6 gereği özel nitelikli veriler arasında sayılmıştır. Bu itibarla mezkur verilerin işlenmesi ve korunması aynı maddenin 3. fıkrası gereği daha özel ve sıkı şartlarda gerçekleştirilir. Veri işlemeden kastın ne olduğu anılı kanunun tanımlar başlıklı 3. maddesinde tanımlanmıştır. Kişisel verilerin elde edilmesinden silinmesi/yok edilmesi/anonimleştirilmesi evresi dahil olmak üzere kişisel veriye yönelik yapılan her faaliyet işleme faaliyetinin kapsamı içerisindedir. Bu kapsamda işverenin sağlık verisi olan ve başvurusunun özel hayatının giz alanında bulunacak HIV statüsünün öğrenilmesinden diğer çalışanlarla paylaşılmasına kadar gerçekleştirilen her hareket veri işleme olarak sayılacaktır.

İşveren iyiniyetle hareket ettiğini düşünerek başvurusunun özel hayatının gizliliğini ihlal etmekte, kanuna aykırı bir veri işleme faaliyeti sürdürmektedir. Netice itibarıyla başvurusunu ayırıcı ve damgalayıcı bir müdahaleyle başbaşa bırakmaktadır. Bu kapsamda başvurucu KVKK m.11 gereği işvereninden bu kanuna aykırı işleme faaliyetini sonlandırmasını talep edebilecektir. İşvereni tarafından tatmin edici bir çözüm sunulmaz ise başvurucu bu sefer de anılı kanunun 13. maddesi gereği Kişisel Verileri Koruma Kuruluna şikayet hakkını kullanabilecektir. Aynı zamanda başvurusunun özel hayatına ilişkin olan ve özel nitelikli verilerinden olan HIV statüsünün rızası hilafına işverence diğer iş arkadaşlarıyla paylaşılması Anayasa madde 20 ile koruma altına alınan özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması haklarını ihlal etmektedir. Yine aynı fiiller Türk Ceza Kanunu kapsamında da pek çok suçta vücut vermektedir. Bu kapsamda TCK madde 134 gereği özel hayatın gizliliğini ihlale girecek mezkur fiiller pek tabii ki TCK madde 136 kapsamında verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçuna da vücut verecektir.

BAŞVURU NO 69: Başvurucunun HIV ile yaşadığını öğrenen arkadaşı, başvurusunun eski partnerlerinden biriyle kendisi de ilişki yaşadığı gerekçesiyle başvurusunu tehdit edip darp etmiştir. Bunun üzerine dernekle iletişime geçen başvurucu hukuken nasıl bir yol izlemesi gerektiğine dair bilgi talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17; TCK m.86.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun takip edebileceği yol, kendisine şiddet uygulayan kişi hakkında suç duyurusunda bulunarak yargılama makamlarını harekete geçirmek olacaktır. Türk Ceza Kanunu madde 86 "Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." şeklindedir. Somut olayda ayrıca tehdit ya da hakaret varsa bunlar da şikayet dilekçesinde açıkça (şüphelinin kullandığı cümleler aynen aktarılarak) belirtilmelidir.

BAŞVURU NO 70: Başvurucu diş taşı temizliği için özel bir kliniğe gitmiştir. HIV statüsünü paylaşması üzerine özel klinikteki sağlık personeli kendisini ekipman eksikliği gerekçesiyle en son hasta olarak gün sonunda alabileceklerini veyahut üniversite hastanesine başvurması gerektiğini bildirmişlerdir. Başvurucu yaşadığı ayrımcı tutum karşısında ne yapabileceğine ilişkin dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.56; İHEB m.25; Ağız ve Diş Sağlığı Hizmeti Sunulan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik, HHY m.6, m.8, m.11. TİHEK m.3, m.5.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun diş taşı temizliği için başvurduğu özel klinik Ağız ve Diş Sağlığı Hizmeti Sunulan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik kapsamındadır. İlgili yönetmelikte bu kliniklerin ve burada çalışacak personelin taşınması gereken nitelikler, işlemler için bulundurma zorunlu ekipmanlar detaylı olarak düzenlenmiştir. Bahsi geçen belirlemeler arasında HIV'e dair ayrıca bir belirleme bulunmamaktadır. Bu sebeple başvurucuyu haksız ve geçersiz bir sebeple diğer hastalardan ayrı bir müdahaleye mecbur bırakan veya tercih hakkını kullanmasını engelleyen kliniğin müdahalesi ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil edecektir.

Başvurucu Hasta Hasta Hakları Yönetmeliği madde 6 gereği sağlık hizmetlerinden adalet ve hakkaniyete uygun olarak faydalanma hakkına sahiptir. Mezkur yönetmeliğin 8. maddesi gereği hasta tabi olduğu mevzuatın öngördüğü usul ve şartlara uyulmak kaydı ile, sağlık kurum ve kuruluşunu seçme ve seçtiği sağlık kuruluşunda verilen sağlık hizmetinden faydalanma hakkına sahiptir. Yine aynı yönetmeliğin 11. maddesi gereği hasta tıbbi gereklere uygun teşhis, tedavi ve bakımı isteme hakkı bulunmaktadır. Başvurucunun bu 3 hakkı da ihlal edildiği için hizmet alamadığı tüm sağlık merkezlerinin kurmakla yükümlü olduğu hasta hakları birimine yazılı başvuruda bulunabilecektir. Ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü'ne de şikayette bulunabilir ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakabilir. Yine başvuru 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanun'un 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 5. madde gereği sağlık hizmeti sunacak özel hukuk kişilerinin bu hizmeti sunarken de bu ayrımcılıkları yapamayacağı belirtildiği için TİHEK'e başvuruda bulunabilecektir. Burada belirtmek gerekir ki, TİHEK Kanunu'nun 17. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, TİHEK'e başvuru yapmadan önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma yazılı bir başvuru yapmak gereklidir. TİHEK, yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse işverene idari para cezası uygulayacaktır.

BAŞVURU NO 71: Başvurucu ameliyata girmeden önce yapılan testler neticesinde HIV ile yaşadığını öğrenmiştir. Ameliyat öncesinde kendisine sorulmadan HIV testi yapılmasının hukuken mümkün olup olmadığı hakkında dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.15, m.18.

HUKUKİ GEREKÇE: Hekimler tarafından ameliyat kararı verilen hastalardan, ameliyattan önce çeşitli tetkikler istenir. Bu tetkiklerin neler olacağı tıbbın konusu olmakla birlikte, hastanın yaşı, ameliyatın türü ve hastanın sağlık durumuna göre farklılık gösterebilir.

Ameliyat öncesi bilgi verilmeden HIV testi yapılması ülkemizde çok karşılaşılan durumlardan biridir. Sağlık Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu HIV/AIDS Tanı Tedavi Rehberi'ne göre Tüm HIV tanı testlerinin DSÖ kurallarından ödün vermeyecek şekilde uygulanması gerekmektedir. Bu kurallar test öncesinde test yapılacak kişinin rızasının alınması, testi yaptıranın mahremiyetine özen gösterilmesi, doğru test sonucuyla bilgilendirme yapılması, test öncesi ve sonrasında danışmanlık eğitimi almış kişiler ya da hekimlerce düzgün şekilde danışmanlık ve bilgilendirme yapılmasıdır⁸. Buna göre ameliyat öncesi yapılması gereken testler arasında HIV testinin olması elbette hekimin karar verebileceği bir husustur ancak hastaya bu testin de yapılacağı konusunda bilgi verilmesi gerektiği açıktır. Ayrıca ameliyat öncesi testlerin de bir tıbbi müdahale olduğu ve Hasta Hakları Yönetmeliği'ne göre tıbbi müdahale öncesi bilgilendirmenin kapsamı ve usulünün nasıl olması gerektiğinin belirlendiği unutulmamalıdır. (HHY madde 15, madde 18)

Nihayetinde somut olayda başvurucuya hiçbir bilgi verilmeden HIV testi yapılması hukuka uygun değildir. Başvurucu bununla ilgili hastanenin hasta hakları birimine başvurarak şikayetini bildirebilir. Ayrıca başvurucu İl Sağlık Müdürlüğü'ne de şikayette bulunabilir ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakabilir.

Burada hatırlatmak gerekir ki; uygulamada hekimin ameliyat öncesi talep ettiği testleri yaptırmamak, tedaviyi red anlamına gelmektedir. Bu kapsamda, kişi ameliyat öncesi testlerini yaptırmazsa tedaviyi red formu doldurtulup taburcu işlemleri gerçekleştirilebilir.

BAŞVURU NO 72: Başvurucu askerlikten muafiyet işlemi yapabilmek için hastaneye başvurmuştur. Hastaneden kendisine 1 senelik HIV sevk erteleme adı altında bir belge verilmiştir. Başvurucu HIV ile zorunlu askerlikten muafiyete dair yeni bir gelişme olup olmadığını öğrenmek adına derneğe başvurmuş ve muafiyet belgesi alabileceği kendisi ile paylaşılmıştır. Bunun üzerine tekrar hastaneye giden başvurucu muafiyet belgesini almak için ayrımcı bir muameleye maruz kalmış ve işlemi sürüncemede bırakılmıştır. Tekrar dernekle iletişime geçen başvurucu hukuken nasıl bir yol izlemesi gerektiğine dair dernekten bilgi talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.72; Askeralma Kanunu; Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği m.6, ilgili yönetmelik hastalıklar ve arızalar listesi eki m.52; Askeralma Yönetmeliği Md 9, m.14; HHY m.5, m.17, m.39.

---

8. (Çevrimiçi) https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/Bulasici-hastaliklar-db/hastaliklar/HIV-ADS/Tani-Tedavi_Rehberi/HIV-AIDS_Tani_Tedavi_Rehberi.pdf E.T.: 26.08.2020.

HUKUKİ GEREKÇE: Askeralma Yönetmeliği 9. maddesine göre yükümlülerin sağlık muayenesinden önce sağlık durumlarına ilişkin beyanları alınır ve varsa sağlık durumlarına ilişkin rapor ve belgeleri incelenir. Muayene sonucunda yükümlüler hakkında Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Sağlık Yeteneği Yönetmeliğinin EK-C’inde yer alan Hastalıklar Listesinin; (B) veya (D) dilimlerinde sayılı hastalıklara sahip olanlara “Askerliğe Elverişli Değildir” raporu verilir (madde 9/8). Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği 6. maddesinin b fıkrasında “askerliğe elverişli olmayanlar: Hastalık ve arızaları, Hastalık ve Arızalar Listesinin (B) ve (D) dilimlerine girenlerdir.” denmektedir. Yönetmeliğin ekinde bulunan hastalıklar ve arızalar listesinde Enfeksiyon Hastalıkları bölümü 52. maddesinde, doğrulama testleriyle kanıtlanmış HIV enfeksiyonu D grubu hastalıklar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla HIV ile yaşayanların askerlikten muaf olduğu başka bir deyişle askerliğe elverişli olmadığı açıktır. HIV, askerlikten kesin muafiyet sebebidir ve bu durum kişilerin talebine ya da rızasına bağlı kılınmamıştır.

Başvurucu, muayenesi esnasında HIV ile yaşadığını belirtmiştir. Böyle bir durumda başvurucuya kesin muafiyet raporu yerine erteleme verilmesi Askeralma Kanunu’na, Askeralma Yönetmeliği’ne ve Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği’ne aykırıdır. Askeralma Yönetmeliği’nde sağlık durumuna ilişkin verilen raporlara nasıl itiraz edileceği 14. maddede düzenlenmiştir. Buna göre kesinleşmiş raporlara tebliğ veya teslim tarihinden itibaren otuz gün içinde itiraz edilebilir. Askerliğe Elverişlidir”, “Askerliğe Elverişli Değildir”, “Ertesi Yıla Bırakma”, “Sevk Geciktirmesi” ve “Askere Sevkinde Mani Hali Yoktur” kararlı raporlara itirazlar askerlik şubelerine yapılır. Süresi içinde itiraz edilmesi halinde yeniden muayene işlemi yapılır. Onay makamlarından geçerek kesinleşmeyen raporlara itirazda bulunulamaz.

Somut olayda “Ertesi Yıla Bırakma” raporuna, raporun kesinleşme tarihinden itibaren 30 gün içinde askerlik şubesine giderek itiraz edilebilir. Bunun yanında başvurucu hastanede ayrımcı bir muameleye maruz kaldığını ve işleminin sürüncemede bırakıldığını beyan etmiştir. Bununla ilgili de, Hasta Hakları Yönetmeliği uyarınca hasta hakları merkezine ve İl Sağlık Müdürlüğü’ne şikayette bulunabilir.

BAŞVURU NO 73: Başvurucu özel bir hastanede KBB hekimi olarak çalışmaktadır. Hastane politikası gereği hastanede çalışan tüm sağlık personelinin senede bir kere sağlık taramasından geçirilmekte olduğunu ve kan vermesi neticesinde HIV ile yaşadığının öğrenileceğini dernekle paylaşmıştır. Bu teste girmesi konusunda hastane yönetimi tarafından ciddi bir baskıya maruz bırakılan başvurucu hukuken ne yapabileceğine ilişkin dernekten bilgi talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; Biyotıp Sözleşmesi m.10; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Uygulama Ve Davranış Kuralları; KVKK m.6.

HUKUKİ GEREKÇE: Türkiye’nin üye olduğu Birleşmiş Milletler’in özel uzmanlık kuruluşlarından biri olan Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) çalışma hayatıyla ilgili getirdiği düzenlemeler arasında “HIV/AIDS ve Çalışma yaşamıyla ilgili ILO uygulama ve davranış kuralları” da bulunmaktadır. İlgili kurallar gereği; “HIV/AIDS muayenesi, iş için başvuran ya da halen çalışan insanlardan talep edilmemelidir.” Pek tabii ki yıllık sağlık taramaları neticesinde işveren hastane yönetimi, çalışanlarının HIV statüsünün yanı sıra daha pek çok sağlık verisi elde edecektir. Kişisel Verileri Koruma Kanununa göre sağlık verileri özel nitelikli veri grupları arasında sayılmıştır ve işlenmesi çok ağır şartlara tabi tutulmuştur. Mezkur kanunun 6. maddesi gereği işveren hastane yönetimi senelik sağlık taraması neticesinde çalışanlara ilişkin birçok sağlık verisi

elde edeceğinden çalışanların açık rızası olmadan bu testleri gerçekleştirmeyecektir. Başvurucunun açıkça katılmak istemediğini belirttiği senelik sağlık taramasına yönelik işveren hastane yönetimi tarafından baskıya maruz bırakılması bu kapsamda mobbing niteliği taşıyacaktır.

BAŞVURU NO 74: Başvurucu yeni tanı aldığı dönemde başvurduğu bir iş yeri tarafından işe alınmış ve kendisinden sağlık raporu istenmiştir. Başvurucu işe alım sırasında kendinden HIV statüsüne dair sağlık raporu istenip istenmeyeceğini ve işyerinin HIV statüsünün öğrenilmesi üzerine işe alınmazsa hukuken ne yapabileceğine dair dernekten bilgi talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Uygulama Ve Davranış Kuralları; İşK m.5; İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmeliği; TİHEKK m.3, m.6; İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik m.9; TCK m.117.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucudan işe alım için istenebilecek testler arasında İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmeliği ekinde yer alan "İşe Giriş / Periyodik Muayene Formu" gereği HIV testi bulunmamaktadır. Keza Türkiye'nin üye olduğu Birleşmiş Milletler'in özel uzmanlık kuruluşlarından biri olan Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) çalışma hayatıyla ilgili getirdiği düzenlemeler arasında "HIV/AIDS ve Çalışma yaşamıyla ilgili ILO uygulama ve davranış kuralları" da bulunmaktadır. İlgili kurallar gereği; "HIV/AIDS muayenesi, iş için başvuran ya da halen çalışan insanlardan talep edilmemelidir." Bu hükümler ışığında başvurucudan işe giriş için HIV testi istenmesi hukuka açıkça aykırıdır. Başvurucu kendisinden test isteyen işverenine bu hükümleri hatırlatmalı ve itiraz etmelidir.

Başvurucu HIV statüsü bu itirazlarına rağmen öğrenilir ve işe alınmaz ise işverenin aday işçinin HIV ile yaşadığını öğrenmesi üzerine sırf bu sebeple aday işçiyi işe almaması, gerek Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde gerekse de iç hukukta yer alan ayrımcılık yasağını ihlal edecektir. Yine işverenin bu haksız davranışı İş Kanunu madde 5 ile düzenlenmiş bulunan işverenin eşit davranma yükümlülüğüne aykırılık teşkil edecektir. Aday işçi HIV ile yaşıyor olması sebebiyle işe alımda yaşadığı ayrımcılık üzerine 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanun'un 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 6. madde gereği işe alımda da bu ayrımcılıkların yapılamayacağı özellikle belirtildiği için TİHEK'e başvuruda bulunabilecektir. Kurum yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse işverene idari para cezası uygulayacaktır. Yine HIV ile yaşadığı için işe alımda ayrımcılığa uğrayan aday işçi, bulunduğu il veya ilçedeki İnsan Hakları Kurulları'na başvurabilecektir. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmeliği'nin 9. maddesi gereği bu kurullar her türlü ayrımcılığı önlemek için gerekli çalışmalarını yapmakla görevlidir. Bu minvalde kendilerine yapılan ihlal bildirimini inceleyen Kurullar, ulaştığı sonuçların gerektirdiği hallerde Cumhuriyet Başsavcılıklarına ya da ilgili idari makamlara bu ihlali bildirirler ve sonucunu takip eder. İşverenin bu haksız ve hukuka aykırı tutumu Anayasa ve uluslararası metinlerde kabul edilen ve korunan çalışma hürriyetini ihlal edecek ve aynı zamanda TCK madde 117 gereği iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçunu oluşturacaktır. Aday işçi HIV ile yaşıyor olması sebebiyle yaşadığı ayrımcılık neticesinde anılı hükümlere dayanarak işveren hakkında şikayet hakkını da kullanabilecektir.

BAŞVURU NO 75: Başvurucu uzun yıllardır burnundan nefes alırken zorlanmaktadır ve septoplasti ameliyatı olması gerekmektedir. Nihayet bir özel hastaneye ameliyat için başvurmuş ve fiyat almıştır. Daha sonra ameliyat öncesi testler yapılmadan evvel, sağlık personeli ile HIV statüsünü paylaşmıştır. Bunun üzerine önce başvurucuya ameliyat için verilen fiyatın yaklaşık 2 katı bir fiyat belirtilmiş akabinde hastaneden başvurucuya ulaşılarak ameliyatın “HIV statüsünden dolayı kendisi için risk oluşturduğu” iddiasıyla yapılmayacağı bildirilmiştir. Başvurucu maruz bırakıldığı ayrımcılıkla ilgili danışmanlık almak için derneğe başvurmuştur.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.10, m.56; İHEB m.25; Özel Hastaneler Yönetmeliği; Ayakta Teşhis Ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik; HHY m.6, m.8, m.11. TİHEKK m.3, m.5.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun burun estetiği olmak için başvurduğu estetik cerrahi merkezi özel işletmedir. Bu özel işletme özel hastaneler içerisinde olabileceği gibi tıp merkezleri olarak ayrıca da kurulmuş olabilir. Özel Hastaneler Yönetmeliği, özel hastanelerin ve burada çalışan personelin taşıması gereken özellikleri düzenlemiştir. Tıp merkezleri içinde anılı konulardaki belirlemeler Ayakta Teşhis Ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Her iki yönetmelik içinde de gerçekleştirilecek tıbbi işlem için gereken yeterlilik şartları, bulunması gereken malzemeler detaylı şekilde düzenlenmiştir. Tüm bu düzenlemelerin yanı sıra bu yeterlilik koşullarını taşıma yükümlülüğü bu işletmelere yüklenmiştir. Her iki yönetmelik içerisinde estetik müdahaleler için düzenlenen yeterlilik koşulları için HIV’e dair ayrı bir düzenleme getirilmemiştir. Hal böyleyken bünyesinde gerçekleştirdiği burun estetiği için başvuran HIV ile yaşayan başvurucuyu önce kabul edip, ardından haksız bir şekilde fiyat artırımını yapıp ve akabinde haksız bir şekilde reddeden merkez ayrımcılık yasağını ihlal etmektedir.

Başvurucu Hasta Hasta Hakları Yönetmeliği madde 6 gereği sağlık hizmetlerinden adalet ve hakkaniyete uygun olarak faydalanma hakkına sahiptir. Mezkur yönetmeliğin 8. maddesi gereği hasta tabi olduğu mevzuatın öngördüğü usul ve şartlara uyulmak kaydı ile, sağlık kurum ve kuruluşunu seçme ve seçtiği sağlık kuruluşunda verilen sağlık hizmetinden faydalanma hakkına sahiptir. Yine aynı yönetmeliğin 11. maddesi gereği hasta tıbbi gereklere uygun teşhis, tedavi ve bakımı isteme hakkı bulunmaktadır. Başvurucunun bu 3 hakkı da ihlal edildiği için hizmet alamadığı tüm sağlık merkezlerinin kurmakla yükümlü olduğu hasta hakları birimine yazılı başvuruda bulunabilecektir. Başvurucu ihlal edilen haklarına ilişkin ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü bünyesindeki Hasta Hakları Kuruluna ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)’e ihbar ve şikayet kaydı bırakılabilir. Yine başvurucu 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanunu’nun 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 5. madde gereği sağlık hizmeti sunacak özel hukuk kişilerinin bu hizmeti sunarken de bu ayrımcılıkları yapamayacağı belirtildiği için TİHEK’e başvuruda bulunabilecektir. Burada belirtmek gerekir ki, TİHEK Kanunu’nun 17. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, TİHEK’e başvuru yapmadan önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma yazılı bir başvuru yapmak gereklidir. TİHEK, yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse işverene idari para cezası uygulayacaktır.

BAŞVURU NO 76: Başvurucunun, nefes almakta güçlük çekmesi sebebiyle burun ameliyatı olması gerekmektedir. Tedavisinin devam ettiği devlet hastanesinde konuya ilişkin enfeksiyon hekimiyle görüşmüştür. Enfeksiyon hekimi ise bu hastanede bu ameliyatı yaptırmaması halinde HIV statüsü sebebiyle başvurucuya

güçlük çıkaracaklarını bu sebeple özel bir hastanede bu işlemi yaptırması gerektiği kendisine tavsiye edilmiştir. Başvurucu enfeksiyon hekimi tarafından kendisine bahsedilen bu zorluğun hukuki bir gerekçesi olup olmadığı konusunda dernekten bilgi talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.56; HHY m.1, m.2, m.6, m.8; TİHEKK m.3, m.5.

HUKUKİ GEREKÇE: Hasta Hakları Yönetmeliği; sağlık hizmeti verilen bütün kurum ve kuruluşlarda ve sağlık kurum ve kuruluşları dışında sağlık hizmeti verilen hallerde, insan haysiyetine yakışır şekilde herkesin "hasta hakları"ndan faydalanabilmesine, hak ihlallerinden korunabilmesine ve gerektiğinde hukuki korunma yollarını fiilen kullanabilmesine dair usul ve esasları düzenlemek amacı ile hazırlanmıştır. Dolayısıyla sağlık hizmeti verilen resmi ve özel bütün kurum ve kuruluşları, bu kurum ve kuruluşlarda veya bunların dışında hizmete katılan her kademedeki ve unvandaki ilgilileri ve hizmetten faydalanma hakkını haiz olan bütün fertleri kapsar. Yönetmeliğin 6. Maddesine göre hasta, adalet ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde sağlıklı yaşamının teşvik edilmesine yönelik faaliyetler ve koruyucu sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere, sağlık hizmetlerinden ihtiyaçlarına uygun olarak faydalanma hakkına sahiptir. Yine yönetmeliğin 8. Maddesine göre ise hasta; tabii olduğu mevzuatın öngördüğü usul ve şartlara uyulmak kaydı ile, sağlık kurum ve kuruluşunu seçme ve seçtiği sağlık kuruluşunda verilen sağlık hizmetinden faydalanma hakkına sahiptir.

Başvurucunun enfeksiyon hekiminin yönlendirmesine göre; başvurucunun geçireceği operasyon ilgili hastanede yapılan bir operasyondur. Dolayısıyla başvuru ameliyatını o hastanede olmak isteyebilir ve bu kendisine tanınmış bir haktır. Başvurucu HIV ile yaşadığı için herkesin faydalandığı bu haktan faydalanması engellenirse, HHY gereği hastanenin hasta hasta hakları birimine başvurarak şikayetini bildirebilir. Ayrıca hasta İl Sağlık Müdürlüğü'ne de şikayette bulunabilir ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakabilir. Bunların yanında başvuru sadece HIV ile yaşadığı için sağlık hizmetinden faydalandırılmazsa bu açıkça ayrımcılık anlamına gelir ve başvuru Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'na başvurabilir. TİHEK Kanunu madde 5 uyarınca; eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Burada belirtmek gerekir ki, TİHEK Kanunu'nun 17. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, TİHEK'e başvuru yapmadan önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma (somut olayda hastaneye) yazılı bir başvuru yapmak gereklidir.

BAŞVURU NO 77: Başvurucu Türkiye vatandaşı değildir. Türkiye'de yabancıların tedaviye erişimini etkileyen genel sağlık sigortası değişikliğinin ardından ilaca erişimde sorun yaşamaya başlamıştır. Bu konuya ilişkin nasıl bir yol izleyebileceğine dair dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.16, m.56; İHEB m.25; YUKK m.3, m.89; SSGSSK m.60, m.64; GKY m.27.

HUKUKİ GEREKÇE: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 3'e göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile arasında vatandaşlık bağı olmayan kişi yabancıdır. Yabancıların Türkiye sınırlarına girmesinin,

bulunmasının ve çıkışının yasal yollarla gerçekleşmesi hali düzenli göçü, yasal yollar dışında gerçekleşmesi hali ise düzensiz göçü ifade edecektir. Yabancıların düzenli göç hareketleri Türkiye’de bulunması ve düzensiz göç hareketleri ile Türkiye’de bulunması Türk mevzuatı içerisinde ayrı statülere sahip olmaları sonucunu doğurur. Düzensiz göç hareketleri ile Türkiye’de bulunan yabancılardan şartları sağlayanlar YUKK kapsamında uluslararası koruma statüsüne alınabilecektir. Uluslararası koruma statülerinin yanında kitlesel göç hareketleri içinde ayrıca geçici koruma statüsü YUKK ile oluşturulmuştur.

Devletler egemenlik alanları içerisinde uluslararası sözleşmelere ve ilkelere uygun olarak vatandaşları ve statüleri sebebiyle diğer yabancıları farklı düzenlemelere tabi kılmaktadır. Bu sebeple öncelikle başvurunun yabancı statüsü öğrenilmelidir. Başvurucu eğer uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi ve vatansız olarak tanınan kişilerden ise veya düzenli göç ile ülkede bulunan oturma ve çalışma iznine sahip yabancılardan olup kendi ülkelerinde sigortalı olmaması ve Türkiye’de yasal ikametini 1 yılı aşması halinde bu tarihten itibaren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu madde 60 gereği genel sağlık sigortasından yararlanabilecektir. Geçici koruma statüsünde olan yabancılara sağlanan sağlık hizmetleri ise ayrıca Geçici Koruma Yönetmeliği madde 27 ile düzenlenmiştir. Genel sağlık sigortası kapsamında sigortalı olan yabancılar için 5510 sayılı kanunun 64. maddesi ile getirilen düzenleme uygulamada büyük sorunlara yol açmaktadır. Mezkur madde ile yabancı ülke vatandaşlarının; genel sağlık sigortalısı veya genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi sayıldığı tarihten önce mevcut olan kronik hastalıkları genel sağlık sigortası kapsamında finansmanı sağlanmayacak sağlık hizmetlerinden sayılmıştır. Yine YUKK madde 89 ile getirilen düzenleme gereği uluslararası koruma başvurusu sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahipleri ile bakmakla yükümlü oldukları kişiler 1 yıl süreyle genel sağlık sigortasından faydalanabilmektedir. HIV özelinde düşünüldüğünde tedavinin sigorta kapsamından çıkarılmasının ve sigorta süresinin 1 yıla sınırlandırılmasının kişinin üstünde bırakacağı ekonomik yük çok büyüktür. Keza esasen güdülen amaç sağlık sebepleri ile ilticanın gerçekleşemeyecek olması sebebiyle, kronik hastalığı başvuru esnasında bulunan koruma talepli başvuruları elemine etmektir. Fakat neticede uygulamada HIV ile yaşayanlar uluslararası koruma talebine gerekçe olabilecek varolan sorunlarının yanında sağlığa erişimde de sıkıntı yaşamaktadır. Bu halde başvurunun uluslararası koruma talep etme gerekçeleri açıkça gösterilerek sigorta kapsamına girebilmeleri ayrıca talep edilmelidir. 1 sene neticesinde genel sağlık sigortası kapsamından çıkarılan kişiler ise YUKK madde 89 gereği ya aynı kanun ile tanımlandığı gibi özel ihtiyaç sahibi olduklarını kanıtlayarak İl Göç İdaresine başvurarak yada Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün sigortalı sayılmasında yarar gören kişilerden olabilmek için başvurarak 1 sene sınırlamasından muaf olabilir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün sigortalı sayılmasında yarar göreceği başvurular; kişinin sağlığında önemli bir değişiklik yapacak kendisi üzerinde büyük yük bırakan tedavi süreçleridir. HIV ile birlikte düşünüldüğünde Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün sigortalı sayılmasında yarar göreceği şekilde takdir yetkisini kullanması gerekir. Tüm bu başvurulardan çıkabilecek idarece verilmiş olan genel sağlık sigortası kapsamından çıkarılma kararına karşı idare mahkemesinde iptal davası açılabilir. Netice itibarıyla başvurunun düzenli ya da düzensiz göç hareketleri ile Türkiye’de bulunması fark etmeksizin sağlık hakkında Anayasa ve Türkiye’nin imzacısı olduğu uluslararası sözleşmeler gereği sağlık hakkından herkes gibi yararlanmalıdır.

BAŞVURU NO 78: Başvurucunun tedavisini devam ettirdiği hastanede kendisinden istenen testler ve hakkında tutulan evrakların üzerine HIV statüsü sağlık çalışanlarınca açıkça ve belirgin şekilde yazıl-

maktadır. Başvurucu yaşadığı bu ayrımcı ve damgalayıcı müdahale karşısında ne yapabileceğine ilişkin dernekten bilgi almıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.21.

HUKUKİ GEREKÇE: Hasta Hakları Yönetmeliği Madde 21 “Mahremiyete Saygı Gösterilmesi” başlıklı olup, “Hastanın, sağlık durumu ile ilgili tıbbi değerlendirmelerin gizlilik içerisinde yürütülmesi ve muayenenin, teşhisin, tedavinin ve hasta ile doğrudan teması gerektiren diğer işlemlerin makul bir gizlilik ortamında gerçekleştirilmesi” hallerinin de mahremiyet hakkı kapsamına girdiği belirtilmiştir. Bu sebepten, hastane evraklarına bütün hastane personelinin ve hatta diğer kişilerin de göreceği şekilde başvurunun HIV statüsünün yazılması açıkça hukuka aykırıdır. Böyle durumlarda hastane personeli uyarılmalı, ihlalin devam etmesi halindeyse derhal hasta hakları birimine ve Sağlık Bakanlığı’na şikayet kaydı oluşturulmalıdır.

BAŞVURU NO 79: Başvurucu kadın doğum uzmanına yaşadığı sigil rahatsızlığı sebebiyle muayeneye gitmiştir. Kadın doğum uzmanı tarafından yapılan muayene neticesinde kendisinden kan testi istenmiştir. Neticede başvurunun HIV ile yaşadığını öğrenen kadın doğum uzmanı “şimdi kapı kollarına kadar silmem gerekecek” şeklinde başvurucau aşağılamış ve ayrımcılığa maruz bırakmıştır. Başvurucu hekimin bu tutumuna dair hukuken ne yapabileceğine ilişkin dernekle görüşmüştür.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.5; TDN m.2; HMEK m.21.

HUKUKİ GEREKÇE: Tıbbi müdahalelerde alınan enfeksiyon önleme kuralları standarttır ve HIV ile yaşayanlar için ayrıca bir önlem ve sterilizasyon gerekmez. Dolayısıyla HIV’le yaşayan bir hastayla ilgilenirken olağandışı önlemler alınması gerekmez. Kaldı ki HIV’in bulaş yolları bellidir ve HIV ile enfekte biriyle aynı kapı kulbuna dokunduğu için HIV ile enfekte olunacağını düşünmek hele de bir hekim için asla kabul edilebilir değildir. Hasta Hakları Yönetmeliği 5. maddesi, sağlık hizmeti sunarken uyulması gereken ilkeleri açıkça sıralamış ve hastaya insanca muamelede bulunmayı da bu ilkeler arasında saymıştır. Bu kapsamda başvurucau ilgili hekimin önyargılarına ve damgalayıcı/ayrımcı tavırlarına maruz kaldığından hastanenin hasta hakları birimine şikayet kaydı oluşturabilir. Ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü’ne de şikayette bulunabilir ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)’e ihbar ve şikayet kaydı bırakabilir. Ayrıca bu durum Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi madde 2 ve Hekimlik Meslek Etiği Kuralları madde 21’e de (hasta haklarına saygı) aykırılık teşkil etmektedir. Bu halde ilgili hekim Türk Tabipler Birliği’ne şikayet edilebilir.

BAŞVURU NO 80: Başvurucu hemşire olarak çalıştığı hastanede yapılan rutin sağlık taramasında HIV ile yaşadığını öğrenmiştir. Çalıştığı hastane yönetimi ve personeli tarafından rızası hilafına öğrenilen HIV statüsü sebebiyle yoğun ayrımcılık ve damgalamaya maruz bırakılmakta olan başvurucau hukuken ne yapabileceğine dair dernekten bilgi talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; Biyotıp Sözleşmesi m.10; HHY m.23; HMEK m.9; KVKK m.6, m.11, m.13; TİHEKK m.3, m.6; TCK m.136. m.137.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun HIV testi olması ve neticede elde edilen HIV statüsüne ilişkin veri sağlık verisidir. Kişisel Verileri Koruma Kanununa göre sağlık verileri özel nitelikli veri grupları arasında sayılmıştır ve işlenmesi çok ağır şartlara tabi tutulmuştur. Başvurucunun özel hayatına ilişkin olan ve özel nitelikli verilerinden olan HIV statüsünün rızası hilafına ilgili hekimce hastane yönetimiyle paylaşması ve devamında tüm hastane personelinin öğrenmesi Anayasa madde 20 ile koruma altına alınan özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması haklarını ihlal etmektedir. Yine ilgili hekim ile arasındaki ilişkinin hasta-doktor ilişkisi olduğu gerçeğiyle birlikte Hasta Hakları Yönetmeliği'nin 23. Maddesi gereği sağlık hizmeti verilmesi nedeniyle edinilen bilgilerin kural olarak gizli tutulması gerekecektir, Türk Tabipler Birliği'nin yayınladığı Hekimlik Meslek Etiği Kurallarının 9. maddesi gereğince de hekim mesleği uygularken öğrendiği sırların açıklanamayacaktır. Bu minvalde ilgili hekimce başvurucunun HIV statüsünün paylaşılması ilgili hekimin mesleki sorumluluğunu doğuracaktır. Aynı zamanda ilgili hekiminin mezkur hareketleri Türk Ceza Kanununun "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" alt başlıklı 136. maddesinde tanımlı suçta sebebiyet verecektir. TCK 137. maddesinde "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" suçu için belirli bir mesleğin sağladığı kolaylıktan faydalanmayı ağırlaştırıcı sebep olarak belirtmiştir. İlgili hekimin bu kapsamda cezai sorumluluğu da doğacaktır.

Tüm bunların yanı sıra veri işlemeden kastın ne olduğu anılı kanunun tanımlar başlıklı 3. maddesinde tanımlanmıştır. Kişisel verilerin elde edilmesinden silinmesi/yok edilmesi/anonimleştirilmesi evresi dahil olmak üzere kişisel veriye yönelik yapılan her faaliyet işleme faaliyetinin kapsamı içerisindedir. Bu kapsamda işveren hastane yönetiminin başvurucunun sağlık verisi olan ve özel hayatının giz alanında bulunan HIV statüsünün öğrenilmesinden diğer çalışanlarla paylaşılmasına kadar gerçekleştirilen her hareket veri işleme olarak sayılacaktır. Bu kapsamda başvuru KVKK m.11 gereği işvereninden bu kanuna aykırı işleme faaliyetini sonlandırmasını talep edebilecektir. İşvereni tarafından tatmin edici bir çözüm sunulmaz ise başvuru bu sefer de anılı kanunun 13. maddesi gereği Kişisel Verileri Koruma Kuruluna şikayet hakkını kullanabilecektir. Aynı zamanda işverenler çalışanları için ayrımcılığa ve damgalamaya maruz kalmadıkları bir iş ortamı sağlamakla mükelleftirler. Bu kapsamda 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanun'un 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 6. madde gereği istihdam edilme ve çalışma koşullarında da bu ayrımcılıkların yapılamayacağı özellikle belirtildiği için TİHEK'e başvuruda bulunabilecektir. Kurum yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse işverene idari para cezası uygulayacaktır.

BAŞVURU NO 81: Başvurucu bir havayolu şirketinde kabin memuru olarak çalışmaktayken yaptırdığı HIV testi pozitif sonuçlanmış ve çalıştığı şirket tarafından bu durum öğrenilmiştir. Doğrulama testi için beklediği sürede çalıştığı şirket tarafından ücretsiz izne çıkarılan başvurucuya çalıştığı şirket, doğrulama testi sonucuna göre iş ilişkisinin devam edip etmeyeceğine karar verileceğini bildirmiştir. Başvurucu işten çıkarılma ihtimali halinde hukuken ne yapabileceğine ilişkin dernekten bilgi talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; SHT - MED; SHT OPS - SAĞLIK; Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi; (AB) 1178/2011 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün PART-MED Başlıklı 4 no'lu Eki.

HUKUKİ GEREKÇE: Uçuş ve havacılık personeli ile adaylarının işe alım, çalışma hayatları gerek ulusal gerekse de uluslararası düzenlemeler ile kazuistik bir şekilde düzenlenmiştir. Başvurucu kabin ekibi üyesi olarak istihdam edilmektedir. Havacılık Sağlık Talimatı (SHT - MED), Kabin Ekibi Üyeleri Sağlık Kontrollerine İlişkin Esas Ve Usuller Talimatı (SHT OPS - SAĞLIK), Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi ve Eki, (AB) 1178/2011 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün PART-MED Başlıklı 4 no'lu Eki ile kabul edilebilir uyumluluk yöntemleri (AMC) ve yönlendirici notları (GM) hükümleri kabin ekibi üyesi olarak çalışacak personelin sahip olması gereken sağlık koşulları, sağlık durumunun nasıl değerlendirileceğini ayrıntılı şekilde düzenlemiştir.

Kabin üyelerinin sağlık raporları belirli periyodik dönemlerde yenilenmektedir. SHT OPS - SAĞLIK madde 8 gereği bu yenilemeler 5 yıllık periyotlarla gerçekleştirilmektedir. Kabin üyelerinin sağlık kontrolleri Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından yetkilendirilmiş Havacılık Tıp Merkezi (AeMC) tarafından gerçekleştirilir. Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi ve Ekinde kabin görevlilerinin alacakları sağlık raporlarında istenecek testler arasında HIV testi de bulunmaktadır. Kabin görevlisinin HIV ile yaşıyor olması halinin görev yapmaya engel olup olmayacağı mevzuatta açıkça düzenlenmemiştir. Havacılık Sağlık Talimatı (SHT - MED) MED.C.020'ye göre kabin ekibi üyelerinin "aktif, gizli, akut veya kronik hastalık ya da bozukluk" taşımamaları gerektiği belirtilmiştir. Fakat pilotlara ilişkin düzenlemelerde kişinin HIV statüsüne ilişkin direkt düzenlemeler bulunurken kabin ekibine dair böyle bir düzenlemede getirilmemiştir. HIV statüsü ve kabin ekibi olarak çalışmaya ilişkin en açık düzenleme (AB) 1178/2011 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün PART-MED Başlıklı 4 no'lu Eki ile kabul edilebilir uyumluluk yöntemleri (AMC) AMC 8 MED. C. 025 ile getirilmiştir. İlgili düzenleme gereği, HIV ile yaşayan kabin ekibi üyeleri, eğer araştırma klinik hastalık kanıtı sağlamazsa ve tatmin edici aero-tıbbi değerlendirmeye tabi tutulursa çalışmaya uygun olarak değerlendirilebilecektir. Gerçekten HIV'in bulaş yolları, B=B gereği, HIV ile ilgili tedavi yöntemlerinin günümüzde geldiği nokta ve tedavi yöntemlerinin sahip olduğu ilerici ivme düşünüldüğünde, bunun uygun değerlendirilebilirliğin önünde engel bir hali olmadığı açıktır. Başvurucu ilgili maddeleri, değerlendirme kriterlerini yetkili Havacılık Tıp Merkezinde hatırlatmalıdır. İlgili hekimden önyargıdan uzak, objektif ve bilimsel gerçekleri yadsımayan bir rapor oluşturmalarını talep etmelidir.

Netice itibarıyla düzenlenen rapor elverişsiz olduğu yönünde olursa başvuru Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'ne SHT OPS - SAĞLIK madde 8 ve Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi ve Eki gereği 2 ay içerisinde itiraz edebilecektir. İtiraz durumunda, havacılık personeli ve adaylarının itiraz muayenesi yaptırmak istediğini belirtir yazılı beyanı ile Genel Müdürlük web adresinde bulunan İtiraz Havacılık Tıp Merkezlerine başvurmaları halinde havacılık muayenesi başlatılır. Havacılık personeli ve adayları, itiraz sebebini destekler muayene raporu ve yukarıda belirtilen ilgili mevzuat maddeleri ile Hava Sağlık Birimi'ne karar verilmesi amacıyla Genel Müdürlük web sayfasında yayınlanan "Sivil Havacılık Sağlık Komisyonu Başvuru Formu" ile başvurur. Hava Sağlık Birimi tarafından uygun bulunan başvurular yeni görüş alınmasını gerektiriyorsa Sivil Havacılık Sağlık Komisyonuna gönderilir. Sivil Havacılık Sağlık Komisyonuna görüşü dikkate alınarak nihai kararı Hava Sağlık Birimi verir. Hava Sağlık Birimince raporun elverişli olarak düzenlenmesi gerektiğine karar verilirse SHT - MED madde 15 gereği raporu elverişsiz olarak düzenleyen Havacılık Tıp Merkezine idari yaptırım uygulanır. Hava Sağlık Birimi nihai kararı vereceği için buradan çıkacak elverişsizdir raporlarına idare mahkemelerinde 30 gün içerisinde iptal davası açılabilir. Netice itibarıyla elverişsiz olarak değerlendirilme ne yazık ki tüm bilimsel gerçekliğe rağmen mümkündür. Başvuru-

rucu elverişsizlik raporuna dair tüm itiraz ve dava yollarını tüketmesine rağmen aksi bir sonuç alamaz ise işveren tarafından geçerli bir nedenle iş ilişkisine son verilmiş olacaktır. Ayrıca şu hususa da değinilmelidir; başvuru test sonucunun işvereniyle paylaşılması mümkün değildir. Yukarıda anılı tüm mevzuatlarda hasta-hekim mahremiyetinin korunarak sağlık raporu sürecinin tamamlanması gerektiği açıkça belirtilmiştir. Başvurucunun işvereni sadece elverişsiz olduğuna dair işaretlemenin olduğu ama bu elverişsizliğin sebebini öğrenemediği bir rapora ulaşır. Uygulamada şirket içerisindeki yetkili hekimler e-nabız, medula gibi uygulamalardan elverişsizliğin sebebine ulaşabilmektedir. Başvurucunun sağlık verilerini işvereniyle paylaşan işveren bünyesindeki yetkili hekimin hem mesleki hem de cezai sorumluluğu gündeme gelecektir.

BAŞVURU NO 82: Başvurucu KBB polikliniğine muayene için gittiği sırada uzman hekim kullandığı sistemden başvuru HIV statüsünü öğrenmiştir. Uzman hekim; "HIV'siniz bunu neden belirtmiyorsunuz, bunu söylemek zorundasınız kimseyi riske atamazsınız" diyerek başvuru tedavi etmeyi reddetmiştir. Başvurucu uzman hekimin bu tavrı üzerine hukuken ne yapabileceğine ilişkin dernekten bilgi talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.5; TDN m.2; HMEK m.21.

HUKUKİ GEREKÇE: Kimse HIV statüsünü tıbbi bir gereklilik olmadığı sürece (yapılacak olan işlem ya da işlemlerin HIV durumuyla ilişkili sonuçları olmadığı sürece) paylaşmak zorunda değildir. Herhangi bir sağlık hizmeti verilirken sağlık personeline uygulanan sterilizasyon işlemleri standarttır ve sağlık personeli bunu herkes için uygulamakla ve gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. HIV ile yaşayanlar için ayrıca bir önlem ve sterilizasyon gerekmez. Yani başvuru HIV ile yaşadığını KBB doktoruna söylemek zorunda olmadığı gibi, söylememesi halinde kimseyi riske de atmış olmayacaktır. Somut olayda hekimin tavrı bilimsel gerçeklikten uzak, ayrımcı ve damgalayıcıdır.

Hasta Hakları Yönetmeliği 5. maddesi, sağlık hizmeti sunarken uyulması gereken ilkeleri açıkça sıralamış ve hastaya insanca muamelede bulunmayı da bu ilkeler arasında saymıştır. Bu kapsamda başvuru ilgili hekimin önyargılarına ve damgalayıcı/ayrımcı tavırlarına maruz kaldığından hastanenin hasta hakları birimine şikayet kaydı oluşturabilir. Ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü'ne de şikayette bulunabilir ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakabilir. Ayrıca bu durum Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi madde 2 ve Hekimlik Meslek Etiği Kuralları madde 21'e de (hasta haklarına saygı) aykırılık teşkil etmektedir. Bu halde ilgili hekim Türk Tabipler Birliği'ne şikayet edilebilir.

BAŞVURU NO 83: Başvurucu yeni tanı almıştır ve doktoru tarafından kendisine eksik bilgilendirme yapıldığını ve korkutulduğunu beyan etmektedir. Başvurucu pozitif derneklerin web sitelerinden B=Bye dair bilgi edinmiş ve bunu da doktoruyla paylaşmıştır ancak doktor "öyle bir şey yok, dernekler nereden bilecek, ben doktorum benden iyi mi bilecekler" diyerek başvuru kaygılandırmıştır. Başvurucu doktorunu değiştirmenin yanı sıra ne yapabileceği ile ilgili bilgi almak için derneğe ulaşmıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17; HHY Md 5, m.11, m.15; HMEK m.12.

HUKUKİ GEREKÇE: Hekimlik Meslek Etiği Kuralları madde 12 "Hekim mesleğini yerine getirirken, bilimsel ve çağdaş tanı ve tedavi yöntemleriyle koruyucu hekimlik ilkelerini göz önünde bulundurur; hastalarının tanı ve tedavisinde bilimsel olmayan yöntemleri uygulayamaz." şeklindedir ve açıkça hekimin bilimsel ve çağdaş gelişmeleri takip ederek buna göre tedavi yöntemleri belirlemesi gerektiğini söyler. Hekimlik mesleği doğası gereği sürekli güncellenen bilimsel gelişmeleri takibi zorunlu kılmaktadır. Hele HIV gibi sürekli olarak bilimsel araştırmaların yapıldığı ve yeni gelişmelerin ortaya çıktığı bir alanda, HIVle yaşayanlarla çalışan bir hekimin HIV dair gelişmeleri takip etmemesi kabul edilebilir değildir.

Somut olayda, başvuru hekimin kendisini korkutmasına rağmen kendi imkanlarıyla B=B'ye dair bilgi edinmiş ve bunu hekimine paylaşmıştır. Bu durumda hekimin bilmiyor olsa dahi hastasından gelen bu yeni bilginin doğruluğunu araştırıp ona göre bir yönlendirmede bulunması gerekirken, bu bilgiyi aşığlaması HIV'e dair önyargının bir sonucudur ve ayrımcılık içerir. Ki Hasta hastaları Yönetmeliği de sağlık hizmetinde belirlediği ilkelerde bedeni, ruhi ve sosyal yönden tam bir iyilik hali içinde yaşama hakkının en temel insan hakkı olduğunun altını çizer (madde 5/a) Aynı yönetmelik hastanın bilgilendirmesinin kapsamına, tanı ve tedavi seçenekleri ve bu seçeneklerin getireceği fayda ve riskler ile hastanın sağlığı üzerindeki muhtemel etkilerinin de girdiğini belirtmiştir. (Madde 15) Yine HHY madde 11, hastanın modern tıbbi bilgi ve teknolojinin gereklerine uygun olarak teşhisinin konulmasını, tedavisinin yapılmasını ve bakımını istemek hakkına sahip olduğunu düzenler. Bu bakımdan, HIV ile yaşayanların hayatında ruhsal ve fiziksel olarak çok fazla olumlu etkisi olduğu bilinen B=B gibi bir bilimsel gelişmeyi hastasıyla paylaşmayan ve hatta olumsuzlayan hekimin önyargıyla hareket ettiği düşünülüyorsa, hastanın hasta hakları birimine şikayet edilebilir, ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü'ne ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakılabilir. Yine hekim bu tutumundan ötürü meslek etik kurallarına uymadığı gerekçesiyle Türk Tabipler Birliği'ne şikayet edilebilir.

BAŞVURU NO 84: Başvurucu Türkiye vatandaşı değildir. Genel sağlık sigortasında yapılan değişiklik neticesinde tedaviye erişemez hale gelmiştir. Bu konuda nasıl bir yol izleyebileceğine ilişkin dernekle görüşmüştür.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Anayasa m.16, m.56; İHEB m.25; YUKK m.3, m.89; SSGSSK m.60, m.64; GKY m.27.

HUKUKİ GEREKÇE: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 3'e göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile arasında vatandaşlık bağı olmayan kişi yabancidir. Yabancıların Türkiye sınırlarına girmesinin, bulunmasının ve çıkışının yasal yollarla gerçekleşmesi hali düzenli göçü, yasal yollar dışında gerçekleşmesi hali ise düzensiz göçü ifade edecektir. Yabancıların düzenli göç hareketleri Türkiye'de bulunması ve düzensiz göç hareketleri ile Türkiye'de bulunması Türk mevzuatı içerisinde ayrı statülere sahip olmaları sonucunu doğurur. Düzensiz göç hareketleri ile Türkiye'de bulunan yabancılardan şartları sağlayanlar YUKK kapsamında uluslararası koruma statüsüne alınabilecektir. Uluslararası koruma statülerinin yanında kitlesel göç hareketleri içinde ayrıca geçici koruma statüsü YUKK ile oluşturulmuştur.

Devletler egemenlik alanları içerisinde uluslararası sözleşmelere ve ilkelere uygun olarak vatandaşları ve statüleri sebebiyle diğer yabancıları farklı düzenlemelere tabi kılmaktadır. Bu sebeple öncelikle başvurunun yabancı statüsü öğrenilmelidir. Başvurucu eğer uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi ve

vatansız olarak tanınan kişilerden ise veya düzenli göç ile ülkede bulunan oturma ve çalışma iznine sahip yabancılardan olup kendi ülkelerinde sigortalı olmaması ve Türkiye’de yasal ikameti 1 yılı aşması halinde bu tarihten itibaren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu madde 60 gereği genel sağlık sigortasından yararlanabilecektir. Geçici koruma statüsünde olan yabancılara sağlanan sağlık hizmetleri ise ayrıca Geçici Koruma Yönetmeliği madde 27 ile düzenlenmiştir. Genel sağlık sigortası kapsamında sigortalı olan yabancılar için 5510 sayılı kanunun 64. maddesi ile getirilen düzenleme uygulamada büyük sorunlara yol açmaktadır. Mezkur madde ile yabancı ülke vatandaşlarının; genel sağlık sigortalısı veya genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi sayıldığı tarihten önce mevcut olan kronik hastalıkları genel sağlık sigortası kapsamında finansmanı sağlanmayacak sağlık hizmetlerinden sayılmıştır. Yine YUKK madde 89 ile getirilen düzenleme gereği uluslararası koruma başvurusu sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahipleri ile bakmakla yükümlü oldukları kişiler 1 yıl süreyle genel sağlık sigortasından faydalanabilmektedir. HIV özelinde düşünüldüğünde tedavinin sigorta kapsamında çıkarılmasının ve sigorta süresinin 1 yıla sınırlandırılmasının kişinin üstünde bırakacağı ekonomik yük çok büyüktür. Keza esasen güdülen amaç sağlık sebepleri ile ilticanın gerçekleşemeyecek olması sebebiyle, kronik hastalığı başvuru esnasında bulunan koruma talepli başvuruları elemine etmektir. Fakat neticede uygulamada HIV ile yaşayanlar uluslararası koruma talebine gerekçe olabilecek varolan sorunlarının yanında sağlığa erişimde de sıkıntı yaşamaktadır. Bu halde başvurucunun uluslararası koruma talep etme gerekçeleri açıkça gösterilerek sigorta kapsamına girebilmeleri ayrıca talep edilmelidir. 1 sene neticesinde genel sağlık sigortası kapsamında çıkarılan kişiler ise YUKK madde 89 gereği ya aynı kanun ile tanımlandığı gibi özel ihtiyaç sahibi olduklarını kanıtlayarak İl Göç İdaresine başvurarak yada Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün sigortalı sayılmasında yarar gören kişilerden olabilmek için başvurarak 1 sene sınırlamasından muaf olabilir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün sigortalı sayılmasında yarar göreceği başvurular kişinin sağlığında önemli bir değişiklik yapacak kendisi üzerinde büyük yük bırakan tedavi süreçleridir. HIV ile birlikte düşünüldüğünde Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün sigortalı sayılmasında yarar göreceği şekilde takdir yetkisini kullanması gerekir. Tüm bu başvurulardan çıkabilecek idarece verilmiş olan genel sağlık sigortası kapsamında çıkarılma kararına karşı idare mahkemesinde iptal davası açılabilir. Netice itibarıyla başvurucunun düzenli ya da düzensiz göç hareketleri ile Türkiye’de bulunması fark etmeksizin sağlık hakkından Anayasa ve Türkiye’nin imzacısı olduğu uluslararası sözleşmeler gereği sağlık hakkından herkes gibi yararlanmalıdır.

BAŞVURU NO 85: Başvurucu bir estetik operasyon için estetik cerrahi merkezine başvuruda bulunmuştur ve HIV statüsü sebebiyle hizmet alamamıştır. Başvurucu bu konuda estetik cerrahi merkezine yönelik hukuken ne yapabileceğine dair dernekten bilgi talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.56; İHEB m.25; Özel Hastaneler Yönetmeliği; Ayakta Teşhis Ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik; HHY m.6, m.8, m.11; TİHEKK m.3, m.5.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucunun estetik operasyon için başvurduğu estetik cerrahi merkezi, özel işletmedir. Bu özel işletme özel hastaneler içerisinde olabileceği gibi tıp merkezleri olarak ayrıca da kurulmuş olabilir. Özel Hastaneler Yönetmeliği, özel hastanelerin ve burada çalışan personelin taşınması gereken özellikleri düzenlemiştir. Tıp merkezleri içinde anılı konulardaki belirlemeler Ayakta Teşhis Ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Her iki yönetmelik içinde de gerçekleştirilecek tıbbi işlem için gereken yeterlilik şartları, bulunması gereken malzemeler detaylı şekilde düzenlenmiştir.

Tüm bu düzenlemelerin yanı sıra bu yeterlilik koşullarını taşıma yükümlülüğü bu işletmelere yüklenmiştir. Her iki yönetmelik içerisinde estetik müdahaleler için düzenlenen yeterlilik koşulları için HIV'e dair ayrı bir düzenleme getirilmemiştir. Hal böyleyken bünyesinde gerçekleştirdiği estetik operasyon için başvuran HIV ile yaşayan başvurucuyu önce kabul edip akabinde haksız bir şekilde reddeden merkez ayrımcılık yasağını ihlal etmektedir.

Başvurucu Hasta Hasta Hakları Yönetmeliği madde 6 gereği sağlık hizmetlerinden adalet ve hakkaniyete uygun olarak faydalanma hakkına sahiptir. Mezkur yönetmeliğin 8. maddesi gereği hasta tabi olduğu mevzuatın öngördüğü usul ve şartlara uyulmak kaydı ile, sağlık kurum ve kuruluşunu seçme ve seçtiği sağlık kuruluşunda verilen sağlık hizmetinden faydalanma hakkına sahiptir. Yine aynı yönetmeliğin 11. maddesi gereği hasta tıbbi gereklere uygun teşhis, tedavi ve bakımı isteme hakkı bulunmaktadır. Başvurucunun bu 3 hakkı da ihlal edildiği için hizmet alamadığı tüm sağlık merkezlerinin kurmakla yükümlü olduğu hasta hakları birimine yazılı başvuruda bulunabilecektir. Başvurucu ihlal edilen haklarına ilişkin ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü bünyesindeki Hasta Hakları Kuruluna ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakılabilir. Yine başvuru 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanun'unun 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 5. madde gereği sağlık hizmeti sunacak özel hukuk kişilerinin bu hizmeti sunarken de bu ayrımcılıkları yapamayacağı belirtildiği için TİHEK'e başvuruda bulunabilecektir. Burada belirtmek gerekir ki, TİHEK Kanunu'nun 17. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, TİHEK'e başvuru yapmadan önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma yazılı bir başvuru yapmak gereklidir. TİHEK yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse işverene idari para cezası uygulayacaktır.

BAŞVURU NO 86: Başvurucu, transeksüel bir kişidir ve cinsiyet uyum operasyonları için bir özel hastaneye başvurmuştur. Hastane tarafından başvuru HIV statüsü öğrenilince ameliyatları yapamayacakları belirtilmiştir. Başvurucu bununla ilgili hukuki bilgi almak için derneğe ulaşmıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; Özel Hastaneler Yönetmeliği; HHY m.6, m.8, m.11; TİHEK m.3, m.5.

HUKUKİ GEREKÇE: Özel Hastaneler Yönetmeliği, özel hastanelerin ve burada çalışan personelin taşıması gereken özellikleri düzenlemiştir. Bu yönetmelikte gerçekleştirilecek tıbbi işlem için gereken yeterlilik şartları, bulunması gereken malzemeler detaylı şekilde düzenlenmiştir. Tüm düzenlemelerin yanı sıra bu yeterlilik koşullarını taşıma yükümlülüğü bu işletmelere yüklenmiştir. Burada özel hastanelerin yeterlilik şartları, hastaların enfeksiyonlarının türüne göre değil, uygulanacak tıbbi müdahalelerin türüne ve bölümlerine göre düzenlenmiştir.

Başvurucunun talep ettiği ameliyatları yapabileceklerini söyleyen ama başvuru HIV statüsünü öğrenince başvuru reddeden hastanenin ayrımcılık yasağını ihlal ettiği açıktır. Başvurucu Hasta Hasta Hakları Yönetmeliği madde 6 gereği sağlık hizmetlerinden adalet ve hakkaniyete uygun olarak faydalanma hakkına sahiptir. Aynı yönetmeliğin 8. maddesi gereği hasta tabi olduğu mevzuatın öngördüğü usul ve şartlara uyulmak kaydı ile, sağlık kurum ve kuruluşunu seçme ve seçtiği sağlık kuruluşunda verilen sağlık hizmetinden faydalanma hakkına sahiptir. Yine aynı yönetmeliğin 11. maddesi gereği hasta tıbbi gereklere uygun teşhis, tedavi ve bakımı isteme hakkı bulunmaktadır. Başvurucu bu sebeplerle, hizmet alamadığı

hastanenin hasta hakları birimine yazılı başvuruda bulunabilir. Başvurucu ihlal edilen haklarına ilişkin ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü bünyesindeki Hasta Hakları Kuruluna ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakılabilir. Başvurucu Yine başvuru 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 5. madde gereği sağlık hizmeti sunacak özel hukuk kişilerinin bu hizmeti sunarken de bu ayrımcılıkları yapamayacağı belirtildiği için TİHEK'e başvuruda bulunabilir. Burada belirtmek gerekir ki, TİHEK Kanunu'nun 17. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, TİHEK'e başvuru yapmadan önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma yazılı bir başvuru yapmak gereklidir. TİHEK, yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse işverene idari para cezası uygulayacaktır.

BAŞVURU NO 87: Başvurucu psikolojik destek almak için gittiği psikiyatrist tarafından HIV statüsü sebebiyle kötü muamele ve ayrımcılığa maruz bırakılmıştır. Başvurucu psikiyatristin bu tavrına yönelik hukuken nasıl bir yol izleyebileceğine dair dernekten bilgi almıştır.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.17, m.20; Biyotıp Sözleşmesi m.10; AİHS m.8; HHY m.5, m.6; TDN m.2; TİHEK m.3, m.5; HMEK m.21.

HUKUKİ GEREKÇE: Hasta Hakları Yönetmeliği 5. maddesi, sağlık hizmeti sunarken uyulması gereken ilkeleri açıkça sıralamış ve hastaya insanca muamelede bulunmayı da bu ilkeler arasında saymıştır. Yine HHY 6. maddesine göre hasta, adalet ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde sağlıklı yaşamının teşvik edilmesine yönelik faaliyetler ve koruyucu sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere, sağlık hizmetlerinden ihtiyaçlarına uygun olarak faydalanma hakkına sahiptir. Bu hak, sağlık hizmeti veren bütün kurum ve kuruluşlar ile sağlık hizmetinde görev alan personelin adalet ve hakkaniyet ilkelerine uygun hizmet verme yükümlülüklerini de içerir. Yine Tıbbi Deontoloji Nizamnamesinin 2. Maddesi hekimin öncelikli vazifesinin hastanın sağlığına, hayatına ve şahsiyetine ihtimam ve hürmet göstermek olduğunu belirtir. Bu kapsamda başvuru psikiyatrisinin, kendisinin HIV ile yaşadığını öğrendikten sonra ayrımcı/dışlayıcı bir muamelede bulunduğunu düşünüyorsa İl Sağlık Müdürlüğü'ne şikayette bulunabilir ve ALO 184 SABİM (Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi)'e ihbar ve şikayet kaydı bırakılabilir. Ayrıca bu durum Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi madde 2 ve Hekimlik Meslek Etiği Kuralları madde 21'e de (hasta haklarına saygı) aykırılık teşkil etmektedir. Bu halde ilgili hekim Türk Tabipler Birliği'ne şikayet edilebilir.

BAŞVURU NO 88: Başvurucu pilotluk eğitimini bitirmek üzereyken HIV tanısı almıştır. Pilotluk eğitimi için çok masraf yapmış olmasına rağmen statüsü nedeniyle çalışamayacağını düşünerek eğitimini yarıda bırakmıştır. Yine de bu konuyla ilgili hukuki görüş almak için dernekle iletişime geçmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; Pilot Lisans Yönetmeliği m.16; SHT-MED; Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi; ICAO Ek-1; (AB) 1178/2011 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün PART-MED Başlıklı 4 no'lu Eki.

HUKUKİ GEREKÇE: Bir mesleki faaliyet olarak pilotluk yapabilmek için hususi pilot lisanslarına yönelik uçuş eğitiminden veya sınavından ayrı olarak ticari seviyede bir lisans gerekmektedir. İlgili lisansın alınma-

sına ilişkin usul ve esaslar Pilot Lisans Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Pilotluk yapılacak hava taşıtına göre lisans türleri değişmektedir. Yönetmeliğin 16 maddesi gereği lisansın türüne uygun olarak geçerli 1 inci, 2 nci sınıf veya amatör havacılık pilot lisansı (LAPL) sağlık sertifikası sahibi olmak gerekmektedir. Havacılık Sağlık Talimatı (SHT-MED), Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi ve Eki, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütüncü hazırlanmış Şikago Konvansiyonu Personel Lisanslama eki (ICAO Ek-1), (AB) 1178/2011 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün PART-MED Başlıklı 4 no'lu Eki ile kabul edilebilir uyumluluk yöntemleri (AMC) ve yönlendirici notları (GM) hükümleri alınması gerekli sağlık sertifikasına yönelik kazustik düzenlemeler içermektedir.

Pilotlara yönelik sağlık kontrolleri Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından yetkilendirilmiş Havacılık Tıp Merkezi (AeMC) tarafından gerçekleştirilir. Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi ve Eki ile 1 inci, 2 nci sınıf veya amatör havacılık pilot lisansı (LAPL) sağlık sertifikası için istenecek testler düzenlenmiştir ve bu testlerin içerisinde amatör havacılık pilot lisansı (LAPL) sağlık sertifikası hariç olmak üzere HIV testi bulunmaktadır. SHT-MED ile pilot sağlık sertifikası için getirilmiş sağlık kriterleri içerisinde bulunan bulaşıcı hastalıklara ilişkin düzenleme gereği HIV ile yaşayan kişilerin sağlık muayenesinin tatminkâr bir sonuç vermesi koşuluyla sağlık açısından uçuşa uygun oldukları yönünde değerlendirilebileceklerdir. 1. Sınıf sağlık sertifikası için başvuran kişiler ise Hava Sağlık Birimine sevk edilmelidir.

Şikago Konvansiyonu Personel Lisanslama eki (ICAO Ek-1) pilot lisansları için düzenlenebilecek 3 tip sağlık raporunda da HIV statüsüne ilişkin düzenleme getirmiştir. Her 3 tip rapor içinde HIV ile yaşayan başvuru sahiplerinin durumu incelenip en iyi tıbbi muayeneden geçirilmesi gerektiği ve tatminkâr bir sonuç alınırca uçuşa uygun olarak değerlendirilmeleri gerektiği düzenlenmiştir. Ayrıca HIV'in erken teşhisi ve antiretroviral terapi ile aktif yönetiminin uygun bir değerlendirme ihtimalini artırdığının gözden kaçırılmaması gerektiği de düzenlemelerde yer almıştır.

(AB) 1178/2011 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün PART-MED Başlıklı 4 no'lu Eki ile kabul edilebilir uyumluluk yöntemleri (AMC) ve yönlendirici notları (GM) hükümleri ise ulusal düzenlemelere paralel olarak 1., 2. sınıf veya amatör havacılık pilot lisansı (LAPL) sağlık sertifikalarını ayrı ayrı düzenlemiştir. Mezkur düzenlemeler elim bir şekilde 1. sınıf sağlık sertifikaları için HIV ile yaşamayı engel bir hal olarak düzenlemişken, 2. sınıf için durumun incelenerek en iyi tıbbi muayeneden geçirilmesi gerektiği ve kronik bir hastalığa dönük sonuç alınmazsa uçuşa uygun olarak değerlendirilebilecekleri düzenlenmiştir. LAPL sağlık sertifikalarını ise çok daha genel şekilde kronik bir hastalığa dönük sonuç alınmazsa uçuşa uygun olarak değerlendirilebileceklerini belirterek düzenlemiştir.

Gerçekten HIV'in bulaş yolları, B=B gerçeği, HIV ile ilgili tedavi yöntemlerinin günümüzde geldiği nokta ve tedavi yöntemlerinin sahip olduğu ilerici ivme düşünüldüğünde, bunun uygun değerlendirilebilirliğin önünde engel bir hali olmadığı açıktır. Başvurucu ilgili maddeleri, değerlendirme kriterlerini yetkili Havacılık Tıp Merkezinde hatırlatmalıdır. İlgili hekimden önyargıdan uzak, objektif ve bilimsel gerçekleri yadsımayan bir rapor oluşturmasını talep etmelidir. Netice itibarıyla düzenlenen rapor elverişsiz olduğu yönünde olursa başvuru Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'ne Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce çıkarılmış Havacılık Muayeneleri, Sağlık Sertifika ve Sağlık Muayene Rapor İşlemleri Genelgesi ve Eki gereği 2 ay içerisinde itiraz edebilecektir. İtiraz durumunda, havacılık personeli ve adaylarının itiraz muayenesi yaptırmak istediğini belirtir yazılı beyanı ile Genel Müdürlük web adresinde bulunan İtiraz Havacılık Tıp

Merkezlerine başvurmaları halinde havacılık muayenesi başlatılır. Havacılık personeli ve adayları, itiraz sebebini destekler muayene raporu ve yukarıda belirtilen ilgili mevzuat maddeleri ile Hava Sağlık Birimi'ne karar verilmesi amacıyla Genel Müdürlük web sayfasında yayınlanan "Sivil Havacılık Sağlık Komisyonu Başvuru Formu" ile başvurur. Hava Sağlık Birimi tarafından uygun bulunan başvurular yeni görüş alınmasını gerektiriyorsa Sivil Havacılık Sağlık Komisyonuna gönderilir. Sivil Havacılık Sağlık Komisyonuna görüşü dikkate alınarak nihai kararı Hava Sağlık Birimi verir. Hava Sağlık Birimince raporun elverişli olarak düzenlenmesi gerektiğine karar verirse SHT - MED madde 15 gereği raporu elverişsiz olarak düzenleyen Havacılık Tıp Merkezine idari yaptırım uygulanır. Hava Sağlık Birimi nihai kararı vereceği için buradan çıkacak elverişsizlik raporlarına idare mahkemelerinde 30 gün içerisinde iptal davası açılabilir. Başvurucu elverişsizlik raporuna dair tüm itiraz ve dava yollarını tüketmesine rağmen aksi bir sonuç alamaz ise işveren tarafından işe alınmayabilecektir.

BAŞVURU NO 89: Başvurucudan iş başvurusu sırasında HIV testi istenmiştir. Yapılan test neticesinde başvuru HIV ile yaşadığını öğrenmiştir ve iş başvurusu yaptığı şirketçe iş görüşmesi sonlandırılmıştır. Başvurucu HIV ve işe alım sürecinin ilişkisi hakkında dernekten hukuki bilgi talep etmiştir.

HUKUKİ DAYANAKLAR: Any m.20, m.48, m.49; AİHS m.8; İHEB m.12, m.23; İşK m.5; TİHEKK m.3, m.6; İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında YönetmeliK m.9; TCK m.117.

HUKUKİ GEREKÇE: Başvurucu HIV statüsü işe alım esnasında öğrenilir ve işe alınmaz ise işverenin aday işçinin HIV ile yaşadığını öğrenmesi üzerine sırf bu sebeple aday işçiyi işe almaması, gerek Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde gerekse de iç hukukta yer alan ayrımcılık yasağını ihlal edecektir. Yine işverenin bu haksız davranışı İş Kanunu madde 5 ile düzenlenmiş bulunan işverenin eşit davranma yükümlülüğüne aykırılık teşkil edecektir. Aday işçinin HIV ile yaşıyor olması sebebiyle uğradığı ayrımcılık ve işverenin eşit davranma borcunun ihlalinin ispatında, ispat yükü İş Kanunu madde 5 gereği ihlal iddiasında bulunan aday işçidedir. Fakat aday işçinin ispat yükü diğer ayrımcılık hallerinde olduğu gibi hafifletilmiştir. Aday işçi HIV ile yaşıyor olması sebebiyle işe alınmadığını ve bu sebeple ayrımcılığa maruz kaldığını delillerle ortaya koyduktan sonra ispat yükü işverene geçecektir. İşveren bu halde ya başka bir haklı sebeple işçiyi işe almadığını ve aday işçinin HIV ile yaşamasının işe alınmama hali ile bağı olmadığını ispatlamaya çalışacak ya da aday işçinin HIV ile yaşıyor olmasının objektif sebeplerle ve doğrudan yapılan işle bağdaşmadığını ve bu sebeple ayrımcılığa maruz kalmadığını ispatlamaya çalışacaktır.

Aday işçi HIV ile yaşıyor olması sebebiyle işe alımda yaşadığı ayrımcılık üzerine 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Kanun'un 3. maddesinde açıkça sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 6. madde gereği işe alımda da bu ayrımcılıkların yapılamayacağı özellikle belirtildiği için TİHEK'e başvuruda bulunabilecektir. Kurum yaptığı inceleme neticesinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ederse işverene idari para cezası uygulayacaktır. Yine HIV ile yaşadığı için işe alımda ayrımcılığa uğrayan aday işçi, bulunduğu il veya ilçedeki İnsan Hakları Kurulları'na başvurabilecektir. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmeliği'nin 9. maddesi gereği bu kurullar her türlü ayrımcılığı önlemek için gerekli çalışmaları yapmakla görevlidir. Bu minvalde kendilerine yapılan ihlal bildirimini inceleyen Kurullar, ulaştığı sonuçların gerektirdiği hallerde Cumhuriyet Başsavcılıklarına ya da ilgili idari makamlara bu ihlali bildirirler ve sonucunu takip eder. İşverenin bu haksız

ve hukuka aykırı tutumu Anayasa ve uluslararası metinlerde kabul edilen ve korunan çalışma hürriyetini ihlal edecek ve aynı zamanda TCK madde 117 gereği iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçunu oluşturacaktır. Aday işçi HIV ile yaşıyor olması sebebiyle yaşadığı ayrımcılık neticesinde anılı hükümlere dayanarak işveren hakkında şikayet hakkını da kullanabilecektir.

TESPİT VE ÖNERİLER

Pozitif İz Derneği'ne 2018 ve 2019 yıllarında gelen ve ihlal içeren başvuruların ayrıntılı incelenmesi ve çözümlenmesi sonucu yaptığımız çıkarımlar ve önerilerimiz aşağıda alanlara ayrılmış şekilde aktarılmıştır.

Sağlık Hizmetleri Açısından Değerlendirme

Tespitler

Bu çalışmaya konu olan vakalardan da anlaşılacağı üzere, HIV ile yaşayan kişilerin maruz bırakıldıkları ayrımcılığın çok büyük bir kısmı sağlığa erişim hakkı kapsamındadır. Ele aldığımız 89 vakanın 41 tanesinin hukuki çözümünde Hasta Hakları Yönetmeliği'ne (HHY) atf yapmamız da bunun en temel göstergesidir. Bu alanda yaşanan ihlallerin yine büyük bir kısmı aynı zamanda AİHS madde 8'de düzenlenen özel hayata saygı hakkını da ihlal etmektedir.

Sağlığa erişim hakkı özelinde vakalar incelendiğinde HIV ile yaşayanlara yönelik hak ihlallerinin en büyük kaynağının sağlık personeli olduğu görülmektedir. HIV söz konusu olduğunda, sağlık personelinin ve yardımcı personelin, evrensel hasta hakları ve sağlığa erişim hakkı konusunda en belirleyici mevzuat olan ve ülkemizin de taraf olduğu Biyotıp Sözleşmesi'nin en temel kurallarını dahi uygulamaktan imtina ettiği ortaya çıkmıştır. Bu durum bize HIV hakkında en bilgili olması gereken meslek gruplarının dahi önyargılar sebebiyle ihlalin kaynağı olabildiğini göstermektedir.

Yine sağlığa erişim hakkı kapsamında, sağlık hizmeti sunulan kamu/özel fark etmeksizin sağlık kurum ve kuruluşlarında HIV ile yaşayanların özel hayata saygı hakkına özen gösterilmemesi ve dolayısıyla mahremiyet hakkının ihlal edilmesi de temel sorunlardan biri olarak belirlenmiştir. Vakalardan görüleceği üzere, başvurucuların çok büyük bir kısmı özel hayata saygı ve mahremiyet hakları ihlal edildiğinde hangi mekanizmalara başvuracaklarını bilmemektedir.

Bunun yanı sıra Sağlık Bakanlığınca uzun yıllardır HIV ile yaşayanların özel hayatlarının bir parçası olan ve ayrıca bir sağlık verisi olması hasebiyle özel olarak korunan, ayrımcılık ve damgalanmanın çok yüksek olmasından kaynaklı özel koruma gerektiren HIV statüsü, çeşitli e-sağlık uygulamalarında (ME-DULA/E-NABIZ vb.) doğrudan ilgisi olmayan sağlık personelinin dahi bilgisine sunulmaktadır. Ayrıca bu sistemlere erişenlerin kısıtlanma seçeneklerinin bilinmediği görülmektedir.

HIV ile yaşayanların karşılaştıkları ihlaller sonucunda haklarından haberdar olmadıkları ve kendilerini çaresiz hissettikleri vaka aktarımlarından anlaşılmaktadır. Burada kastedilen başvurucuların sadece hukuki mekanizmaları ve sağlık hukuku mevzuatını bilmemeleri değildir. Başvurucuların, en temelde sağlığa erişim hakkının kapsamını dahi bilmemekte olduğu ve sağlık kuruluşları içindeki hasta hakları merkezleri gibi idari mekanizmalardan dahi haberdar olmadığı görülmektedir.

Öneriler

Öncelikle ve önemle belirtilmelidir ki; hekimler başta olmak üzere tüm sağlık personeline HIV ve ayrımcılık ve damgalamanın yüksek olduğu diğer enfeksiyon ve hastalıklar özelinde daha kapsamlı bir eğitim verilmesi, bu eğitimin etik kısmında insan haklarına yakışır şekilde müdahale ve muamelenin ayrıca vurgulanması gerekmektedir.

Sağlık Bakanlığı ve meslek odalarının ihbar ve şikayetlerle ilgilenen birimlerinin de ayrıca HIV'in sosyal dışlanma boyutunu da göz önüne alarak süreçleri yürütmeleri ve başvuru sahiplerinin tekrar ihlale maruz kalmalarının önüne geçmeleri gerekmektedir. İhbar ve şikayet mekanizmalarının HIV ile yaşayanlar açısından adil sonuçları olabilmesi için, HIV özelinde belirlemelerin de bulunduğu, ayrımcılığın tespitine yönelik insan hakları bakış açısıyla hazırlanmış değerlendirme kriterlerinin oluşturulmasının faydalı olacaktır.

Her ne kadar çoğunlukla sağlık personelinin ihlallerinden bahsediyor olsak da, rapora konu başvuruların gösterdiği bir diğer husus HIV ile yaşayanların haklarını bilmemesidir. Bu noktada en başta kişilerin haklarının en büyük koruyucusu olmakla mükellef devletin, HIV ile yaşayanlara tanı alma aşamasında sunulan danışmanlıkta kişiye ayrıca haklarının da aktarıldığı bir danışmanlık sürecini örgütlemesi ve denetlemesi gerekmektedir.

Çalışma Hayatı Açısından Değerlendirme

Tespitler

Vakalar neticesinde fark edileceği üzere çalışma hayatı içerisinde HIV ile yaşayanlar işe giriş evresinden iş ilişkisinin sonlandırmasına değin her aşamada sistematik olarak ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Bu konuda işe alım dahil iş ilişkisinin hiçbir evresinde HIV/AIDS'e yönelik ayırım yapılamayacağını belirten "HIV/AIDS ve çalışma yaşamıyla ilgili ILO uygulama ve davranış kuralları"nın ülkemizde en global firmalar tarafından dahi uygulanmadığı görülmüştür. Vakaların büyük bir kısmında çalışma hakkının yanında özel hayata saygı hakkı da ihlal edilmiştir.

Çalışma hayatı içerisinde iş ilişkisine dahil her kişi HIV ile yaşayanlara yönelik ayrımcılığa sebebiyet verebilmektedir. Yaşanan bu ihlaller, bu kişilerin HIV'e dair önyargılarının sosyal ilişkilerde en görünür tezahürlerinden biridir. Bu tezahür göstermektedir ki; HIV'e dair önyargı sosyal ilişkilerde statü gözetmektedir ve neticede işverenden iş arkadaşına her pozisyonda ayrımcılık üretilmektedir.

Başvurular neticesinde çalışma hayatına ilişkin farkedilecek bir diğer husus ise HIV ile yaşayanların sektör gözetimsiz ayrımcılığa maruz kalmalarıdır. Sektörel olarak bu denli yaygın olan bu ayrımcılık meslek grupları açısından da oldukça yaygın olarak görülmektedir.

Öneriler

Vakaların iş ilişkisinde yaygın olarak her adımda görülmesi, iş hayatında ayrımcılığa karşı insan hakları temelli bir yaklaşımla, özellikle HIV'e dair önyargılara da çözümler içerecek şekilde denetiminin artırılması gerektiğini göstermektedir. Bu konuda üstüne en büyük sorumluluk düşen kurum ise Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olacaktır. Bu konuda Bakanlık ayrıca vaka çözümlerinde ele aldığımız, başta ILO protokolleri olmak üzere, ulusal ve uluslararası mevzuatın bilinirliğinin artırılması ve uygulanmasının temini için çalışmalar yapmalıdır.

İş ilişkisine dahil her birey tarafından gerçekleştirilen bu ayrımcılık bireylerde HIV'e dair yaygın bir önyargının olduğunu göstermektedir. Bu sebeple HIV'e dair bilgilendirme çalışmalarının toplumun her kesimini kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması uzun vadede sonuç almaya dönük önemli bir adım olacaktır.

Sektör fark etmeksizin iş hayatının her alanında bu denli yaygın olarak görülen bu ayrımcılığa karşı mücadelede meslek odalarının da HIV'e karşı önyargılara dair çalışmalarını ve yaptırımlarını tekrardan

kurgulamaları gerekmektedir. Aksi halde çalışma hayatının şahsi meraklar ve önyargılar üzerinden kurgulandığı günümüz gerçekliğinde etkili bir değişim yaşanması çok mümkün olmayacaktır.

Kamu Kurum ve Kuruluşları Açısından Değerlendirme

Tespitler

Vakalardan anlaşılacağı üzere, kamu kurum ve kuruluşlarında dahi yasal mevzuat hiç önemsenmeden/ umursanmadan, HIV'e dair önyargılarla bezenmiş bilgilerle işlem tesis edilmektedir. Kurumlar bünyelerinde gerçekleştirdikleri işlemlere dair mevzuat sorgusu yapmadan bu önyargılarını dayanak alıp işlem tesis etmektedir.

Öneriler

Başta hasta hakları merkezleri, bakanlığa bağlı ihbar ve şikayet hatları, eşitlik ve insan hakları temelli çalışan kamu kurumları vb olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarında başvuru sahipleriyle ilk elden muhatap olan personelin HIV'e dair önyargılarından arındırılması gerekmektedir. Ayrıca kamu kurum ve kuruluşlarında idari işlem tesis etme kudreti olan her çalışanın, HIV alanında yaşanan ihlal ve ayrımcılık ile ilgili hangi mevzuatı kullanması gerektiği açık olarak belirtilmelidir. Çalışanların sahip oldukları bilgi eksikliklerini önyargılarıyla doldurdukları gerçeğiyle birlikte düşünüldüğünde tesis edilen idari işlemlerin özellikle sebep ve amaç unsurlarının hatalı olabileceği göz önüne alınarak denetim mekanizmaları da kurulmalıdır.

Yine kamu kurum ve kuruluşlarında yaşanan HIV'e yönelik ayrımcılık üzerine bu ayrımcılığın kaynağı kişilerin disiplinel sorumluluklarının adil bir şekilde yürütülebilmesi için bu hususa dair ilkeler ve değerlendirme kriterlerinin oluşturulması faydalı olacaktır.

Yasama Faaliyetleri ve Mevzuat Açısından Değerlendirme

Tespitler

Çalışmamızda göze çarpan diğer bir husus, yasal mevzuatta HIV'e dair çok büyük bir boşluğun olduğudur. Bu boşluk, ülkemizdeki HIVfobiyle birleştiğinde pratikte sürekli olarak HIVle yaşayanların aleyhine yorumlanarak doldurulmaktadır. Yargılamalar esnasında bu boşlukların insan hakları temelli yorumlanması için alanda çalışan hukukçulara büyük görev düşmektedir.

HIV'e dair mevzuatın büyük kısmı kanunlar gibi birincil kaynaklarla değil; yönetmelik, genelge, tebliğ gibi ikincil düzenlemelerle yapılmıştır.

Yasama faaliyetlerine kaynaklık edecek çalışmaları gerçekleştiren ve bu faaliyetler neticesinde oluşacak kanun ve benzeri düzenlemelerin uygulayıcılarını yetiştiren akademide de tüm çalışma boyunca göz önünde olan önyargı varlığını korumaktadır. Vakalara yönelik bilimsel kaynak taramalarında bu alana ilişkin yazı kaleme alan uzmanların kullanılacak terminolojiden içeriğin şekillenmesine ve dahi çıkarılacak sonuca kadar çıkarımlarında HIV'e dair eski, yanlış, kulaktan dolma bilgileri dayanak aldıkları açıkça görülmektedir. Uygulamada uzman kişilerin bu tutumları HIV ile yaşayanlara yönelik hak ihlallerinde deyim yerindeyse perde görevi görmektedir.

Öneriler

Yasama faaliyetleri açısından getirilebilecek en gerekli öneri, HIV alanına dair mevzuat çalışmaları yapılarak alana dair tüm hukuki düzenlemelerin HIV ile yaşayanların uğradıkları ayrımcılıklar gözetilerek insan haklarına uygun, ortaklaşmış ve açık bir düzenlemeye kavuşturulması olacaktır.

Akademinin hem yasama faaliyetlerindeki etkisi hem de bilimsel çalışmaların da insan haklarına uygun ve objektif gerçeklikler yadsınmamış, önyargılardan arı olmasının gerekliliği düşünüldüğünde HIV'e dair çalışmaların dikkatle ele alınması oldukça önemlidir.

Başta barolar olmak üzere alanda çalışan kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum örgütlerince HIVle yaşayanların yaşadıkları ayrımcılıkların incelendiği, avukatlara dönük eğitimler düzenlenmelidir. Bu eğitimlerde sadece genel kanun hükümlerinden bahsedip konu geçirilmemeli; HIV üzerine çalışmak isteyen hukukçuların ikincil kaynaklara da hakim olması gerektiği vaka örnekleriyle vurgulanmalıdır.

SONUÇ NİYETİNE

Belirtmek gerekir ki, bu çalışmada yapılan hukuki çözümler mevzuat boşlukları sebebiyle birtakım hukuki yorumlamalar içermektedir. Hukuki çözümlerinde ulusal ve uluslararası mevzuat insan hakları temelli yorumlanmıştır. Ne yazık ki ülkemizde özellikle dezavantajlı gruplara yönelik hukuk güvenliği sorgulanabilir haldedir. Bu sebepten hak ihlaline maruz kalan kişilerin yargı yoluna başvururken buradaki hukuki çözümlerle sınırlı ve bağlı kalmayıp mutlaka bir avukattan destek alarak süreci yürütmelerini tavsiye ederiz.

Netice itibarıyla HIV ile yaşayanlara yönelik hak ihlallerinin temel kaynağının önyargı olduğu bu çalışmamızla tekrar gözler önüne serilmiştir. Bu alanda yürütülecek her çalışmada HIV ile yaşayanların haklarının insan hakları olduğu vurgusu, bu önyargı korosuna karşı yüksek sesle tekrarlanmalıdır.